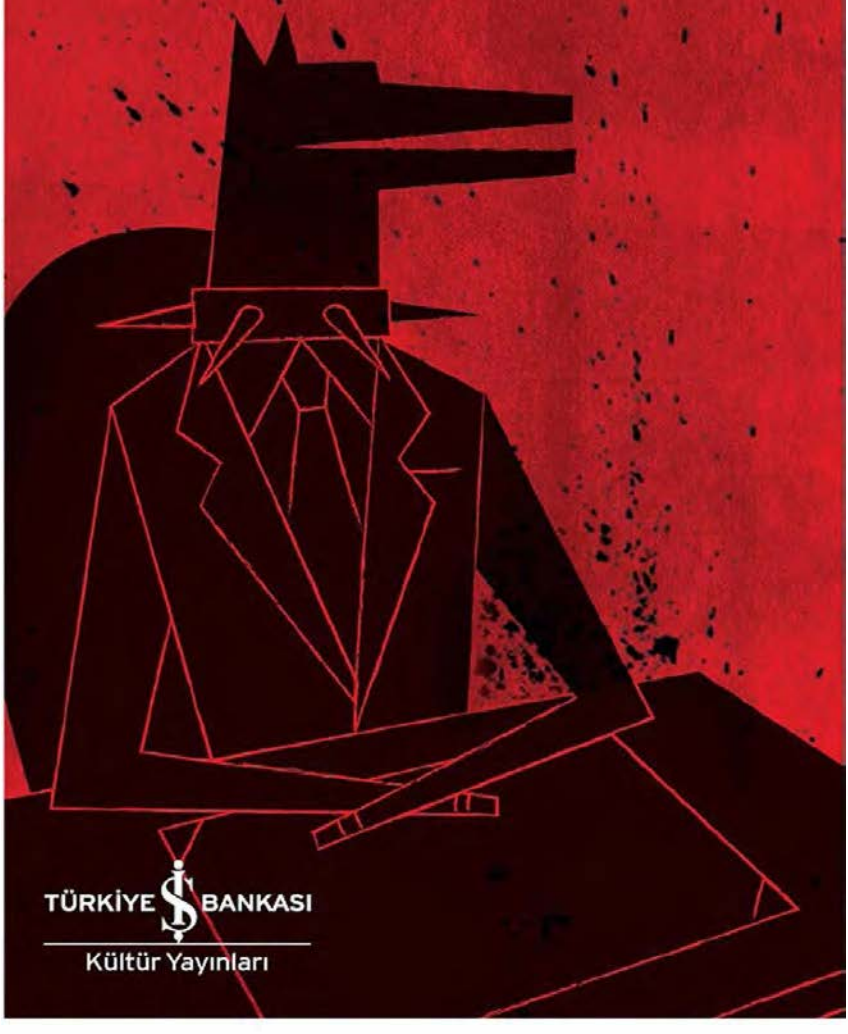
Modern Klasikler Dizisi - 64

MİHAİL BULGAKOV
KÖPEK KALBİ

Rusça aslından çeviren:
MUSTAFA YILMAZ

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

MİHAİL BULGAKOV
KÖPEK KALBİ
64

Genel Yayın: 3416

MODERN KLASİKLER DİZİSİ

MİHAİL BULGAKOV
KÖPEK KALBİ

ÖZGÜN ADI
СОБАЧЬЕ СЕРДЦЕ

RUSÇA ASLINDAN ÇEVİREN
MUSTAFA YILMAZ

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2015
SERTİFİKA NO: 29619

EDİTÖR
GAMZE VARİM

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

REDAKSİYON
KORHAN KORBEK

DÜZELTİ
MEHMET CELEP

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM EKİM 2015, İSTANBUL
4. BASIM OCAK 2017, İSTANBUL

ISBN 978-605-332-594-9 (KARTON KAPAKLI)

BASKI
BAŞAK MAT. TAN. HİZM. İTH. İHR. TİC. LTD. ŞTİ.
Anadolu Bulvarı Meka Plaza 5/15 Gimat-Yenimahalle-Ankara
(0312) 397 16 17
Sertifika No: 12689

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İstiklal Caddesi, Meşelik Sokak No: 2/4 Beyoğlu 34433 İstanbul
Tel. (0212) 252 39 91
Faks. (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

Modern
Klasikler
Dizisi -64

Mihail Bulgakov

Köpek Kalbi

Rusça aslından çeviren:
MustafaYılmaz

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

KÖPEK KALBİ

Korkunç Bir Öykü

1

U-u-u-u-u-u-hu-hu-huhu-uu! Ah bana bakın, ölüyorum! Son duamı uğulduyor tipi kemeraltında, ben de onunla birlikte uluyorum. Bittim artık, bittim. Halk Ekonomisi Merkez Sovyeti çalışanları için yeterli beslenme yemekhanesinin önünde, kafasına kirli bir külah geçirmiş alçak bir aşçı kaynar su döktü üstüme ve sol böğrümü haşladı. Adi herif, bir de proleter olacak! Tanrım, çok acıyor! Kemiklerime kadar eritti kaynar su. Şimdi uluyorum, uluyorum, uluyorum ama ne faydası var ki ulumanın?

Ne yaptım ki ben ona? Ne? Halk Ekonomisi Sovyeti'ni yiyip bitirecek değilim ya çöplüğünü eşelemeyle? Açgözlü pislik. Suratına bir bakın denk gelirseniz: Tam bir yağ tulumu! Bakır suratlı hırsız. Ah, insanlar, insanlar! Külahlı bana kaynar su ikram ettiğinde öğlendi. Şimdi hava kararda, Preçistenka itfaiye bölüğünden soğan kokusu geldiğine göre saat öğleden sonra dört civarı olmalı. İtfaiyeciler akşam yemeğini soğanlı lapayla geçiştirir bildiğiniz gibi. Bizim için bu yenecek son şeydir, mantar misali. Bu arada, Preçistenka'dan tanıdığım köpekler anlatmıştı, Neglinnıy Sokağı'ndaki *Bar* adlı restoranda pikan* soslu mantar tıkınıyorlarmış günün yemeği olarak. Porsiyonu üç ruble yetmiş beş kapik. Seveni olabilir elbette. Halbuki galoş yalamaktan farksız... U-u-u-u...

* Hafif acılı ve çeşnili bir tür sos. (ç.n.)

Böğrümün acısı dayanılacak gibi değil. Geleceğimi apaçık görebiliyorum: Yarın iltihaplanır yara, nasıl iyileştireceksin ki? Yaz olsa bir koşu Sokolniki Parkı'na gidersin, orada yaralara çok iyi gelen özel bir ot vardır. Ayrıca tıka basa bedava sucuk artıklarını yersin. Yurttaşların yerlere attığı yağlı kâğıtları yalarsın tadına vara vara. Bir de ay ışığı altında *Güzel Aida*'yı* söyleyip kalbimize indiren yaşlı cadı olmasa harika olurdu doğrusu. Ama şimdi nereye gideceksin? Çizmeli ayaklarıyla tekmelediler mi? Tekmelediler. Böğrüme tuğla yedim mi? Doya doya. Her türlüsünü çektim, yazgımı kabullendim; şimdi ağlıyorsam sadece fiziksel acıdan ve açlıktan. Zira ruhum henüz ferini yitirmedi... Dayanıklıdır köpek ruhu.

İşte bedenim: ezilmiş ve sakatlanmış. İnsanlar tarafından yeterince hakarete uğradı zaten. Ama şimdi asıl önemlisi, üzerime atılan kaynar suyla tüylerimin yanması ve sol böğrümün açıkta kalmış olması. Kolayca zatürree olabilirim artık ve zatürree oldum mu, sayın yurttaşlar, açlıktan öldüm demektir. Zatürree olunca girişin önündeki merdivenin altında yatmak gerekecek. O zaman kim benim yerime, yani yatıp aylaklık eden bir köpek uğruna yiyecek bulmak için çöp kutuları arasında koşturacak? Ciğerimi üşütüp karın üstü sürünmeye bir başlarsam, öyle zayıf düşerim ki, eli sopalı spetsin** biri çıkar defterimi dürer. Şu rozetli temizlik işçileri de ayaklarımdan tutup arabaya atıverirler.

Bütün proleterler arasında en habis alçaklar temizlik işçileridir. İnsan artıkları. En alt kategori. Aşçılar arasında iyiler de vardır, kötüler de. Sözgelimi, Preçistenka Sokağı'ndan müteveffa Vlas: Kim bilir kaç köpeğin canını kurtarmıştır! Zira hastalık zamanı en önemli şey yiyecek lokma

---

* *Celeste Aida*. Verdi'nin *Aida* operasından bir arya. (ç.n.)

** Sovyet iktidarının ilk yıllarında genellikle eğitimli kesimden gelen, iktidar için çalışan tecrübeli uzmanları tanımlamak için kullanılan *spetsialist* kelimesinden türetme bir kısaltma. (ç.n.)

bulmaktır. Yaşlı köpeklerin dediğine göre, öyle zamanlar olmuş ki, Vlas üzerinde 50 gram et olan kemikler atarmış. Mekânı cennet olsun, Yeterli Beslenme Sovyeti'nin yemekhanesinde değil, Kont Tolstoy'ların konağında aşçılık etmiş, kişilikli bir insandı. Köpek aklı almaz yeterli beslenmede ne işler çevirdiklerini. Kokmuş salamura etten lahana çorbası kaynatır adiler, burada yemek yiyen zavallılarınsa hiçbir şeyden haberi olmaz! Koşa koşa gelir, tıkınır ve yalanmaya başlarlar!

Daktilo bir kızcağızı ele alalım. Dokuzuncu kategoriden kırk beş ruble ücret alır. Fildepers* külotlu çoraplarını sevgilisi hediye eder gerçi. Ama bu fildepers çoraplar için o kadar çok alaya katlanması gerekecek ki! Daktilo kızcağız yemekhaneye koşar. Ayda kırk beş ruble maaşla *Bar*'a gidilmez. Sinemaya da yetmez bu para, ki sinema kadınların hayattaki tek tesellisidir. Titrer, kaşlarını çatar ama yine de yer. Bir düşünün, iki çeşit yemek için kırk kapik. On beş kapik harcamamışlardır hazırlarken, çünkü yirmi beş kapiği işletme müdürü çalmıştır bile. Bu mu ihtiyaç duyduğu besin? Sağ akciğer üst lobunda sorun vardır, kadın hastalığından mustariptir, işyerinde maaşından kesinti yapmışlardır, şimdi de yemekhanede kokmuş gıda yedirdiler. Alın işte, şu gelene bakın! İşte bu kızlardan biri! Sevgilisinin hediyesi külotlu çorabını giymiş kemeraltına doğru koşuyor. Bacakları üşümüş, rüzgâr karnına vuruyor, çünkü üstündeki tıpkı benim kürküm gibi. İncecik bir paçalı don, varla yok arası. Belli ki sevgili için bu paçavra kılık. Daha sıcak tutacak bir şeyler, mesela pazen giymeyegörsün, sevgili kıyameti koparır:

"İnsan biraz zarif giyinir! Bıktım senin bu köylü hallerinden ve basma pazenlerinden. Devir benim devrim. Şimdi makam sahibiyim. Çaldığım her şeyi ama her şeyi kadın bedeni, marine ıstakoz kuyruğu ve Abrau-Dyurso'ya** har-

* İran ipliği. (ç.n.)

** Şampanya markası. (ç.n.)

cıyorum! Çünkü gençliğimde yeterince açlık çektim. Yetti artık! Ölümden sonra hayat da yok."

Çok acıyorum bu kızcağıza, çok. Ama kendime daha çok acıyorum. Bencillikten böyle söylüyorum sanmayın, hayır. Böyle söylüyorum çünkü gerçekten eşit şartlarda değiliz. Onun en azından sıcak bir evi var. Ya benim! Başımı nereye sokayım? Dövülmüş, haşlanmış, aşağılanmış olan ben nereye gideyim? U-u-u-u!..

"Gel kuçu kuçu! Şarik, Şarik! Zavallı şey, neden sızlanıyorsun, ha? Kim gücendirdi seni bakalım?"

Kupkuru tipi cadı misali kapıları gümbürdetti, süpürgesiyle kızın kulaklarına vurdu. Ardından eteğini dizlerine kadar havalandırdı, krem rengi külotlu çorapları ve iyi yıkanmamış dantelli iç çamaşırının bir kısmını açığa çıkardı, kızın sözlerini boğdu ve köpeğin üstünü örttü.

"Aman ya Rabbi!.. Bu nasıl hava... Uh... Üstüne bir de karnım ağrıyor. Kokmuş salamura yüzünden olmalı! Ne zaman sona erecek bütün bunlar?"

Genç kız başını eğerek tipiye karşı atağa kalktı ve kapıyı geçmeyi başardı. Sokağa çıktığında tipi kızı oradan oraya döndürmeye, fırlatmaya, hırpalamaya başladı. Bir ara kar burgacının içinde buldu kendini, ardından gözden kayboldu.

Köpekse kemeraltında kaldı. Sakatlanan böğrünün acısını hissederek soğuk, masif duvara yaslandı. Soluğu kesilmişti. Hiçbir yere kımıldamamaya, burada, kemeraltında ölmeye karar verdi. Umutsuzluk yıkmıştı onu. Ruhu o kadar acı ve keder, o kadar yalnızlık ve korku içindeydi ki... Kabarcık misali küçük köpek gözyaşları gözlerinden çıkar çıkmaz kuruyordu. Yaralı tarafında keçeleşmiş, donmuş topaklar belirmişti; bunların arasında ise kaynar suyun ardında bıraktığı kırmızı renkli habis lekeler göze çarpıyordu. O kadar anlayışsız, aptal ve gaddar ki bu aşçılar!.. "Şarik" diye seslenmişti genç kız. Çok benzer ya

Şarik'e!* Şarikler yuvarlak, besili ve aptal olur. Yulaf ezmesi yerler, cins köpektirler. Oysa kendisi kaba tüylü, dal gibi ince ve bakımsızdır. Sıska bir sokak süpürgesi, evsiz barksız bir köpektir. Ama sağ olsun yine de, bu güzel sıfatı layık gördüğü için.

Sokağın öbür tarafında parlak bir ışıkla aydınlatılmış dükkânın kapısı çarptı ve dışarıya bir yurttaş çıktı. Tam bir yurttaş, yoldaş değil. Hatta bir beyefendi demek en doğrusu. Yaklaştıkça daha iyi anlaşılıyor, kesinlikle bir beyefendi. Paltosuna bakarak mı böyle söylediğimi sanıyorsunuz? Saçma. Şimdilerde palto giyen çok. Proleterlerden de giyen var. Gerçi onların yakası böyle değil, orası öyle, ancak yine de uzaktan karıştırmak mümkün. Ama işte gözlere bakınca, ne uzaktan ne yakından asla yanılmazsınız! En önemli şey gözlerdir! Tıpkı barometre gibidirler. Kimin ruhunda büyük bir kuraklık var, kim durduk yere böğrüne tekmeyi yapıştırabilir, kim kendi gölgesinden bile korkar, hepsini ele verir. İşte bu uşak ruhlu sonuncuları ayak bileğinden ısırmanın tadı hiçbir şeyde yoktur. Madem korkuyorsun, al o zaman! Korktuğuna göre müstahaksın demektir... Hırrr... hav-hav.

Beyefendi emin adımlarla tipinin içinden ilerleyerek sokağın karşısına geçti ve kemeraltına yöneldi. Evet, evet, her halinden belli. Bu adam hayatta kokmuş salamura et yemez. Olur da bir yerde yedirmeye kalkarlarsa öyle bir skandal çıkarır ki, ertesi gün gazetelerde "Bana, Filip Filipoviç'e bunu yedirdiler!" diye okuruz.

İşte, giderek yaklaşıyor. Çok yemek yiyen ve hırsızlıkla işi olmayan bir adam olduğu belli. Köpekleri tekmelemeye kalkmaz. Kimseden yana korkusu da yok, çünkü karnı her zaman tok. Kafa emekçisi bir beyefendi. Kültürlü insanlara özgü sivri bir sakalı ve Fransız şövalyelerinki gibi

---

* Rusların köpeklere sıkça verdiği, *küçük top, balon* anlamında bir isim. (ç.n.)

kırlaşmış, gür ve havalı bıyıkları var. Fakat tipiye rağmen hissedilen berbat bir koku yayılıyor adamdan: hastane ve puro kokusu.

Hangi iblis sürükledi acaba bu beyefendiyi kooperatif dükkânına? İşte, yanı başında... Ne arıyor? U-u-u-u... Ohotnuy Ryad* dururken bu rezil dükkândan ne alabilir ki? O da nesi?!.. Su-cuk! Beyefendi, bu sucuğu hangi malzemeden yaptıklarını görseniz bu dükkânın yanından bile geçmezdiniz. İyisi mi bana verin onu!

Köpek kalan gücünü topladı ve kemeraltından kaldırıma doğru çıldırmış gibi süründü. Tipi silahını köpeğin kafasının üstünde patlattı ve üzerinde "Gençleştirme mümkün mü?" yazan bez bir pankartın devasa harflerini havaya savurdu.

Pek tabii mümkün. Sucuğun kokusu beni gençleştirdi, ayaklandırdı. Hastane kokusunu bastıran bu koku, sarmısak ve biberle yoğrulmuş at kıymasının cennet kokusu yakıcı dalgalar halinde bir sıkıyor, bir bırakıyor iki gün boyunca lokma girmeyen midemi. Hissediyorum, biliyorum. Kürk paltosunun sağ cebinde sucuk var. Tam üstümde. Ey, yüce efendim! Bak bana. Ölüyorum. Ruhumuz köle, kaderimiz soysuz!

Gözyaşları içindeki köpek tıpkı bir yılan gibi karnının üstünde sürünüyordu. Bakın şu aşçının ettiğine. Ama vermezsiniz. Oy oy, çok iyi bilirim zengin insanları. Aslında ne işinize yarar sizin o sucuk? Kokmuş at eti yiyip ne yapacaksınız? Zehrin böylesi Mosselprom**'dan başka yerde yok. Nasıl olsa kahvaltı ettiniz bugün. Er bezleri sayesinde dünya çapında tanınan, büyük bir insansınız. ...U-u-u-u... Bak sen şu dünyanın haline! Anlaşılan ölmek için henüz erken.

---

* O yıllarda Moskova'da çok sayıda mağazanın bulunduğu, bir dönem kentin refah sembollerinden biri olarak görülmüş merkezi bir cadde. (ç.n.)

** Moskova Halk Ekonomisi Sovyeti'ne bağlı çeşitli gıda işletmelerini bünyesinde toplayan *Moskova Tarımsal Sanayii* tröstünün kısa adı. Bulgakov burada Mayakovski'nin tröst için yazdığı reklam sloganına atıfta bulunuyor: "Mosselprom'dan başka yerde yok." (ç.n.)

Umutsuzluğa düşmek gerçekten günah belki de. Geriye ellerini yalamaktan başka çare kalmıyor.

Gizemli beyefendi köpeğe doğru eğildi. Gözlerinin etrafında altın bir çerçeve parladı. Sağ cebinden uzunca beyaz bir paket çıkardı. Kahverengi eldivenlerini çıkarmadan paketin kâğıdını açtı. Açmasıyla birlikte tipinin kâğıdı ele geçirmesi bir oldu. Adam *Hususi Krakov* tabir edilen sucuktan bir parça kopardı. Ve parçayı köpeğe uzattı! Ey, cömert şahsiyet. U-u-u-u!

Beyefendi ıslık çaldı:

"Fi-fi!" ve buyurgan bir sesle ilave etti: "Al! Şarik, Şarik!"

Yine *Şarik*! Anlaşıldı, demek bu isimle vaftiz olduk! Peki, nasıl isterseniz öyle seslenin. Böylesi müstesna bir davranıştan sonra buna hakkınız var.

Köpek anında kabuğu parçaladı, hıçkırıklar arasında sucuğu dişledi ve bir lokmada yuttu. Sucukla birlikte bir miktar kar genzine kaçtı, gözlerinde yaşlar birikti. Hırsından az kalsın ipi de yutacaktı. Biraz daha, biraz daha yalayayım elinizi. Pantolonunuzu öpeyim, velinimetim benim!

"Şimdilik bu kadar yeter," dedi beyefendi kesik kesik, adeta emir veriyordu. Şarik'e doğru eğildi, merakla gözlerine baktı ve birden candan bir tavırla ve şefkatle eldivenli elini göbeğinde gezdirdi.

"Aha, tasma yok. İşte bu harika. Tam da sen lazımsın bana. Gel arkamdan," dedi parmaklarını şaklatarak. "Fi-fi!"

Arkanızdan mı? Sizinle dünyanın öbür ucuna gelirim, isterseniz fötr ayakkabılarınızla burnumu tekmeleyin, gık dersem ne olayım.

Preçistenka boyunca ışıl ışıldı fenerler. Böğrünün acısı dayanılacak gibi değildi ama Şarik bazen unutuyordu acısını, çünkü bir düşünce aklını esir almıştı: Sokağın keşmekeşi içerisinde kürk paltonun içindeki mucizevi sureti ne olursa olsun kaybetmemek ve ona olan sevgi ve sadakatini bir

biçimde göstermek. Preçistenka'dan Obuhov Sokağı'na kadar yedi kere gösterdi bu sevgi ve sadakati. Adamın ayakkabılarını öptü, Myortviy Sokağı'nın* köşesinde kalabalığı yarmak için bir hanımefendiyi korkuttu vahşi ulumasıyla, öyle ki kadıncağız kaldırım babasına oturuverdi. Kendine acındırmak için de bir iki kere ulumayı ihmal etmedi köpek.

Kendine Sibirya cinsi süsü vermiş adi bir sokak kedisi yağmur suyu borusunun ardından önlerine fırladı. Tipiye rağmen Krakov sucuğunun kokusunu almıştı. Kemeraltından yaralı köpek seçen eksantrik zengin adamın durduk yere bu hırsızı da yanına alacağı ve Mosselprom mamulünü paylaşmak zorunda kalacağı düşüncesi Şarik'in aklını başından almaya yetti. Bu yüzden dişlerini öyle bir gıcırdattı ki, sokak kedisinin patlak bir hortum gibi tıslayarak boruya tırmanması ve ikinci katı bulması bir oldu.

Hırrr... hav... defol! Preçistenka'da sürten bütün sokak süpürgelerine Mosselprom mu dayanır!

Beyefendi köpeğin sadakatini takdir etti ve itfaiye bölüğü binasının önünde, tatlı bir korno homurtusunun işitildiği pencerenin altında ilkinden daha küçük, beş dirhemlik ikinci bir parçayla ödüllendirdi köpeği. Eh, âlem adam. Aklı sıra beni kandırıp götürecek. Endişelenmeyin, beyefendi, sizden ayrılmaya niyetim yok zaten. Siz nereye emrederseniz, ben de arkanızdan oraya.

"Fi-fi-fi, buraya!"

Obuhov'a mı? Hay hay. Çok iyi biliriz bu ara sokağı.

"Fi-fi!"

Buraya mı? Memnuniy... E, hayır! Lütfen. Hayır! Burada kapıcı var, ki dünyada bundan daha kötü bir şey yoktur. Temizlik işçilerinden çok daha tehlikeli. Nefret ettiğim bir cins. Kedilerden bile beter. Sırmalı kasap!

---

* Sözü edilen üç sokağın adının da 1921-1922 yıllarında Bolşevikler tarafından değiştirilmesine rağmen Bulgakov eski isimleri kullanmakta ısrar ediyor. (ç.n.)

"Korkma, yürü!"

"İyi günler dilerim, Filip Filipoviç."

"Merhaba, Fyodor."

Adam hakiki bir şahsiyet! Hey yüce Tanrım, köpek kısmetim beni kimin karşısına çıkardı? Sokak köpeklerini kapıcının yanından geçirip konut yoldaşlığının* evine sokabilen bu adam kim olabilir? Baksanıza, hiç sesini çıkarabiliyor mu hergele, hiç yerinden kımıldayabiliyor mu? Gözlerinde bir karaltı var gerçi ama sırmalı kasketin altında pek de oralı değil. Başka türlü davranması mümkün değilmiş gibi sanki. Saygı duyuyor, baylar bayanlar, hem de nasıl saygı duyuyor! Evet efendim, ben de bu adamla birlikteyim, onun ardından gidiyorum. Ne, bana dokundun mu sen? Nah kovarsın bu sefer. Ah, nasırlı proleter ayağından bir ısırsam şunu. Bugüne kadar ettiğin bütün hakaretler için. Fırçayla suratımı az mı dağıttın, ha?

"Gel, gel."

Anladık, anladık, endişelenmenize lüzum yok efendim. Siz nereye, biz de oraya. Yolu gösterin, yeter. Böğrümdeki müthiş yaraya rağmen geride kalmaya niyetim yok.

Merdivenlerden aşağıya:

"Bana mektup yok mu, Fyodor?"

Saygılı bir sesle aşağıdan merdivenlere:

"Yok, Filip Filipoviç." (Ardından sır verir gibi usulca.) "Üçüncü daireye yeni konut yoldaşları yerleştirdiler."

Köpeğin ağırbaşlı velinimeti basamakta keskin bir dönüş yaptı. Korkuluklardan sarkarak dehşet içinde:

"Öyle miii?"

Gözleri fal taşı gibi açılmış, bıyıkları diken diken olmuştu.

Kapıcı aşağıdan başını kaldırdı, elini dudaklarına siper ederek onayladı:

---

* Mülkiyeti Şehir Sovyeti'ne ait olan konutları Sovyet adına idare eden, konutta ikamet edenlerin oluşturduğu birlik. (ç.n.)

"Aynen öyle. Tam dört parça."

"Aman Tanrım! Dairenin başına gelecekleri tahmin edebiliyorum. Ee, ne yapıyorlar şimdi?"

"Hiç, efendim!"

"Ya Fyodor Pavloviç?"

"Paravan ve tuğla almaya gitti. Araya bölme duvar dikeceklermiş."

"Rezalete bak!"

"Bütün dairelere yeni birilerini yerleştirecekler, Filip Filipoviç, sizinki hariç. Az önce toplantı vardı. Karar alındı. Yeni bir yönetim oluşturuldu. Öncekileri sepetlediler."

"Ne biçim iş! Vay başımıza gelenler... Fi-fi..."

Geliyorum, efendim. Bilmem farkında mısınız, böğrüm kendini unutturmuyor bir türlü. Müsaade edin, çizmenizi yalayayım.

Kapıcının sırmaları aşağıda gözden kayboldu. Mermer sahanlıkta borulardan yayılan bir sıcaklık hissedildi. Bir kere daha döndüler ve işte ikinci kat, binanın en güzeli.

2

Etin kokusu bir verst öteden hissedilirken okumayı öğrenmek kesinlikle anlamsız. Ama yine de, Moskova'da yaşıyorsanız ve kafanızın içinde biraz olsun beyin varsa, isteseniz de istemeseniz de okumayı öğreniyorsunuz, herhangi bir kursa gitmeden üstelik. Kırk bin Moskova köpeği içinde sadece tam bir geri zekâlı harfleri yan yana dizip *sucuk* kelimesini meydana getiremez.

Şarik okumayı renklerden öğrenmeye başlamıştı. Moskova'nın tamamı *M.S.P.O.** *Et Ürünleri* yazılı mavi-yeşil tabelalarla donatıldığı sıralar daha yeni dört aylık olmuştu. Bir kere daha tekrar edelim, aslında anlamsız bunlar, çünkü etin kokusu öyle ya da böyle hissedilir. Bir keresinde şöyle bir karışıklık yaşanmıştı. Koku alma duyusu motorlardan çıkan benzin dumanı tarafından yanıltılan Şarik, keskin maviye çalan renkteki tabelaya bakarak bir karar vermiş ve kasaba girdiğini zannederek Golubizner Kardeşler'in Misnitskaya Sokağı'ndaki** elektrik malzemeleri dükkânına dalmıştı. Köpek, kardeşlerin dükkânında izole kabloların tadına bakmış, kablolarsa arabacı kırbacından daha yaman çıkmıştı. Şarik'in eğitiminin başlangıcı olarak işte bu unutul-

* Rusça *Moskova Tüketim Kooperatifleri Birliği*'nin kısaltması. (ç.n.)

** Kasaplar Sokağı. Moskova'nın merkezindeki bu sokak on sekizinci yüzyıla kadar şehirdeki et ticaretinin merkeziydi. (ç.n.)

maz anı saymak gerekir. Kaldırıma geri döndüğünde Şarik *mavinin* her zaman *et* anlamına gelmediğini kavramaya başlamıştı bile. Duyduğu keskin acının etkisiyle kuyruğunu arka bacaklarının arasında sıkıştırıp uluduğu sırada bütün kasap dükkânlarında en solda kızağa benzeyen, altın renkli veya kızıl bir çift çarpık bacağın olduğunu hatırladı, yani *M* harfinin.*

Ondan sonra işler kolaylaştı. *A* harfini Mohovaya Sokağı'nın köşesindeki *Glavrıba*'dan** öğrendi. Sonra yine burada *B*'yi söktü. (Dükkâna *rıba*, yani balık kelimesinin kuyruğundan yaklaşmak daha rahattı çünkü kelimenin başladığı yerde bir polis dikiliyordu).

Moskova'da köşe yerleri kaplayan fayans karolar her zaman ve şaşmaksızın *p-e-y-n-i-r* anlamına geliyordu. Kelimenin başında duran kara semaver musluğu mağazanın eski sahibi Çiçkin***, tepeleme yığılmış kırmızı Hollanda peynirleri, köpeklerden nefret eden vahşi tezgahtârlar, yere serpilmiş talaş ve berbat kokulu, iğrenç bakstein**** peyniri anlamlarına geliyordu.

Eğer akordiyon çalınıyorsa, ki bu *Güzel Aida*'dan sadece biraz daha iyidir ve sosis kokuyorsa beyaz tabelaların üstündeki ilk harfler olağanüstü derecede rahat seçilen "Küfürlü..." kelimesini meydana getirirdi, bu da "Küfürlü konuşmayın ve bahşiş teklif etmeyin" anlamına gelirdi. Burada bazen alt alta üst üste kavgalar edilir, insanlar birbirlerinin suratına yumrukla, ender durumlarda da peçete veya çizmeyle vururlar, köpekleri ise hep bunlarla döverlerdi.

---

* Rusça *et* (myaso) kelimesinin ilk harfi. (ç.n.)

** Rusça *balıkhane*. (ç.n.)

*** Aleksandr Çiçkin (1862-1949). Süt ürünleri mağaza zincirinin sahibi Rus girişimci. Çiçkin'in işletmeleri 1918'de devletleştirildi. Rusça Çiçkin soyadının ilk harfi (ч) semaver musluğunu andırır. (ç.n.)

**** Bir çeşit Alman peyniri. (ç.n.)

Vitrinde bayat jambon asılıysa ve tezgâhta mandalina varsa... şar-şar... şarküteri. İçine kötü bir sıvı doldurulmuş koyu renk şişeler de... şa... şa... ra... şarap... İşte eskiden Yeliseyev kardeşlere ait olan mağaza!*

Binanın en güzel katında bulunan şatafatlı dairesinin kapısına kadar köpeği getirmeyi başaran meçhul beyefendi zile bastı. Köpek hemen gözlerini pembe buzlu camlı geniş kapının kenarına asılı altın harflerle yazılmış siyah karta doğru kaldırdı. İlk üç harfi anında seçti: pe-re-o... *pro*... Ama ondan sonra gelen çift göbekli musibet şeklin hangi sesi verdiğini bilmiyordu.**

"Proleter olmasın sakın?" diye düşündü Şarik şaşırarak. "Mümkün değil." Burnunu kaldırdı, kürk paltoyu bir kere daha adamakıllı kokladı ve emin oldu: "Hayır, proleter kokusu da yok. Bilimsel bir kelime, orası kesin. Tanrı bilir anlamını."

Pembe camın ardında neşe saçan, beklenmedik bir ışık parladı. Işıkla birlikte siyah kart biraz daha karardı. Kapı mutlak bir sessizlikle açıldı, köpeğin ve beyefendinin karşısında, beyaz önlük ve dantelli bir başlık giymiş genç, güzel bir kadın belirdi. Köpeğin yüzüne ilahi bir sıcaklık vurdu ve kadının eteğinden inciçiçeğine benzer bir koku yayıldı.

"Vay be. Budur işte!" diye düşündü köpek.

"Buyurunuz, Şarik bey!" dedi beyefendi alaylı bir davetle, Şarik de kuyruğunu sallaya sallaya saygıyla içeri adımını attı.

Zengin bir görünüme sahip girişe çok sayıda nesne yığılmıştı. Harap ve bitap düşmüş Şarik'in görüntüsünü yansıtan bir boy aynası, duvarın üst tarafına asılmış korkunç bir geyik boynuzu, sayısız kürk, galoş ve tavandan sarkan lale biçimli opal bir elektrik lambası.

---

* Yeliseyev Mağazası. Devrimden sonra devletleştirilen mağaza halen faaldir. (ç.n.)

** Rusça *f* harfi (ф). (ç.n.)

"Nereden buldunuz bunu, Filip Filipoviç?" diye sordu kadın gülümseyerek. Bir yandan da adamın mavimtırak kıvılcımlar saçan ağır, gümüşi tilki kürkü paltosunu çıkarmasına yardım ediyordu. "Aman Tanrım, uyuz olmuş bu!"

"Saçmalıyorsun. Ne uyuzu?" diye sordu beyefendi kesik kesik ve sertçe.

Kürk paltodan kurtulunca adamın İngiliz kumaşından siyah bir takım elbise giydiği ortaya çıktı. Karnının üstünde altın bir zincir neşeyle ve mütevazı bir parıltıyla ışıldadı.

"Dur hele. Dönüp durma, fi... Dönüp durma dedim, seni aptal. Hım... Bu uyuz değil... Dur, iblis... Hım... Aaa! Yanık bu. Hangi alçak haşladı seni, ha? Rahat dur bakayım!"

"Hapishane kaçkını aşçı haşladı. Aşçı!" dedi köpek şikâyet eden gözlerle ve hafifçe uludu.

"Zina," diye buyurdu beyefendi, "bunu hemen muayenehaneye alalım. Önlüğümü de getiriver!"

Kadın ıslık çaldı ve parmaklarını şaklattı. Köpek kısa bir tereddüdün ardından kadının peşinden gitti. İkisi birlikte loş aydınlatmalı dar bir koridora girdiler, vernikli bir kapıyı geçtiler, koridorun sonuna geldikten sonra sola döndüler ve kendilerini karanlık bir odada buldular. Oda uğursuz kokusuyla ilk andan itibaren köpeğin hoşuna gitmedi. Karanlıkta bir çıt sesinin ardından her taraftan yayılan parıltı, ışıltı ve beyazlıkla birlikte odanın içi gün gibi aydınlandı. "Aa, hayır..." diye içinden uludu köpek, "kusura bakmayın ama buna izin veremem! Şimdi anladım meseleyi! Şeytan alsın sizi de, sucuğunuzu da! Beni kandırıp köpek hastanesine getirmişler. Şimdi zorla hintyağı içirecekler. Sonra da böğrümü bıçakla kesecekler olduğu gibi, halbuki şu halde bile dokunsan canımdan can gidiyor!"

"Dur, nereye?!" diye bağırdı Zina denen kadın.

Köpek keskin bir dönüş yaptı. Yay gibi büzüldü ve sağlam tarafıyla birdenbire kapıya öyle bir vurdu ki, çatırtısı

dairenin her yanından işitildi. Sonra geri sıçradı ve olduğu yerde topaç gibi dönmeye başladı. Bu sırada beyaz bir kovayı yere devirdi, kovanın içinden beyaz pamuk parçaları saçıldı etrafa. Köpek döndükçe parlak araç gereçlerle dolu dolaplardan oluşan duvarlar da fırıl fırıl dönüyor, beyaz bir önlük ve artık şeklini yitiren bir kadın yüzü de etrafında pır pır ediyordu.

"Ne halt ediyorsun, tüylü iblis?!" diye bağırıyordu Zina çaresiz. "Bulduk belayı!"

"Arka merdivenler ne tarafta acaba?" diye düşündü köpek. İyice gerildi ve ikinci kapı olduğunu umut ederek karşısına çıkan cama tüm vücuduyla gelişigüzel vurdu. Gümbürtü ve şangırtı arasında cam kırıkları bir bulut halinde uçuştu. İçinde kırmızı renkli iğrenç şeyler bulunan göbekli bir kavanoz fırladı. Kavanozun yere düşüp parçalanmasıyla ortalığı kokutması bir oldu. Köpeğin aradığı asıl kapı açıldı bu esnada.

"Dur! Seni alçak!" diye bağırdı beyefendi sıçrayarak, henüz önlüğünün sadece bir kolunu giyebilmişti. Köpeği bacaklarından yakaladı, "Zina, ensesinden tut bu rezili!"

"Aman Tanrım. Nasıl köpek bu böyle!"

Kapı iyice açıldı ve içeri yine önlüklü bir başka şahıs girdi. Kırık camların üstüne basarak köpeğe değil, dolaba doğru atıldı. Dolabı açtı. Tüm odayı tatlı ama bulantı verici bir koku sardı. Şahıs daha sonra karnıyla yukarıdan köpeğin üstüne çöktü. Şarik fırsatı kaçırmadı ve ayakkabı bağcıklarının hemen üzerinden afiyetle ısırdı adamı. Şahıs "Ah!" dedi ama kendini bırakmadı. Mide bulandırıcı iğrençlik bir anda köpeğin nefesini yakaladı. Başı dönmeye başladı, ayakları söz dinlemez oldu ve bir yerlere doğru düştüğünü hissetti.

"Eh, sağ olun, bitti işte," diye düşündü hayal âleminde gibi, doğrudan keskin cam parçalarının üstüne devrilirken. "Elveda, Moskova! Bundan sonra artık ne Çiçkin'i, ne pro-

leterleri ne de Krakov sucuğunu göreceğim! Köpek sabrının ödülü olarak cennete gidiyorum. Ey, hunhar insanlar, neden kıydınız bana?"

Nihayet tamamen yana devrildi ve son nefesini verdi.

* * *

Köpek dirildiğinde hafifçe başı dönüyor ve biraz midesi bulanıyordu. Böğrü ise sanki hiç var olmamıştı, tatlı tatlı susuyordu. Bitkin sağ gözünü araladı, böğrünün ve karnının boydan boya sıkıca sarıldığını fark etti. "Yapacaklarını yaptılar orospu çocukları," diye düşündü hayal meyal, "ama becerikliler, haklarını vermek lazım."

Dalgın ve detone bir ses köpeğin üstüne eğilmiş şarkı söylüyordu:

*Sevilla'dan Granada'ya, sessiz alacakaranlığında gecelerin.**

Köpek şaşırdı, iki gözünü de tamamen açtı ve iki adım ötesinde beyaz bir tabure üzerinde bir erkek ayağı gördü. Pantolon ve içlik yukarı kıvrılmış, çıplak sarı baldır kurumuş kan ve iyotla sıvanmıştı.

"Azizler aşkına!" diye düşündü köpek, "Galiba ben ısırdım, benim işime benziyor. Bunun üzerine iyi bir dayak atarlar artık!"

"*İşitilir serenatlar, işitilir şakırtısı kılıçların!..* Doktoru neden ısırdın, serseri? Ha? Canı neden kırdın? Ha?"

Köpek üzüntüyle inlemeye başladı.

"Tamam tamam. Kendine geldi. Kımıldamadan yat öyle, seni aptal."

---

* Çaykovski'nin *Don Juan* operasından bir romans: "Kim derse, başkası da var, güzellikte sana denk // Aşkınla yana yana, ederim onunla ölümüne cenk... Sevilla'dan Granada'ya, sessiz alacakaranlığında gecelerin // İşitilir serenatlar, işitilir şakırtısı kılıçların. // Çok kan dökülür, çok şarkılar söylenir güzeller uğruna. // Ben de kan dökecek, şarkı söyleyeceğim en güzel olana." (ç.n.)

"Bu kadar sinirli bir köpeği buraya kadar getirmeyi nasıl başardınız, Filip Filipoviç?" diye sordu hoş bir erkek sesi ve yukarı kıvırdığı triko içliğini düzeltti. Odayı bir tütün kokusu kapladı ve dolaptaki ilaç şişeleri şıngırdadı.

"Sevecenlikle, efendim. Yani canlı varlıklara yaklaşırken mümkün olan tek yöntemle. Canlılar söz konusuysa terörle bir yere varılmaz. Hangi gelişmişlik seviyesinde olurlarsa olsun. Her zaman bunu iddia ettim, ediyorum ve edeceğim. Terörden boşuna medet umuyor onlar. Hayır efendim, hiç faydası olmaz. İster beyaz, ister kızıl, isterse de kahverengi! Terör sinir sistemini tamamıyla felç eder. Zina! Şu hergeleye 1 ruble 40 kapiklik Krakov sucuğu almıştım. Bulantısı geçince yedirmeye çalış."

Süpürülen cam kırıklarının çıtırtısı, ardından da cilveli bir kadın sesi işitildi:

"Kra-kov mu? Hey ya Rabbi ! Kasaptan yirmi kapiğe bir iki kırıntı almalıydınız buna. Krakov sucuğunu ben yesem daha iyi."

"Hele bir dene! O zaman ben seni yerim! İnsan midesi için zehirdir bu. Yetişkin bir genç kız, çocuk gibi ne bulursa ağzına atıyor. Sakın! Uyarıyorum, ne ben ne de Doktor Bormental uğraşır seninle mideni bozarsan... *Kim derse, başkası da var, güzellikte sana denk!..*"

Bu sırada kapı zilinin fasılalı yumuşak zırıltısı işitildi tüm dairede. Uzakta kalan girişten durmaksızın insan sesleri geliyordu. Telefon çaldı. Zina kayboldu.

Filip Filipoviç sigara izmaritini kovanın içine attı. Önlüğünü ilikledi. Duvardaki aynanın önünde gür bıyıklarını düzeltti ve köpeğe seslendi:

"Fi-fi... Tamam, sorun yok, sorun yok! Gidip kabul edelim hastaları."

Köpek gücünü henüz tam kazanmamış ayakları üzerinde doğruldu. Biraz sallanıp titredikten sonra kendini

hızlıca toparladı ve Filip Filipoviç'in havalanan önlüğünün ardından gitti. Dar koridoru bir kere daha geçti ama bu sefer parlak bir avizeyle yukarıdan aydınlatıldığını gördü. Vernikli kapı açılınca Filip Filipoviç'le birlikte çalışma odasına girdi. Oda dekorasyonuyla Şarik'in gözünü kamaştırdı. Her şeyden önce ışıl ışıldı. Bir lamba alçı tavanda, bir lamba masada, bir tane duvarda, bir de dolap camlarından yansıyanlar. Bir sürü nesne ışıkla yıkanıyordu adeta. En ilginci de duvardan çıkan bir dalın üstünde oturan doldurulmuş dev bir baykuştu.

"Yat," diye buyurdu Filip Filipoviç.

Odanın diğer tarafındaki oyma kapı açıldı, ısırıklı içeri girdi. Parlak ışık altında çok yakışıklı, genç ve sivri sakallı bir adam olduğu görüldü. Elindeki kâğıdı Filip Filipoviç'e uzattı.

"Geçen seferki..." dedi ve hemen sessizce ortadan kayboldu. Filip Filipoviç ise önlüğünün eteğini geriye attı, devasa yazı masasının ardında yerini aldı ve hemen olağanüstü ağırbaşlı ve resmi bir havaya büründü.

"Hayır, veteriner kliniği değil burası... Başka bir yere düştüm ben," diye düşündü kafası karışan köpek ve kendini ağır, deri divanın önündeki halı deseninin üzerine bıraktı. "Baykuşa sonra döneriz geri."

Kapı usulca aralandı ve içeri köpeği ürkekçe de olsa havlatacak kadar şaşırtan enteresan biri girdi.

"Sus bakalım!.. Vay vay, sizi tanıyamadım, çok değişmişsiniz, cancağızım!"

İçeri giren kişi büyük bir hürmet ve mahcubiyetle eğilerek Filip Filipoviç'i selamladı. Sıkıla çekine:

"Hi-hi... Siz bir sihirbazsınız, profesör," dedi.

"Soyunun, cancağızım," diye buyurdu Filip Filipoviç ve ayağa kalktı.

"İsa aşkına!" diye düşündü köpek, "Herifçioğlundaki tipe bak!"

Tipin kafasındaki saçlar yemyeşildi. Ense kısmında ise bu saçlar tütün rengini alıyordu. Tipin yüzü kırışıklarla doluydu ama tıpkı bir bebeğinki gibi pembeydi. Sol ayağı bükülmüyordu, bu nedenle yürürken ayağını halının üstünde sürüklüyordu. Bununla birlikte sağ ayağı fındıkkıran misali yerinde durmuyordu. Enfes ceketinin yakasında göz kadar bir değerli taş sırıtıyordu.

Köpek meraktan mide bulantısını dahi unuttu.

"Hav, hav..."

"Sus!.. Uykunuz nasıl, cancağızım?"

"He-he... Biz bize miyiz, profesör? Tarifi imkânsız bir şey bu," diye söze girdi ziyaretçi. "Parol donnör,* yirmi beş senedir hiç böyle bir şey yaşamadım!" Adam pantolonun düğmelerini kurcalamaya başladı. "İnanır mısınız, profesör, her gece sürüyle çıplak kız... Büyülenmiş gibiyim. Siz bir sihirbazsınız!"

Misafirin gözbebeklerini incelerken düşünceli bir *hmm* çıktı Filip Filipoviç'in ağzından.

Beriki nihayet düğmelerine söz geçirdi ve çizgili pantolonunu çıkarmayı başardı. Pantolonun altından eşi benzeri görülmemiş bir içlik ortaya çıktı. Parfüm kokan krem rengi içliğin üzerine siyah ipekten kediler dikilmişti.

Köpek kedilere daha fazla tahammül edemeyip havlayınca adam "Ay!" diyerek havaya sıçradı.

"Şimdi döverim seni, ha!.. Korkmayın, ısırmaz."

Köpek şaşırdı:

"Isırmam mı?"

Bu sırada adamın pantolon cebinden halının üzerine küçük bir zarf düştü. Zarfın üzerinde saçları salınmış güzel bir kadın resmedilmişti. Adam hemen atıldı ve eğilerek zarfı yerden aldı, yüzü kıpkırmızı olmuştu.

"Siz yine de dikkatli olun," dedi uyarır bir sesle Filip Filipoviç kaşlarını çatarak ve parmağını salladı: "Dikkatli olun ve suiistimal etmeyin!"

---

* (Fr.) Parole d'honneur: Şeref sözü. (y.h.n.)

"Suiistimal etm..." diye mırıldanacak oldu adam utanarak. Bir yandan da soyunmaya devam ediyordu. "Sevgili profesör, ben sadece tecrübe niyetine..."

"Ee, peki ya sonuçlar ne?" diye sertçe sordu profesör.

Adam coşkuyla elini salladı:

"Yirmi beş senedir, Tanrı üzerine yemin ederim ki, profesör, böyle bir şey görmedim. En son 1899'da Paris'te Rue de la Paix'de."

"Peki saçlarınız niye yeşerdi?"

Ziyaretçinin yüzü karardı:

"Lanet olasıca Yağkemik!* Bu aylakların boya yerine ne kakaladığını tahmin bile edemezsiniz, profesör. Bir bakın şuna," diye söylendi adam gözleriyle ayna ararken. "Korkunç bir şey bu! Suratlarını dağıtmak gerek," diye de ekledi hiddetle. Sonra ağlamaklı bir tonda sordu: "Şimdi ben ne yapacağım, profesör?"

"Hım... Saçınızı kazıtın."

"Ama profesör! Alttan yine kırlaşmış saçlar çıkacak! Ayrıca daireye nasıl giderim sonra? Zaten üç gündür uğranıyorum. Araba geliyor, geri yolluyorum. Eh, profesör, saçları da gençleştiren bir yöntem keşfetseydiniz ya!"

"Onun da zamanı gelecek, azizim, onun da!" diye mırıldandı Filip Filipoviç. Hastanın üzerine eğildi ve parıldayan gözlerle çıplak göbeğini incelemeye koyuldu. "Evet. Mükemmel. Herhangi bir sorun yok... İşin doğrusu böyle bir sonucu beklemiyordum... *Çok kan dökülür, çok şarkılar söylenir güzeller uğruna!..* Giyinin, cancağızım."

Hasta tava gibi cızırdayan sesiyle devamını getirdi:

"*Ben de kan dökecek, şarkı söyleyeceğim en güzel olana!..*"

Ve neşe içinde giyinmeye başladı. Üstünü başını düzeltti. Parfüm kokuları yaymaya devam ederek hoplayıp zıpladı.

---

* Sovyetler Birliği'nde Yeni Ekonomi Politikası (NEP) döneminin ünlü kozmetik tröstü *Devlet Yağ ve Kemik İşleme Sanayii*'nin kısa adı. (ç.n.)

Ardından Filip Filipoviç'e beyaz banknotlardan oluşan bir tomar uzattı ve iki elini birden usulca sıktı.

"Bir sonraki muayene iki hafta sonra," dedi Filip Filipoviç, "ama yine de sizden dikkatli olmanızı rica edeceğim."

"Profesör," diye ünledi iyice coşan misafir kapının ardından, "hiç endişeniz olmasın." Tatlı tatlı kıkırdadı ve kayboldu.

Fasılalı bir zil sesi bütün daireyi dolaştı. Vernikli kapı açıldı. Isırıklı içeri girdi ve Filip Filipoviç'e bir kâğıt uzattı:

"Yaşını doğru yazmamış. 54-55 olması gerek. Kalp seslerinde azalma var."

Isırıklı ortadan kayboldu. Yerini hışırtılı bir elbisenin içinde bir hanımefendi aldı. Şapkasını çalımla yana yatırmıştı. Sarkık ve buruşuk boynunda parlak bir kolye takılıydı. Korkunç siyah torbalar oturmuştu gözaltlarına. Yanakları ise kuklalarınki gibi kırmızıydı.

Kadın çok heyecanlanmıştı.

"Hanımefendi, kaç yaşındasınız?" diye oldukça sert bir sesle sordu Filip Filipoviç.

Kadın korktu. Allık tabakasının altından bile belli oluyordu renginin attığı.

"Profesör, ben... Yemin ederim, nasıl bir dram yaşadığımı bir bilseniz..."

"Yaşınız kaç, hanımefendi?" diye yineledi Filip Filipoviç, sesi bu kez çok daha sertti.

"Sözüme inanın... Kırk beş."

"Hanımefendi!" diye bağırmaya başladı Filip Filipoviç. "Bekleyenler var! Lütfen oyalamayın beni. Tek hastam siz değilsiniz!"

Kadının göğsü körük gibi kalkıp iniyordu.

"Bilim ışığı olarak size söylerim yalnızca. Ama yemin ederim ki, çok korkunç..."

"Kaç yaşındasınız?" diye sordu öfkeden sesi çatlayan Filip Filipoviç ve gözlük camları parladı.

"Elli bir," dedi kadın korkudan kıvranarak.

"Altınızı çıkarın, hanımefendi," dedi Filip Filipoviç rahatlayarak ve köşedeki yüksek beyaz sehpayı işaret etti.

"Yemin ederim, profesör," diye mırıldandı kadın titreyen parmaklarıyla belindeki düğmeleri çözerken. "Morits denen adam... günah çıkarır gibi itiraf ediyorum işte size..."

"*Sevilla'dan Granada'ya....*" Filip Filipoviç dalgın dalgın devam etti şarkısına ve mermer lavabonun pedalına bastı. Bir su şırıltısı işitildi.

"Tanrı üzerine yemin ederim!" dedi kadın, canlı benekler yapay olanların içinden geçerek yanaklarına yayıldı, "Biliyorum, bu benim son aşkım... Adam tam bir alçak! Ah, profesör! Hilekâr bir iskambil oyuncusu, tüm Moskova bilir bunu. Rezil modacı kadınlardan tekini bile kaçırmaz. Sapına kadar genç çünkü!"

Hanımefendi söylenmeye devam etti ve hışırdayan eteklerinin altından dantelli bir çamaşır yumağı çıkardı.

Köpeğin zihni tamamen dumanlandı ve kafasındaki her şey tepetaklak oldu.

"Canınız cehenneme," diye aklından geçirdi belli belirsiz. Başını patilerine yasladı ve bu utanca daha fazla tanık olmamak için kendini uyuklamaya verdi. "Neler döndüğünü çözmek için kafa yormaya niyetim yok hiç. İstesem de anlamam."

Uyanması çınlama sesiyle oldu ve Filip Filipoviç'in bazı parlak boruları bir leğenin içine attığını gördü.

Benekli kadın ellerini göğsüne bastırmış umutla Filip Filipoviç'e bakıyordu. Beriki istifini bozmadan kaşlarını çattı. Masanın başına geçti ve bir şeyler yazmaya başladı.

"Size, hanımefendi, maymun yumurtalığı nakledeceğim," diye bildirdi ve sertçe baktı kadına.

"Ah, profesör, maymun yumurtalığı mı sahiden?"

"Evet," dedi Filip Filipoviç eğilip bükülmeden.

"Ameliyat ne zaman?" diye sordu beti benzi atan hanımefendi cılız bir sesle.

"*Sevilla'dan Granada'ya*... Hı hı... Pazartesi. Sabahtan kliniğe yatarsınız. Asistanım sizi hazırlar."

"Ah, kliniğe yatmak istemiyorum. Ameliyatı burada sizde yapsak olmaz mı, profesör?"

"Sadece istisnai durumlarda burada yapıyorum ameliyatı, anlıyorsunuz ya. Size pahalıya patlar. Beş yüz ruble."

"Razıyım, profesör!"

Su bir kere daha şırıldadı, tüylü şapka sallandı, sonra tabak gibi kel bir kafa çıktı ortaya ve Filip Filipoviç'i kucakladı. Köpek uyukluyordu. Mide bulantısı geçmişti. Böğründeki acının kaybolmasının ve sıcağın tadını çıkarıyordu. Hatta bir ara horlamış, bir parçacık tatlı bir düş görmeyi başarmıştı. Düşünde baykuşun kuyruğundan bir tutam tüy koparıyordu. Sonra endişeli bir ses ciyakladı başının üstünde.

"Ben kamuya mal olmuş bir kişiyim, profesör! Şimdi ne yapacağım?"

"Beyler!" diye bağırdı Filip Filipoviç öfkeyle, "Böyle olmaz ki ama! Kendinize hâkim olun! Kız kaç yaşında?"

"On dört, profesör... Anlıyor musunuz, bir duyulursa mahvolurum. Birkaç gün içerisinde Londra'ya tayinim çıkacak."

"Ben hukukçu değilim ki, cancağızım... İki yıl bekleyin ve evlenin onunla."

"Ben zaten evliyim, profesör!"

"Ah, beyler, beyler!"

Kapılar açılıyor, yüzler değişiyordu. Dolapta araç gereç şıngırdıyor ve Filip Filipoviç harıl harıl çalışıyordu.

"Edep kalmamış bu dairede," diye düşündü köpek. "Ama konforuna diyecek yok! Peki ne halt etmeye aldı beni yanına acaba? Sahiden burada yaşamama izin mi verecek? Âlem adam! İstediği cins köpeğe anında sahip olur halbuki, gözünü kırpması yeter! Belki ben de güzel bir köpeğimdir, kim bilir. Talihim yerinde demek! Şu baykuş ise tam paçavra. Arsız şey."

Akşamın ilerleyen saatlerinde zil sesleri kesildiği zaman köpek tam anlamıyla kendine geldi. İşte tam o sırada kapıdan içeri çok özel bir grup ziyaretçi girdi. Dört kişi birden. Hepsi gençti ve oldukça mütevazı giyinmişlerdi.

"Bunların derdi ne acaba?" diye düşmanca bir düşünce geçti köpeğin aklından, şaşırmıştı. Filip Filipoviç'in tavrıysa çok daha düşmancaydı. Yazı masasının önünde ayakta dikilmiş, savaşta bir kumandanın düşmana baktığı gibi bakıyordu gelenlere. Kartal burnunun delikleri şişmişti. Gelenlerse halının üzerinde ayak değiştirip duruyorlardı.

"Sebebi ziyaretimiz, profesör," diye söze girdi dalgalı, siyah, gür süpürge saçları başının üstünde çeyrek arşın yükselen şahıs, "Mesele şu ki..."

"Siz, sayın baylar, böyle bir havada galoş giymemekle iyi etmiyorsunuz," diye adamın sözünü kesti Filip Filipoviç öğretmen edasıyla. "Birincisi, üşüteceksiniz. İkincisi, halılarımı kirlettiniz, oysa evimdeki bütün halılar İran halısıdır."

Süpürge saçlının sesi bir anda kesildi. Dördü birden şaşkınlık içerisinde gözlerini Filip Filipoviç'e diktiler. Sessizlik birkaç saniye sürdü. Sükûneti bozan tek şey Filip Filipoviç'in masanın üstündeki bezeli, ahşap tabakta parmaklarını tıkırdatmasıydı.

"Birincisi, biz *baylar* değiliz," dedi nihayet aralarında en genci ve şeftaliye benzeyeni.

"Birincisi," diyerek onun da sözünü kesti Filip Filipoviç, "siz erkek misiniz, kadın mı?"

Dörtlü bir kere daha sustu, ağızları açık kaldı. Bu sefer ilk ayılan süpürge saçlı oldu.

"Ne fark eder, yoldaş?" diye sordu gururla.

"Kadınım ben," diye itiraf etti deri montlu, şeftali görünümlü delikanlı ve yüzü kıpkırmızı oldu. Onun ardından papak giyen sarışın gencin yüzü de epey bir kızardı nedense.

"O halde şapka başınızda kalabilir. Ama siz, aziz beyefendiler, sizden şapkalarınızı çıkarmanızı rica edeceğim," dedi Filip Filipoviç kendinden emin.

"*Aziz beyefendi* değilim ben," diye söylendi sarışın papağını çıkarırken, yüzü allak bullaktı.

"Sebebi ziyaretimiz," diyerek tekrar girdi söze süpürge saçlı esmer.

"Evvela, kim bu *biz*?"

"Biz, yeni bina yönetimiyiz," dedi esmer öfkesini dizginlemeye çalışarak. "Ben Şvonder, bu Vyazemskaya, bu Yoldaş Pestruhin, bu Jarovkin. İşte biz..."

"Fyodor Pavloviç Sablin'in dairesine yerleştirdikleri siz misiniz?"

"Biziz," diye yanıtladı Şvonder.

"Ya Rabbi ! Kalabuhov Evi'nin sonu geldi!"* diye bağırdı Filip Filipoviç umutsuzluk içinde ellerini iki yana açarak.

"Ne o, gülüyor musunuz yoksa, profesör?" dedi sinirlenen Şvonder.

"Ne gülmesi! Tümüyle ümitsiz vaziyetteyim!" diye bağırdı Filip Filipoviç, "Kalorifer ne olacak şimdi?"

"Dalga geçiyorsunuz herhalde, Profesör Preobrajenski!"**

"Ziyaretinizin sebebi nedir, söyleyiverin hemen. Ben de tam yemek yemek üzereydim."

---

* Filip Filipoviç'in evinin gerçek hayattaki prototipinin Preçistenka Sokağı 24/1 adresinde mimar Semyon Kulagin tarafından 1904'te inşa edilen ev olduğu kabul edilir. Bulgakov'un iki dayısı uzun yıllar bu evde yaşamış, yazarın kendisi de Moskova'ya ilk geldiğinde kısa süre bu evde kalmıştır. Dayılarından Dr. Nikolay Pokrovski'nin Filip Filipoviç'in de prototipi olduğu yönünde geniş bir kabul söz konusudur. Kalabuhov Evi ifadesi Kulagin ve Obuhov isimlerinin birleştirilmesiyle ortaya çıkmış gibidir (ç.n.)

** Rusça *dönüşüm* anlamındaki *preobrajeniye* kelimesinden. Aynı zamanda İsa'nın şekil değiştirmesi bağlamında Ortodoksluğun önemli kavramlarından biridir ve en önemli bayramlardan birine de adını verir. (ç.n.)

"Biz, yani bina yönetimi," diyerek nefretle konuşmaya başladı Şvonder, "dairelerde yapılacak sıkılama işlemi* konusunun üzerinde durulduğu, bina sakinleri genel kurul toplantısı sonrasında size gelmiş bulunuyoruz."

"Kim neyin üstünde durmuş?" diye bağırdı Filip Filipoviç. "Düşüncelerinizi daha açık ifade etmeye gayret edin."

"Sıkılama konusunun üzerinde duruldu."

"Kâfi! Anladım! Bu yılın 12 Ağustos tarihli kararnamesiyle birlikte dairemin her türlü sıkılama ve tahliye işleminden muaf tutulduğundan haberiniz var mı?"

"Var," dedi Şvonder, "ancak genel kurul durumunuzu yeniden gözden geçirerek, genel olarak normalin çok üstünde alan işgal ettiğiniz sonucuna varmıştır. Çok çok üstünde. Yedi odalı dairede tek başınıza yaşıyorsunuz."

"Yedi odalı dairede tek başıma yaşıyor ve çalışıyorum," diye yanıtladı Filip Filipoviç, "sekizincisine de hayır demezdim doğrusu. Kütüphane olarak kullanacağım bir odaya daha ihtiyacım var."

Dördü de dilini yuttu.

"Sekizinci mi? Ehe-he," diye güldü papağını çıkarmaya zorlanan sarışın, "kıyak iş vallahi!"

"Bu kadarına pes doğrusu!" diye haykırdı sonradan kadın olduğu anlaşılan delikanlı.

"Bir kabul odam var, aynı zamanda kütüphane olarak kullandığıma dikkatinizi çekerim, bir yemek odası, bir de çalışma odası. Üç etti! Muayenehane, dört. Ameliyathane, beş. Yatak odası, altı ve hizmetçi odası, yedi. Gördüğünüz gibi, yetmiyor... Ama bunun bir önemi yok. Çünkü dairemin muafiyeti var ve konu kapanmıştır. Şimdi müsaadenizle yemeğe gidebilir miyim?"

"Affedersiniz ama," diyecek oldu gürbüz bir böceği andıran dördüncü.

---

* *Uplotneniye.* Belirli bir metrekare hesabından sonra dairede oturanların yanına zorla başkalarını yerleştirme uygulamasını ifade eden bir Sovyet deyimi. (ç.n.)

"Affedersiniz," diye sözünü kesti Şvonder, "biz de tam yemek odası ve muayenehane hakkında konuşmak için gelmiştik. Genel kurul sizden iş disiplinine uygun biçimde, gönüllü olarak yemek odasından feragat etmenizi rica ediyor. Moskova'da kimsenin yemek odası yok."

"Isadora Duncan'ın bile yok!"* diye bağırdı kadın çın çın öten bir sesle.

Filip Filipoviç'e bir şey oldu ve bunun üzerine yüzünün rengi hafif kızıla döndü. Ama yine de hiç sesini çıkarmadı ve işin nereye varacağını görmek için beklemeye başladı.

"Ayrıca muayenehaneden de," diye devam etti Şvonder. "Muayenehane pekâlâ çalışma odasıyla birleştirilebilir."

"Aha," dedi Filip Filipoviç tuhaf bir sesle, "yemeği nerede yiyeceğim peki?"

"Yatak odasında," diye yanıtladı dördü birden koro halinde.

Filip Filipoviç'in yüzündeki kızıllığa küle çalan bir ton eklendi.

"Yemeği yatak odasında yiyeceğim," dedi boğuk bir sesle, "okuyacaklarımı muayenehanede okuyacağım, kabul odasında giyineceğim, ameliyatları hizmetçinin odasında yapacağım, hastaları da yemek odasında muayene edeceğim, öyle mi?! Isadora Duncan öyle yapıyordur belki. Yemeğini çalışma odasında yiyor, tavşanları banyoda kesiyordur. Olabilir. Ama ben Isadora Duncan değilim!!" diye birden hırladı Filip Filipoviç. Yüzündeki kızıllık artık sarıya dönmüştü. "Yemeğimi yemek odasında yiyeceğim, ameliyatları da ameliyathanede yapacağım! Bunu genel kurulunuza aynen iletin ve çok rica ederim işlerinize dönün. Bana da yemeğimi normal insanların yediği yerde yeme olanağı

---

* Isadora Duncan (1877-1927). Bir süre Sovyetler Birliği'nde yaşayan Amerikalı dansçı, şair Sergey Yesenin'in karısı. Hikâyenin geçtiği dönemde Preçistenka Sokağı'nda profesörün dairesine yakın bir evde yaşamaktaydı. (ç.n.)

tanıyın, yani yemek odasında, girişte veya çocuk odasında değil."

"O halde, profesör, inatçı direnişinizden ötürü," dedi heyecanlanan Şvonder, "hakkınızda yüksek makamlara şikâyette bulunacağız."

"Ah, demek öyle?" dedi Filip Filipoviç şüphe uyandıran bir nezaketle. "Bir dakika beklemenizi rica edeceğim."

"Aferin be delikanlıya!" diye coşkuyla aklından geçirdi köpek, "Aynı ben. Bunları öyle bir ısıracak ki şimdi! Nasıl bilmiyorum ama kesinlikle ısıracak!.. Acıma hiçbirine! Şu çırpı bacaklıyı şimdi şöyle çizmenin üzerinde bir yerden, mesela diz ardı kirişinden bir yakalayacaksın... Hırr!.."

Filip Filipoviç telefonu tıklayarak ahizeyi aldı ve konuşmaya başladı:

"Lütfen... evet... teşekkür ederim. Vitali Aleksandroviç'i çağırın lütfen. Profesör Preobrajenski. Vitali Aleksandroviç? Sizi yakaladığıma sevindim. Teşekkürler, sağlığım gayet iyi. Vitali Aleksandroviç, sizin ameliyat iptal oldu. Ne? Hayır, tümüyle iptal. Tıpkı diğer ameliyatlar gibi. Nedeni şu: Moskova'da ve hatta Rusya'da çalışmayı bırakıyorum... Az evvel dört kişi geldi yanıma. Erkek gibi giyinen bir de kadın var aralarında. İkisi tabanca taşıyor. Dairemde terör estirdiler. Dairemin bir kısmını elimden almak istiyorlarmış..."

"Profesör, rica ederim," diyecek oldu yüzünün şekli değişen Şvonder.

"Kusura bakmayın... Söyledikleri her şeyi tekrar etmem olanaksız. Abuk sabuk lafların meraklısı değilim. Şu kadarını söylesem kâfi sanırım, muayenehanemden feragat etmemi teklif ettiler. Başka bir deyişle, sizi bugüne dek tavşan kestiğim yerde ameliyat etmeye zorladılar. Bu şartlar altında ne çalışma imkânım ne de hakkım var. Bu nedenle işi bırakıyorum, daireyi kapatıyorum ve Soçi'ye gidiyorum. Anahtarı Şvonder'e bırakabilirim. Ameliyatı o yapar artık."

Dörtlü taş kesildi. Çizmelerindeki kar eriyordu.

"Ne yapabilirim ki?.. Benim de hoşuma gitmiyor bu durum... Nasıl? Yo hayır, Vitali Aleksandroviç! Yo hayır! Bu şekilde devam etmesine razı değilim. Sabrım taştı artık. Ağustostan bu yana ikinci hadise bu. Nasıl? Hım... Siz bilirsiniz. Evet, olabilir... Ama bir şartım var: Kim imzalar, nasıl imzalar, ne zaman imzalar bilmiyorum, öyle bir kâğıt olacak ki, gösterdiğim zaman ne Şvonder ne de başka biri, kimse dairemin kapısına dahi yaklaşamayacak. Nihai bir kâğıt. Fiili. Hakiki. Zırh gibi. Bundan sonra adımı bile ağızlarına alamasınlar. Bitti. Beni öldü bilsinler. Evet evet. Lütfen. Kim imzalayacak dediniz? Aha... O zaman başka tabii. Aha. Peki. Veriyorum telefonu. Buyurun," diyerek Şvonder'e döndü Filip Filipoviç yılansı bir sesle, "sizinle konuşacaklar şimdi."

"Ama olmaz ki profesör," dedi Şvonder kâh parlayıp, kâh sönerek, "sözlerimizi saptırdınız."

"Kim sapmış, ne sapığı, kullanmayın böyle ifadeler, rica ediyorum."

Şvonder ne yapacağını bilmez bir halde aldı ahizeyi:

"Dinliyorum. Evet... Binkom* başkanıyım... Kurallara göre hareket ettik biz... Evet, profesörün son derece istisnai bir durumu var... Çalışmalarından haberdarız... Tam beş oda bırakacaktık kendisine... Peki... Madem öyle... Peki..."

Yüzü kıpkırmızı bir halde ahizeyi yerine astı ve döndü.

"Nasıl da yerin dibine geçirdi! Aferin be delikanlıya!" diye düşündü hayranlıkla köpek, "Büyücü müdür nedir? Şimdi artık beni ister dövün, ister öldürün. Buradan hiçbir yere ayrılmıyorum!"

Diğer üçü ağızları bir karış açık, küçük düşürülen Şvonder'e bakıyordu.

"Rezalete bak," diyebildi beriki sadece ürkek bir sesle.

---

* Orijinal metinde *domkom*. Rusça *bina komitesi* ifadesinin kısaltması. (ç.n.)

"Açık oturum yapma imkânımız olsaydı şimdi," diye söze başladı heyecanlanan ve yanakları kızaran kadın, "Vitali Aleksandroviç'e şunu ispat ederdim..."

"Affınızı rica ediyorum, bu açık oturumu hemen şimdi yapmayı düşünmüyorsunuz umarım?" diye kibarca sordu Filip Filipoviç.

Kadının gözleri alev alev yanmaya başladı.

"Anladım ironiyi, profesör, hemen şimdi gideceğiz... Yalnız... Binanın aydınlatma kültür biriminin müdürü olarak..."

"Mü-di-re-si," diye düzeltti Filip Filipoviç.

"...size şunları takdim etmek istiyorum," dedi kadın ve kardan ıslanmış birkaç parlak dergi çıkardı koynundan. "Fransız çocukları yararına. Tanesi elli kapik."

"Hayır, almam," diye yanıtladı çocuk saflığıyla Filip Filipoviç dergilere gözucuyla bakıp.

Tam bir şaşkınlık okunuyordu yüzlerden. Kadının yüzünüyse bir böğürtlen kırmızılığı kapladı.

"Neden reddediyorsunuz?"

"İstemiyorum."

"Fransız çocuklarına sempati duymuyor musunuz yoksa?"

"Duyuyorum."

"Elli kapiğe mi kıyamıyorsunuz?"

"Hayır."

"Neden almıyorsunuz o halde?"

"İstemiyorum."

Sustular.

"Biliyor musunuz, profesör," diye tekrar başladı konuşmaya genç kız, derinden bir iç çekerek. "Avrupa çapında bir bilim ışığı olmasaydınız ve bazı kişiler olabilecek en utanç verici biçimde size arka çıkmasaydılar (sarışın, kadının montuna asıldı ama beriki kendini kurtardı), ki onlara sonradan döneceğimize eminim, sizi tutuklamak gerekirdi!"

"Ne için?" diye sordu Filip Filipoviç merakla.

"Proletaryadan nefret ediyorsunuz," dedi kadın hiddetle.

"Evet, proletaryayı sevmiyorum," diyerek onayladı Filip Filipoviç hüzünle ve düğmeye bastı. Bir yerlerde bir zil çaldı. Koridora çıkan kapı açıldı.

"Zina!" diye bağırdı Filip Filipoviç. "Yemeği hazırla. Baylar, müsaadenizle."

Dörtlü tam bir sessizlik içinde çıktı çalışma odasından ve aynı sessizlikle kabul odasını ve girişi geçti. Giriş kapısının arkalarından ağır ve gürültülü bir sesle kapandığı işitildi.

Köpek arka patilerinin üstüne doğruldu ve Filip Filipoviç'in önünde bir tür namaz* kılmaya başladı.

* Orijinal metinde de *namaz*. (ç.n.)

3

Cennetten çıkma çiçeklerle bezeli enli siyah bordürlü tabaklarda ince ince dilimlenmiş somonlar ve marine edilmiş yılanbalıkları diziliydi. Ağır bir tahtanın üzerinde bir parça delikli peynir, gümüş bir kovada kar içine gömülmüş havyar vardı. Tabakların arasına birkaç incecik kadeh ve farklı renkte votkalarla dolu üç kristal karafaki konmuştu. Tüm bu nesneler, etrafına cam ve gümüş parıltıları saçan kocaman bir meşe oyması büfeyle ferah ferah komşuluk eden küçük bir mermer masaya sığdırılmıştı. Odanın ortasında beyaz bir örtüyle örtülmüş lahit gibi ağır bir masa, masanın üzerindeyse iki kişilik servis takımı, papalık tacı biçiminde katlanmış peçeteler ve koyu renkli üç şişe duruyordu.

Zina içinde bir şeyler cızırdayan kapaklı gümüş bir servis getirdi. Servisten öyle kokular yayılıyordu ki, köpeğin ağzı anında salyayla doldu. "Semiramis'in bahçeleri!" diye düşündü ve sopayla vurur gibi parkeye vurmaya başladı kuyruğuyla.

"Onlar buraya!" diye buyurdu Filip Filipoviç yırtıcı gibi. "Doktor Bormental, yalvarırım size, havyarı rahat bırakın! Tavsiyeme kulak vermek isterseniz eğer, İngiliz değil, bildiğimiz sıradan Rus votkası doldurun."

Yakışıklı ısırıklı (bu kez önlüksüzdü, gayet şık siyah bir takım elbise giymişti) nasıl isterseniz anlamında silkti geniş omuzlarını. Nazikçe gülümsedi ve berrak votkadan doldurdu.

"Yeni lütuf mu?"*

"Daha neler, cancağızım," dedi ev sahibi. "Hakiki alkol bu. Darya Petrovna mükemmel votka yapar."

"Öyle demeyin, Filip Filipoviç. Herkes yeni votkanın gayet güzel olduğunu söylüyor. Otuz derece."

"Votka dediğin kırk derece olur, otuz değil. Bu birincisi," diyerek araya girdi Filip Filipoviç öğretmen edasıyla. "İkincisi, Allah bilir içine ne koymuşlardır. Akıllarına ne geleceğini kim tahmin edebilir?"

"Her şey olabilir."

"Ben de aynı fikirdeyim," diye ilave etti Filip Filipoviç ve kadehin içindekileri tortop edip boğazından aşağı yuvarladı. "Ee... Hımm... Doktor Bormental, yalvarırım size, hemen şunun tadına bakın. Beğenmezseniz ömür boyu kanlı bıçaklı oluruz sizinle! *Sevilla'dan Granada'ya...*"

Kendisi de hemen ardından iki dişli gümüş çatalını küçük kara ekmeklere benzeyen şeye taktı. Isırıklı da örneği takip etti. Filip Filipoviç'in gözleri aydınlandı.

"Kötü mü?" diye sordu bir yandan çiğnerken, "Kötü mü? Cevap verin, saygıdeğer doktor."

"Fevkalade," diye yanıtladı ısırıklı samimiyetle.

"Elbette... Dikkatinizi çekerim, İvan Arnoldoviç, votkayı soğuk meze ve çorbayla sadece Bolşeviklerin kılıç artığı toprak ağaları içer. Kendine şu kadarcık saygısı olan insan

---

* Üretimine 1924 sonlarında başlanan ve halk arasında *rıkofka* olarak bilinen otuz derecelik Sovyet votkası. (Lenin'in ölümünden sonra Halk Komiserleri Sovyeti'nin başkanlığı görevini üstlenen ve ilgili kararnamenin altında imzası bulunan Aleksey Rıkov'un (1881-1938) adından.) Çar II. Nikolay tarafından savaş zamanı konulan votka yasağını devrimden sonra devam ettiren Bolşevikler 1924'te bu yasağı otuz derecelik bir içkiyle de olsa kaldırmış oldu. Yazarın *lütuf*tan kastı bu. (ç.n.)

sıcak mezelerden şaşmaz. Sıcak Moskova mezeleri arasında bir numara da işte budur. Bir zamanlar Slav Pazarı'nda* enfes hazırlarlardı bunu. İşte, sen de al!"

Bir kadın sesi işitildi:

"Köpeği yemek odasında besliyorsunuz demek. Bir kere alışırsa hayatta çıkaramazsınız, benden söylemesi."

"Olsun... Yeterince açlık çekti zavallıcık," dedi Filip Filipoviç çatalıyla mezeyi köpeğe uzatırken. Köpek sihirbaz çabukluğuyla kaptı uzatılanı. Bu sırada da çatalı el yıkama tasına düşürdü.

Ardından tabaklardan ıstakoz kokulu bir buhar yükseldi. Köpek barut deposu bekleyen nöbetçi gibi oturuyordu örtünün gölgesinde. Filip Filipoviç ise kolalı peçetenin ucunu yakasına yerleştirmiş vaaz veriyordu.

"Yemek, İvan Arnoldoviç, alengirli iştir. Yemeyi bileceksin. Düşünebiliyor musunuz, çoğu insan yemeyi hiç bilmiyor. Sadece ne yiyeceğini değil, ne zaman ve nasıl yiyeceğini de bilmek gerek. (Filip Filipoviç manidar bir ifadeyle kaşığını salladı.) Peki yerken ne konuşulur, evet efendim! Sindiriminize kıymet veriyorsanız size tavsiyem şudur: Yemek masasında asla Bolşevizm ve tıp hakkında konuşmayın. Dahası, sakın ola ki, yemekten önce Sovyet gazetesi okumayın!"

"Hımm... İyi de başka gazete yok ki."

"O zaman hiç gazete okumayın. Biliyor musunuz, kliniğimde otuz kere gözlem yaptım. Ne sonuca vardım dersiniz? Gazete okumayan hastalar kendilerini harika hissediyordu. Gözlem adına zorla *Pravda* okuttuklarımsa kilo kaybediyordu!"

"Hımm?" dedi ısırıklı ilgiyle, şarap ve çorbadan yüzü pembeleşmişti.

"Bununla da kalmıyor! Diz reflekslerinde azalma, iştahsızlık, bunalımlı ruh hali."

---

* *Slavyanskiy bazar.* Devrim öncesi Moskova'sının ünlü otel-restoranı. (ç.n.)

"Pes doğrusu!"

"Evet, efendim. Bu arada, ne yapıyorum ben? Kalkmış tıp konuşuyorum. En iyisi yiyelim biz."

Filip Filipoviç arkasına yaslandı ve zili çaldı. Vişne rengi kapı perdesinin içinde Zina belirdi. Köpeğin önüne soluk ve şişkin bir mersinbalığı parçası kondu, hayvan bunu beğenmedi, hemen ardındansa az pişmiş bir rozbif dilimi. Dilimi mideye indirdikten sonra birden uykusunun geldiğini ve başka yemek görecek halinin olmadığını fark etti. "Tuhaf bir his," diye düşünüyordu ağırlaşan gözkapaklarını kapatırken. "Gözlerim yemek görmek istemiyor artık. Yemekten sonra sigara içmekse aptallık."

Yemek odası mavimtırak renkte nahoş bir puro dumanıyla doldu. Köpek başını patilerinin üzerine koymuş uyukluyordu. Uykusunun arasında "Saint-Julien kaliteli şarap," cümlesini işitti. "Ne yazık ki artık bulunmuyor."

Tavanların ve halılarının yumuşatıp boğuklaştırdığı bir koro sesi geliyordu yukarılardan.

Filip Filipoviç zili çaldı. Zina geldi.

"Zinuşa, bu da ne demek oluyor?"

"Genel toplantı yapıyorlar yine, Filip Filipoviç."

"Yine mi!" diye hayıflandı Filip Filipoviç, "Başladı işte! Kalabuhov Evi'nin sonu geldi! Buradan gitmek lazım ama nereye? Sonrası belli. Önce her akşam şarkılar söylenir, sonra tuvalet boruları donar, ardından kalorifer kazanı patlar vesaire vesaire. Kalabuhov Evi sizlere ömür!"

"Filip Filipoviç acı çekiyor," dedi Zina tebessüm ederek, ardından kucağında bir tabak yığınıyla birlikte çıktı odadan.

"Nasıl acı çekmem?!" diye haykırdı Filip Filipoviç. "Anlamanız lazım, öyle güzel bir evdi ki burası!"

"Olaylara fazla karamsar yaklaşıyorsunuz, Filip Filipoviç," dedi yakışıklı ısırıklı, "şimdi çok değiştiler."

"Cancağızım, beni tanırsınız, değil mi? Ben olgu insanıyım, gözlem insanıyım. Temelsiz varsayımlara düşmanım.

Sadece Rusya'da değil, Avrupa'da da iyi bilinir bu. Eğer ben bir şey söylüyorsam, muhakkak altında yatan bir olgu var ve bu olgudan hareketle sonuca varıyorum demektir. İşte size olgu: Binamızdaki askılık ve galoşluk."

"İlginç..."

"Galoşlar önemsiz," diye düşündü köpek, "galoşla mutluluk olmaz. Ama yine de mümtaz bir şahsiyet."

"Misal galoşluk. Bin dokuz yüz üç yılından beri bu evde yaşıyorum. Bin dokuz yüz on yedi yılının Nisan ayına kadar tek bir olay bile yaşanmadı, kırmızı kalemle altını çiziyorum, tek bir tane bile! Bina kapısının kilitli tutulmadığı o dönemde bir çift galoş bile kaybolmadı aşağıdaki girişten. Bir düşünün, burada on iki daire var. Ben hasta kabul ediyorum. Bin dokuz yüz on yedi Nisan'ında fevkalade bir günde iki çifti benim olmak üzere bütün galoşlar kayboldu.* Dahası üç baston, bir palto ve kapıcının semaveri. O günden itibaren galoşluğun varlığı sona erdi. Cancağızım! Kaloriferden bahsetmiyorum bile! Bahsetmiyorum! Ama olsun, değil mi? Madem sosyal devrim yaşanıyor, kaloriferler de yanmayıversin canım! Bir gün boş vaktim olursa insan beynini araştıracağım ve tüm bu sosyal kargaşanın sayıklamadan ibaret olduğunu ispat edeceğim... Söylediğim şu: Bütün bu olaylar başladığında neden herkes mermer merdivenlerin üstünde kirli galoşlar ve keçe botlarla dolaşmaya başladı? Neden bugün bile galoşları kilit altında tutmak ve kimse yürütmesin diye başına adam dikmek zorundayız? Girişteki merdivenlerin üstündeki halı neden kaldırıldı? Karl Marx merdivenin üstüne halı sermeyi mi yasaklamış? Preçistenka Sokağı'ndaki Kalabuhov Evi'nin ikinci blok girişini tahtalarla kapatın, içeri girmek için herkes arka avluyu dolaşsın mı deniyor Karl Marx'ın kitaplarında? Kime gerek bu? Ezilen zencilere mi? Porte-

* Şubat devriminden sonra Lenin'in Rusya'ya geldiği ve Nisan Tezleri'nin Bolşevikler tarafından kabul edildiği tarih. (ç.n.)

kizli işçilere mi ya da? Proletarya neden galoşunu girişte bırakamıyor da merdivenleri kirletiyor?"

"İyi de, Filip Filipoviç, proletaryanın galoşu yok ki," diye kekeledi ısırıklı.

"Hiç de bile!" dedi Filip Filipoviç gök gürültüsü gibi bir sesle ve bardağına şarap doldurdu. "Hımm... Yemekten sonra likör içilmesini doğru bulmuyorum. İnsanı ağırlaştırıyor, karaciğeri de kötü etkiliyor... Hiç de bile! Şimdi galoşları var bir kere. Ve bu galoşlar... benim! On üç nisan bin dokuz yüz on yedide kaybolan galoşlar bunlar. Kim yürüttü o galoşları, ben mi? Mümkün değil! Burjuva Sablin mi? (Filip Filipoviç parmağıyla tavanı işaret etti.) Düşünmesi bile komik! Şeker fabrikatörü Polozov mu? (Filip Filipoviç yan tarafı işaret etti.) Hayatta olmaz! İşte bu ötücü kuşlar yürüttü galoşları! Evet, efendim! Bari merdivende çıkarsalar! (Filip Filipoviç'in yüzü kızarmaya başladı.) Sahanlıklardaki çiçekleri ne halt etmeye kaldırdılar peki? Yirmi iki sene boyunca yalnızca, dur bakayım... evet, iki kere kesilen elektrik şimdilerde neden düzenli olarak ayda bir kesilir oldu? Doktor Bormental! İstatistiğin şakası yoktur. Son çalışmamdan haberdarsınız, sizin herkesten iyi bilmeniz lazım."

"Yıkım, Filip Filipoviç!"

"Hayır," diye itiraz etti Filip Filipoviç son derece kendinden emin. "Hayır. Önce siz, sevgili İvan Arnoldoviç, bu kelimeyi kullanmaktan imtina etmelisiniz. Bu bir serap, bir duman, bir kurgu!" Filip Filipoviç kısa parmaklarını iyice açtı. İki elin kaplumbağalara benzeyen gölgeleri masa örtüsünün üzerinde kıpırdanmaya başladı. "Nedir sizin şu yıkım dediğiniz şey?* Değnekle yürüyen yaşlı bir kadın mı? Bütün camları kıran, lambaları söndüren bir cadı mı? Yok öyle bir şey! Bu kelimeyle neyi kastediyorsunuz?" diye sordu hiddet-

* Rusça *razruha*. İç savaş sonrasının siyasi-estetik söyleminde sıklıkla sıkıntıların sebebi olarak gösterilir ve kişileştirilirdi. (ç.n.)

lenen Filip Filipoviç büfenin yanında baş aşağı asılı duran talihsiz karton ördeğe. Cevabı yine kendisi verdi:

"Şurası kesin ki: Eğer ameliyat yapmak yerine her akşam dairemde koroyla birlikte şarkı söylemeye başlarsam, yıkım gelir, beni bulur! Eğer tuvalete gittiğimde, ifademi bağışlayın, klozetin yan tarafına işersem, üstelik Zina ve Darya Petrovna da aynısını yaparsa tuvalette yıkım ortaya çıkar. Bundan hareketle, yıkım klozette değil, kafalardadır! Bu bariton sesliler 'Vuralım yıkıma!' diye bağırdığında gülüyorum. (Filip Filipoviç'in yüzü öyle bir ekşidi ki, ısırıklının ağzı açık kaldı.) Yemin ederim, bana komik geliyor bu! Çünkü bundan her biri kendini bir güzel pataklamalı sonucu çıkar! Dünya devrimini, Engels'i ve Nikolay Romanov'u, ezilen Malayları ve benzeri halüsinasyonları ağızlarından tükürüp asıl işlerine, yani kümeslerin temizliğine başladıkları zaman yıkım kendiliğinden ortadan kalkar. İki Tanrıya kulluk edilmez! Aynı anda hem tramvay yollarını temizleyecek hem de pasaklı İspanyol çocuklarının kaderini tayin edeceksin. Bunu kimse beceremez, doktor, hele ki Avrupalıların iki yüz yıl gerisinden gelen, pantolonunun düğmesini bile doğru dürüst ilikleyemeyen insanlar hiç beceremez!"

Filip Filipoviç iyice coştu. Atmaca burnunun delikleri genişledi. Yediği güzel yemeğin ardından gücünü toplamış, eski zaman peygamberleri gibi gürlüyordu. Kırlaşmış başı gümüşi ışıltılar saçıyordu.

Ağzından çıkan sözler uykulu köpeğin üstüne yeraltından gelen boğuk bir uğultu gibi düşüyordu.

Kâh aptal sarı gözleriyle baykuş beliriveriyor uykusunda, kâh kirli külahı ve beyaz önlüğüyle celladın iğrenç suratı, kâh keskin abajur ışığının aydınlattığı Filip Filipoviç'in havalı bıyığı, kâh uykulu kızaklar gıcırdıyor ve kayboluyordu. Bu sırada parçalanmış rozbif dilimi köpek midesinde özsuyun içinde yüzerek sindiriliyordu.

"Mitinglerde iyi para kazanabilirdi," diye aklından geçirdi köpek belli belirsiz, "birinci sınıf iş bitirici. Ama zaten paraya para demiyor gibi."

"Bekçi!" diye bağırdı Filip Filipoviç. "Bekçi!!"

"Uhu-hu-hu-hu!" Köpeğin beyninde birtakım kabarcıklar patladı.

"Bekçi! Bu, sadece bu! İster rozeti olsun, isterse kırmızı kasket taksın, hiç fark etmez. Her insanın yanına bir tane bekçi dikeceksin ve şarkı söyleme krizine giren yurttaşlarımızı sakinleştirmekle memur edeceksin. Yıkım diyorsunuz! Bizim binada işlerin daha iyiye gitmeyeceğini söylüyorum size, doktor. Bu şarkıcılar yatışana dek diğer binalarda da durum aynı! Konserlerine bir son verseler, durum kendiliğinden düzelecek!"

"Karşıdevrimci şeyler söylüyorsunuz, Filip Filipoviç," diye takıldı ısırıklı, "Allah vere de kimse duymaya!"

"Tehlikeli bir durum yok!" diyerek hararetle itiraz etti Filip Filipoviç, "Karşıdevrimcilik falan yok! Bu arada, hayatta tahammül edemediğim bir diğer kelime de bu! Altında ne yattığı kesinlikle belirsiz! Şeytan bilir sadece! Bakın ne diyeceğim: Sözlerimde karşıdevrimin ka'sı bile yok. Söylediklerimde yalnızca sağduyu ve yaşam tecrübesi var."

Filip Filipoviç tam bu esnada halen bembeyaz olan katlanmış peçetenin kuyruğunu yakasından çıkardı ve buruşturup yarım kalmış kırmızı şarap bardağının yanına koydu. Isırıklı hemen ayağa kalktı ve teşekkür etti:

"Mersi."

"Bir dakika, doktor!" diyerek durdurdu onu Filip Filipoviç pantolon cebinden cüzdanını çıkarırken. Gözlerini kısıp beyaz banknotları saydı ve ısırıklıya uzattı:

"Bugünkü ücretiniz, İvan Arnoldoviç, kırk ruble. Buyurunuz!"

Köpekzede kibarca teşekkür etti ve kızararak parayı ceketinin cebine yerleştirdi.

"Bu akşam bana ihtiyacınız var mı, Filip Filipoviç?"

"Hayır, teşekkür ederim, cancağızım. Bugün başka işimiz yok. Birincisi tavşan öldü, ikincisi Bolşoy'da *Aida* var. Epey oldu dinlemeyeli. Çok severim... Düeti hatırlıyor musunuz... Tara... ra-rim..."

"Bunca işin arasında nasıl yetişebiliyorsunuz, Filip Filipoviç?" diye saygıyla sordu doktor.

"Acele etmeyen her yere yetişir," dedi ev sahibi öğretmen edasıyla. "Asıl işimle uğraşmak yerine toplantıdan toplantıya koşmaya ve tüm gün bülbül misali şarkı söylemeye başlasaydım, hiçbir yere yetişemezdim elbette." Filip Filipoviç'in cep saati parmakları arasında göksel bir sesle çalmaya başladı: "Saat sekizi geçmiş bile... İkinci perdeye yetişirim. Ben işbölümünden yanayım. Şarkıları Bolşoy'da söylesinler, ameliyatları ben yapayım. Ne güzel. Yıkım falan olmaz böylece... Ne diyeceğim, İvan Arnoldoviç, dikkatle takip edin, uygun bir ölüm gerçekleşir gerçekleşmez masadan alıp besleyici sıvıya koyuyorsunuz. Sonra da bana!"

"Merak etmeyin, Filip Filipoviç, anatomopatologların bana sözü var."

"Mükemmel. Biz de şimdilik bu sokak nevrasteniğini gözlemleyelim, bir de güzelce banyo yaptıralım. Böğrü iyileşsin hele bir."

"Benimle ilgileniyor," diye düşündü köpek. "Ne kadar da iyi bir insan. Kim olduğunu biliyorum artık. Bir köpek masalından iyi kalpli bir büyücü, bir sihirbaz... Tüm bunları rüyamda görmedim umarım. Ya rüyaysa? (Köpek uykusunda irkildi.) İşte şimdi uyanacağım ve her şey ortadan kaybolacak. Ne ipek giydirilmiş lambalar ne sıcaklık ne tokluk. Kemeraltı günleri yeniden başlayacak, akıl almaz soğuklar, buz tutmuş asfalt, açlık, kötü insanlar... Yemekhane, kar... Ya Rabbi, çok zor geçecek, çok!.."

4

Ama böyle bir şey olmadı. Kemeraltı düşüncesi berbat bir kâbus gibi eridi ve bir daha da geri gelmedi.

Yıkım o kadar da korkunç değilmiş demek ki! Ona rağmen pencere pervazlarının altındaki gri akordiyonlar günde iki kere hararetle doluyor ve sıcaklık buradan dalgalar halinde bütün daireye yayılıyordu.

Bir şey çok açıktı: Köpek piyangosunun büyük ikramiyesi onun biletine vurmuştu. Şimdi gözleri günde en az iki kez minnet gözyaşları döküyordu Preçistenka bilgesi için. Bundan başka, misafir kabul odasındaki dolapların arasındaki aynalı konsol yakışıklı ve talihli köpeğin suretini yansıtıyordu artık.

"Çok yakışıklıyım. Kılık değiştirerek gezen bir köpek prensi olabilirim pekâlâ," diye düşünüyordu aynanın derinliklerinde mutlu bir suratla dolaşan saçı başı karışmış kahverengi köpeğe bakarken. "Büyükannemin bir Newfoundland ile günaha girmiş olması gayet mümkün. İşte, yüzümde beyaz bir leke var. Nereden acaba bu leke? Filip Filipoviç zevk sahibi adam. Karşısına çıkan ilk sokak köpeğini alacak değil ya."

Köpek hafta boyunca, sokakta aç geçirdiği son bir buçuk ayda yediği kadar yemek tıkındı. Ama elbette yalnızca ağırlık bakımından. Yoksa Filip Filipoviç'in yanında

yediklerinin kalitesinden söz etmeye gerek dahi yok. Darya Petrovna'nın her gün Smolenskiy Pazarı'ndan* on sekiz kapiğe aldığı kırıntı et yığını bir yana, yemek odasında akşam yedide yenen, zarif Zina'nın protestolarına rağmen köpeğin de hazır bulunduğu yemekleri anmak yeterli bu bahiste. Bu yemekler sırasında Filip Filipoviç nihayet ilah mertebesine erişti köpeğin gözünde. Arka patileri üzerinde doğruluyor ve ceketini çiğnemeye koyuluyordu. Filip Filipoviç'in kapı çalma şeklini öğrenmişti: fasılalı, kuvvetli ve buyurgan iki zil sesi. Bu sesi duyar duymaz havlayarak girişte karşılamaya koşuyordu. Ev sahibi, milyon tane kar taneciğini parıldatarak gümüşi tilki kürkü paltosunun içinde mandalina, puro, parfüm, limon, benzin, kolonya ve çuha kokusuyla eşikten içeri giriyordu. Kumanda borusunu andıran sesi bütün evde yankılanıyordu:

"Seni domuz, neden parçaladın baykuşu? Zararı mı vardı sana? Sana soruyorum! Profesör Meçnikov'u neden kırdın?"**

"Hiç olmazsa bir kere kırbaçla cezalandırmak gerek, Filip Filipoviç," dedi Zina öfkeyle. "Yoksa iyice şımaracak. Bakın galoşlarınıza ne yapmış!"

"Kimseyi cezalandırmak yok," dedi Filip Filipoviç heyecanla, "bunu iyi yaz aklına! İnsana da, hayvana da yalnızca telkinle yaklaşılabilir! Et verdiniz mi bugün?"

"Ya Rabbi! Tüm evi yedi neredeyse! Sizinki de soru mu, Filip Filipoviç! Nasıl oldu da şimdiye kadar patlamadı, hayret doğrusu!"

"Afiyet bal şeker olsun!.. Baykuşun ne zararı vardı, seni serseri?!"

---

* Eski Moskova'nın ünlü çarşı-pazarlarından biri. 1920'lerin ikinci yarısında tamamen kaldırılan pazar devrimden sonra soylu ve zengin ailelerin eski eşyalarını sattıkları yer olmasıyla ünlüdür. (ç.n.)

** İlya Meçnikov (1845-1916). Rus asıllı Fransız biyolog. 1908 Nobel tıp ödülü sahibi. (ç.n.)

"U-u!" diye dalkavukça sızlandı köpek ve patilerini iki yana açarak karnının üstünde sürünmeye başladı.

Sonra ensesinden tutup bağırış çağırış kabul odasından geçip çalışma odasına sürüklediler. Havlıyor, ısırmaya çalışıyor, halıya tutunuyor, sirkteki gibi geri geri gitmeye çabalıyordu. Cam gözlü baykuş çalışma odasının ortasında halının üstünde karnı deşilmiş, naftalin kokulu kırmızı bez parçaları dışarı sarkmış vaziyette yatıyordu. Masanın üzerindeyse paramparça bir portre vardı.

"Bilerek toplamadım, iyice bakın ne yaptığına," diye üzüntüyle rapor etti Zina. "Masaya sıçradı, alçak. Ve kuyruğundan tuttuğu gibi, hart! Ben ne olduğunu anlayıp tepki verene kadar içini dışına çıkardı! Suratını tutup baykuşa dürtün, Filip Filipoviç, öğrensin eşyaya zarar vermemeyi!"

Ve uluma başladı. Halıya yapıştığı yerden zorla kaldırıp burnunu baykuşa dürttüler köpeğin. Acı acı gözyaşı dökerken bir yandan da düşünüyordu:

"İsterseniz dövün ama n'olur evden atmayın!"

"Baykuşu hemen bugün tahnitçiye yollayın. Bir de al sana sekiz ruble, on altı kapik de tramvay için. Doğruca Muir'e* git, şöyle kaliteli zincirli bir tasma al."

Ertesi gün köpeğe enli, parlak bir tasma taktılar. İlk anda aynaya bakınca köpeğin morali çok bozuldu. Kuyruğunu kıstırdı ve banyonun yolunu tuttu. Sandık veya kutu gibi bir şeye takıp çıkarınaktı niyeti. Ama kısa sürede farkına vardı aptallık ettiğinin. Zina köpeği zincirleyip gezmeye çıkarmıştı. Obuhov'da bir tutuklu gibi utancından yanarak yürüdü köpek, ama Preçistenka'dan Mesih Kilisesi'ne geçerken şu hayatta tasmanın ne anlama geldiğini çok iyi kavradı. Delicesine bir kıskançlık okunuyordu karşısına çıkan bütün köpeklerin gözlerinde. Myortviy Sokağı'na geldiklerinde kesik kuyruklu ince uzun bir sokak köpeği "Bey piçi!" ve

* Muir & Mirrielees. Moskova'nın merkezinde yer alan en eski ve lüks alışveriş merkezlerinden biri. Bugünkü adı TsUM. (ç.n.)

"Yalaka!" diye havladı. Tramvay raylarını geçtikleri sırada bir polis memuru memnuniyet ve saygıyla tasmaya baktı. Geri döndüklerinde ise hayatta en olmayacak şey oldu: Kapıcı Fyodor ön kapıyı kendi elleriyle açtı ve Şarik'i içeri aldı. Zina'ya da şöyle dedi:

"Filip Filipoviç ne kadar da tüylü bir köpek almış kendine böyle. Acayip de besili."

"Herhalde yani! Altı kişinin yediğini yiyor!" diye açıkladı yüzü ayazdan kızardığı için güzelleşen Zina.

"Evrak çantası neyse tasma da o demek ki," diye nükte yaptı içinden köpek ve poposunu sallaya sallaya tıpkı bir beyzade gibi çıktı ikinci kata.

Tasmanın kıymetini anladıktan sonraki ilk ziyaretini içinde yaşadığı cennetin en önemli bölümüne, o güne dek girmesi kesinlikle yasak olan yere yaptı köpek, yani aşçı Darya Petrovna'nın krallığına. Darya Krallığı'nın iki karışı bile dairenin geri kalanından değerliydi. Fayansla kaplı üstü kararmış ocağın içinde alevler kudurarak etrafı tarıyordu her gün. Fırın bölmesi çatırdıyordu. Kızıl sütunların arasında ateşten sonsuz bir eziyetle ve doymamış bir tutkuyla yanıyordu Darya Petrovna'nın yüzü. Parıl parıl parlıyordu yağdan. Modaya uygun biçimde kulaklarını kapatan ve ensesinin üzerinde sepet biçiminde toplanan sarı saçlarında yirmi iki adet sahte pırlanta ışıldıyordu. Duvarlardaki kancalara altın renkli tencereler asılıydı. Bütün mutfak çeşitli kokularla gümbürdüyor, kapaklı kapların içinde köpürüyor, tıslıyordu...

"Defol!" diye bağırmaya başladı Darya Petrovna, "Defol, seni sahipsiz hırsız! Bir sen eksiktin ayağımın altında! Demiri bir geçirirsem kafana..."

"N'oluyor ya? Niye hırlıyorsun ki?" diye şirin şirin gözlerini kısıyordu köpek, "Nereden hırsız oluyormuşum? Boynumdaki tasmayı görmüyor musunuz?" Ve burnunu kapı aralığına sokarak yanlamasına içeri süzülüyordu.

Köpek Şarik'in insanların kalbini fethetme konusunda üstün bir yeteneği vardı. İki günde kömür sepetinin içine uzanıp Darya Petrovna'nın çalışmasını seyreder olmuştu. Kadın ensiz sivri bir bıçakla çaresiz orman tavuklarının başını ve ayaklarını koparıyor, sonra da öfkeli bir cellat gibi etleri kemiklerden ayırıyor, tavukların içini çıkarıyor, kıyma makinesinden bir şeyler geçiriyordu. Şarik bu sırada orman tavuklarının başını parçalamakla meşgul oluyordu. Darya Petrovna süt dolu bir kâsede ıslattığı ekmek parçalarını çıkarıyor, bunları tahtanın üzerinde etle harmanlıyor, karışımın üstünde krema gezdiriyor, tuz ilave ediyor ve yine tahtanın üstünde köfte haline getiriyordu. Ocağın üstünde yangın var gibi bir şeyler ötüyor, tavada ise bir şeyler cızırdıyor, köpürüyor ve sıçrıyordu. Fırın kapağı gümbürtüyle yerinden oynuyor, ardındaki korkunç cehennemi açığa vuruyordu. Bir şeyler köpürüyor, taşıyordu sürekli.

Alev püskürten bu ağız akşamları sönüyordu. Mutfağın penceresinde, beyaz yarım perdenin üstünde kesif ve vakur Preçistenka gecesi çöküyordu gökteki tek yıldızıyla. Mutfağın zemini ıslaktı, tencereler gizemli ve mat bir ışıkla parlıyordu, masanın üzerinde bir itfaiyeci kasketi duruyordu. Şarik sıcak ocağın üstüne giriş kapılarını bekleyen aslanlar gibi uzanmış, bir kulağını meraktan havaya dikerek, belinde enli bir kemer takılı, kara bıyıklı ve heyecanlı bir adamın Zina ve Darya Petrovna'nın odasında yarı açık kapının ardında Darya Petrovna'yı kucaklayışına bakıyordu. Ölü gibi solgun pudralı burnu hariç bütün yüzü ıstırap ve tutku içinde yanıyordu kadının. Kara bıyıklının portresine bir ışık huzmesi düşmüştü. Portrenin üstünden bir Paskalya gülü sarkıyordu.

"İblis gibi yapıştın," diye söylendi yarı karanlıkta Darya Petrovna. "Çekil. Zina gelecek şimdi. Ne o, seni de mi gençleştirdiler yoksa?"

"İhtiyacım mı var sanki," diye hırıldadı kendine hâkim olamayan kara bıyıklı, "çok ateşlisiniz..."

Preçistenka yıldızı akşamları ağır perdelerin ardına saklanıyordu. Büyük Tiyatro'da* *Aida* oynamıyorsa ve Tüm Rusya Cerrahlar Cemiyeti'nin oturumu yoksa, ilah koltuğuna gömülmüş oluyordu. Tavandan sarkan ışıklar yanmıyor, yalnızca masanın üstündeki yeşil lamba açık oluyordu. Şarik halının üzerinde gölgede yatıyor ve korkunç şeylere tanık oluyordu gözlerini ayırmadan. Cam kaplarda keskin kokulu, bulanık, iğrenç sıvılar içerisinde insan beyinleri yatıyordu. İlah kollarını dirseklerine kadar sıvamış kırmızı kauçuk eldivenlerin içinde kaygan küt parmaklarıyla kıvrımları kurcalıyordu. Bazen de küçük parlak bir bıçak kuşanıyor ve esnek sarı beyinleri kesiyordu sessizce.

"*Kutsal kıyılarına Nil'in...*"** diye sessizce şarkısını söylüyordu ilah bir yandan dudaklarını çiğner, bir yandan da Büyük Tiyatro'nun yaldızlı iç mekânını anımsarken. Borular bu saatte son raddeye kadar ısınmış oluyordu. Isı önce tavana yükseliyor, oradan da bütün odaya yayılıyordu. Köpek kürkünün içinde tımar sırasında Filip Filipoviç'in gözünden kaçan ama yine de günleri sayılı olan son pire canlanıyordu bu sayede. Halılar dairedeki sesleri susturuyordu. Ardından dış kapının sesi işitiliyordu uzaktan.

"Zinka sinemaya gitti," diye düşünüyordu köpek, "akşam yemeğini o gelince yeriz herhalde. Dövülmüş dana eti var sanırım yemekte."

* * *

Ve işte bu korkunç günde, henüz sabah vakti Şarik'in içine kötü bir his doğdu. Bunun üzerine aniden canı sıkıldı ve herhangi bir iştah belirtisi göstermeden etti kahvaltısını: Yarım kâse yulaf ezmesi ve dünden kalan koyun kemiği. Sıkılarak kabul odasına geçti ve şöyle bir havladı aynada

* Bolşoy. (ç.n.)

** *Aida*'dan. (ç.n.)

gördüğü suretine. Ama günün ilerleyen saatlerinde Zina onu gezmeye bulvara çıkarınca her şey eski halini aldı. Bugün hasta kabulü yoktu, çünkü bilindiği üzere, salı günleri kabul olmaz, ilah çalışma odasında alacalı renkli resimlerle dolu bazı ağır kitapları önüne açıp otururdu. Yemek saati bekleniyordu. Mutfakta kesin olarak öğrendiğine göre bugün ikinci yemekte hindi olacağı düşüncesi biraz olsun canlandırmıştı köpeği. Koridoru geçerken Filip Filipoviç'in çalışma odasındaki telefonun ansızın ve nahoş bir sesle çaldığını işitti. Filip Filipoviç ahizeyi kaldırdı, söylenene kulak verdi ve birden heyecanlandı.

"Mükemmel, derhal getirin, derhal!"

Telaşla koşturmaya başladı. Zili çaldı ve bunun üzerine odaya giren Zina'ya acilen yemeği hazırlamasını buyurdu. Yemek! Yemek! Yemek! Yemek odasında ossaat işitilmeye başlandı tabak sesleri. Zina koşturuyor, mutfaktan Darya Petrovna'nın hindinin hazır olmadığını bildiren homurtusu duyuluyordu. Köpek bir kez daha içinde bir huzursuzluk hissetti.

"Evin içinde kargaşa olmasını sevmiyorum," diye aklından geçiriyordu ki kargaşa daha da tatsız bir hal aldı. Her şeyden evvel, bir keresinde ısırdığı Doktor Bormental'in ortaya çıkmasıydı bunun nedeni. Doktor yanında berbat kokulu bir bavul getirmişti. Üstündekileri çıkarmadan bavulla birlikte koridoru geçip muayenehaneye yöneldi. Filip Filipoviç hiç âdeti olmadığı halde elindeki kahveyi içmeden bir kenara bıraktı ve Doktor Bormental'e doğru koştu, ki bu da hiç âdeti değildi.

"Ne zaman ölmüş?" diye bağırdı.

"Üç saat önce," dedi Bormental karla kaplı şapkasını çıkarmadan ve bavulu açmaya girişti.

"Kim ölmüş?" diye sıkıntı ve hoşnutsuzlukla aklından geçiren köpek, adamların ayaklarına sokuldu: "Koşuşturmalarına dayanamıyorum."

"Çekil ayak altından! Çabuk, çabuk, çabuk!" diye bağırdı Filip Filipoviç dört bir yana. Sanki ne kadar zil varsa hepsini çalmaya koyuldu gibi geldi köpeğe.

Zina koşarak geldi.

"Zina! Telefonun başına Darya Petrovna geçsin. Arayanları not alsın. Kimseyi kabul etmiyoruz bugün! Sen lazımsın. Doktor Bormental, yalvarırım, daha hızlı!"

"Hiç hoşuma gitmiyor. Hem de hiç." Köpek küserek astı suratını ve evin içinde dolanmaya başladı. Asıl telaş muayenehanede yoğunlaşmıştı. Zina kefeni andıran bir önlükle beliriverdi ve muayenehaneyle mutfak arasında mekik dokumaya başladı.

"Gidip bir şeyler tıkınayım bari. Ne halleri varsa görsünler," diye kararlaştırmıştı ki bir sürprizle karşılaştı. Muayenehaneden gümbürdeyen bir buyruk:

"Şarik bir şey yemesin!" dedi.

"Zapt etmek ne mümkün!"

"Kitle bir yere!"

Şarik'i kandırıp banyoya kilitlediler.

"Kabalığa bak," diye düşündü Şarik yarı karanlık banyoda otururken, "aptallık bu..."

Yaklaşık çeyrek saat boyunca banyoda garip bir ruh haliyle oturdu köpek. Kâh sinirlendi, kâh morali bozuldu. Her şey çok sıkıcı ve belirsizdi...

"Peki, yarın galoşlarınızın halini görürsünüz o zaman, muhterem Filip Filipoviç," diye geçirdi aklından, "iki çifti yenilemeniz gerekmişti, bir çift daha alırsınız artık. Köpek kilitlemek neymiş gösteririm size."

Ama öfkeli düşünceleri birden kesildi. Gençliğinin en erken döneminden bir anıyı, Preobrajenski Kapısı* civarındaki o kocaman güneşli avluyu, şişelere vuran gün ışığını, tuğla kırıntılarını ve özgür sokak köpeklerini aniden ve apaçık hatırlayıverdi nedense.

---

* Eski Moskova'nın şehir kapılarından biri. Şimdilerde Preobrajenski Meydanı. (ç.n.)

"Hayır, nereye gidebilirim ki. Hiçbir yere gidemem artık. Kendini kandırmaya gerek yok," diye hüzünlendi köpek burnunu çekerek. "Alıştım bir kere. Ben bey köpeğiyim. Entelektüel bir varlığım. En mükemmel hayatın tadına baktım bir kere. Nedir ki özgürlük? Duman, serap, kurgu... Bahtsız demokratların sayıklaması..."

Sonra banyonun yarı karanlığı ürkütücü bir hal aldı. Köpek havladı, kapıya atıldı, tırmalamaya başladı.

"U-uu!" Fıçının içindeki yankı gibi dolaştı daireyi uluması.

"Baykuşu gene parçalayacağım!" diye düşündü çıldırmış gibi ama aciz. Sonra gücü kesildi, yere uzandı. Tekrar doğrulduğunda ise tüyleri diken diken oldu. İğrenç kurt gözleri görür gibi olmuştu nedense...

Istırabı en üst düzeye ulaşmışken kapı açıldı. Köpek çıktı, silkindi ve tam asık suratla mutfağın yolunu tutmak istemişti ki, Zina tasmasından sıkıca tutup muayenehaneye sürükledi. Köpek yüreğinin altında bir ürperti hissetti.

"Benden ne istiyorlar?" diye düşündü şüphelenerek. "Böğrüm iyileşti. Hiçbir şey anlamıyorum."

Patileriyle parkenin üzerinde kaymaya başladı. İşte böyle getirildi muayenehaneye. Burada ilk defa gördüğü bir aydınlatmaya şaşırdı ilkin. Tavandan sarkan beyaz küre gözlerini acıtacak kadar parlaktı. Beyaz ışığın içinde bir tapınak rahibi ayakta duruyor ve dişlerinin arasından Nil'in kutsal kıyıları hakkında bir şarkı söylüyordu. Sadece belli belirsiz kokusu sayesinde tanımak mümkündü Filip Filipoviç'i. Kısa kesilmiş kır saçları patrik takkesini andıran beyaz bir külahın altına saklanmıştı. Rahip tamamen beyazlar içindeydi. Beyazın üstünde ise epitrahile* benzer dar bir kauçuk önlük takmıştı. Ellerinde ise siyah eldivenler vardı.

---

* Ortodoks din görevlilerinin ibadet sırasında taktığı, atkı benzeri boyunluk. (ç.n.)

Isırıklının başında da vardı aynı takkeden. Uzun masa tamamen açılmış, tek bir parlak ayak üzerinde duran dikdörtgen biçimli küçük masa da yanına yanaştırılmıştı.

Köpek her şeyden çok ısırıklıdan nefret etti bu odada. En çok da gözlerinin bugün aldığı ifadeden. Normalde doğrudan ve cesaretle bakan bu gözler şimdi başka yönlere kaçıyordu. Bu gözler tetikteydi. Sahteydiler. Ve derinliklerinde hepten bir cürüm değilse bile bir fenalık, bir iğrençlik gizleniyordu. Köpek ağır ve kasvetli bir bakış atıp köşeye çekildi.

"Zina, tasma," dedi usulca Filip Filipoviç, "yalnız heyecanlandırmamaya çalış."

Zina'nın gözleri de anında ısırıklınınkiler gibi tiksinçleşti. Köpeğe yaklaştı ve belirgin bir sahtelikle okşadı onu. Beriki hüzün ve küçümsemeyle baktı kıza.

"Eh, ne yapalım... Siz üç kişisiniz. İsterseniz alırsınız. Ama ayıp size... En azından bana ne yapacağınızı bilseydim."

Zina tasmayı çıkardı. Köpek kafasını iki yana salladı ve pofurdadı. Isırıklı karşısına dikildi. Mide bulandırıcı fena bir koku yayıldı adamdan.

"Öö, iğrenç... Neden midem bulanıyor böyle, neden korkuyorum?" diye düşündü köpek ve ısırıklıdan uzaklaştı.

"Çabuk, doktor," dedi Filip Filipoviç sabırsız.

Keskin ve tatlı bir koku yayıldı havaya. Isırıklı tetikte duran kem gözlerini köpekten ayırmadan sırtında sakladığı sağ elini çıkardı ve hızlıca bir parça pamuğu köpeğin burnuna dayadı. Şarik donup kaldı. Başı hafifçe dönmeye başladı, ama kendini geri çekmeyi başardı. Isırıklı arkasından sıçradı ve birden pamuğu suratına yapıştırdı. Anında nefesi kesildi köpeğin, buna rağmen bir kere daha kurtulmayı başardı. "Cani..." kelimesi geçti aklından, "Neden?" Bir kere daha yapıştırdılar yüzüne. İşte tam bu sırada muayenehanenin ortasında ansızın bir göl canlandı, gayet neşeli, adeta öte dünyaya ait, nadide pembe köpekler yüzüyordu kayıklarla

gölün üzerinde. Ayakları kemiklerinin desteğini yitirdi ve bükülüverdi.

"Masaya!" diye gürledi Filip Filipoviç'in neşeli sesi bir yerlerde ve turuncu dereler halinde dağıldı. Korku gitmiş, yerini mutluluk almıştı. Bilincini yitirmekte olan köpek iki saniyeliğine de olsa sevdi ısırıklıyı. Ardından bütün dünya baş aşağı döndü ve köpek karnının üstünde soğuk ama hoş bir dokunuş hissetti. Sonra hiçlik.

* * *

Köpek Şarik dar ameliyat masasının üzerinde uzuvları dört bir yana açılmış yatıyordu. Muşamba kaplı beyaz yastığa çaresizce vuruyordu kafası. Karnı tıraş edilmişti ve şimdi de Doktor Bormental zar zor nefes alarak aceleyle tüylerine daldırdığı makineyle Şarik'in başını tıraş ediyordu. Filip Filipoviç avuç içleriyle masanın kenarına dayanmış, gözlüğünün altın çerçevesi gibi parlayan gözlerle bu işlemi izliyor ve heyecanla konuşuyordu:

"İvan Arnoldoviç, en kritik an Türk eyerine girdiğim an. İşte o zaman derhal, yalvarırım size, derhal verin uzantıyı ve hemen ardından dikin! Kanama başlarsa zaman kaybederiz, sonra da köpeği kaybederiz. Gerçi öbür türlü de şansı yok pek." Filip Filipoviç gözlerini kısıp sustu bir süre, köpeğin uyuyan ama alay eder gibi yarı açık gözlerine baktı ve "Biliyor musunuz, üzülüyorum aslında. İnanır mısınız, ona alışmıştım," dedi.

Bahtsız köpek Şarik'i gösterdiği kahramanlık için takdis eder gibi ellerini havaya kaldırmıştı bu sırada. Siyah kauçuğun üstüne tek bir toz tanesinin bile düşmemesi için çaba harcıyordu.

Tıraş edilen tüylerin altından köpeğin beyazımsı derisi çıktı ortaya. Bormental makineyi bir kenara bıraktı ve usturayı kuşandı. Küçük çaresiz kafayı önce sabunladı, ardın-

dan tıraş etmeye koyuldu. Bıçağın geçtiği yerler kuvvetle çıtırdıyor, bazı yerlerse kanıyordu. Isırıklı tıraşı bitirip benzinle ıslatılmış bir parça pamukla kafayı güzelce sildi. Sonra köpeğin çıplak karnını gerdi ve derin bir nefes vererek:

"Hazır," dedi.

Zina lavabonun üzerindeki musluğu açtı ve Bormental ellerini yıkamaya atıldı. Zina bir şişeden alkol döktü doktorun ellerine.

"Ben çıkabilir miyim artık, Filip Filipoviç?" diye sordu sonra, bir yandan da köpeğin tıraş edilmiş kafasına ürkek bakışlar atıyordu.

"Çıkabilirsin."

Zina kayboldu. Bormental koşuşturmaya devam etti. Köpeğin başını ince gazlı bezlerle örttü. Bunun üzerine yastığın üzerinde kel bir köpek kafatası ve sakallı acayip bir surat belirdi.

Tam bu anda rahip hareketlendi. Doğruldu, köpeğin kafasına baktı ve şöyle dedi:

"Evet... Tanrı yardımcımız olsun! Bıçak!"

Bormental küçük masanın üzerinde parlayan yığının içinden ufak, şişkince bir bıçak çıkardı ve rahibe uzattı. Ardından tıpkı rahip gibi o da siyah eldivenleri geçirdi ellerine.

"Uyuyor mu?" diye sordu Filip Filipoviç.

"Derin uykuda."

Filip Filipoviç'in dişleri kenetlendi, delici bir parıltı gelip yerleşti gözlerine. Bıçağı sallayıp Şarik'in karnında kusursuz, uzunca bir kesik açtı. Deri anında iki yana ayrıldı, etrafa kan sıçradı. Bormental yırtıcı gibi atıldı ve gazlı bezlerle Şarik'in yarasına bastırdı. Ardından şeker maşasına benzeyen küçük penslerle yaranın kenarlarını kıstırdı, yara kurudu. Bormental'in alnında ter damlaları belirdi. Filip Filipoviç ikinci bir kesik açtı, ikisi birlikte Şarik'in bedenini kancalar, makaslar, çeşitli ayraçlarla yırtıp ayırmaya başla-

dılar. Çiy damlaları misali kan ağlayan pembe sarı dokular sökün etti. Filip Filipoviç bıçağını vücudun içinde döndürdü, sonra da bağırdı:

"Makas!"

Alet ısırıklının elinde bir sihirbaz çabukluğuyla belirdi ve kayboldu. Filip Filipoviç derinlere daldı ve birkaç dönüşün ardından Şarik'in vücudundan bazı parçalarla birlikte er bezlerini çıkardı. Bormental çabalamaktan ve heyecandan sırılsıklam terlemiş vaziyette cam kavanoza atıldı ve sıvının içinde asılı duran başka birine ait ıslak er bezlerini çıkardı. Kısa nemli ipçikler profesörün ve yardımcısının ellerinde kıvrılıyor, oradan oraya sıçrıyordu. Kıskaçlara takılı eğri iğneler çıt çıt işlemeye başladı. Kavanozdan çıkan er bezleri Şarik'inkilerin yerine dikildi. Rahip kesikten başını kaldırdı, gazlı bezle bastırdı ve emretti:

"Derhal, doktor, deriyi dikin!"

Ardından dönüp yuvarlak beyaz duvar saatine baktı.

"On dört dakika oldu," dedi Bormental kenetli dişlerinin arasından ve gevşek deriye iğneyi geçirdi.

Sonra ikisi de acelesi olan katiller gibi telaşlanmaya başladı.

"Bıçak!" diye bağırdı Filip Filipoviç.

Bıçak adeta kendi kendine gelip yerleşti ellerine. Filip Filipoviç'in yüzü bunun üzerine korkunç bir hal aldı. Ağzındaki porselen ve altın kaplamaları gösterdi ve bıçağıyla tek seferde Şarik'in alnına kırmızı tacı geçiriverdi. Tıraşlanmış deriyi kafa derisi yüzer gibi kaldırdılar, kafatası kemiğini ortaya çıkardılar. Filip Filipoviç bağırdı:

"Trepan!"

Bormental parlak el matkabını uzattı. Filip Filipoviç dudaklarını ısırarak matkabı yerleştirdi ve Şarik'in kafatasını birer santimetre arayla çevreleyecek şekilde küçük delikler açmaya başladı. Bir delik için beş saniyeden fazla zaman harcamıyordu. Sonra alışılmadık biçimli bir testereyi

aldı, kuyruğunu ilk deliğe soktu ve hanımefendiler için el işi kutular yapan bir usta edasıyla testerelemeye başladı. Kafatası sessizce gıcırdıyor ve sarsılıyordu. Üç dakika sonra Şarik'in kafatasının kapağını kaldırdılar.

Şarik'in beyninin, mavimsi damarlar ve kırmızımsı beneklerle çevrili gri kubbesi ortaya çıktı. Filip Filipoviç makasla zarın altına girdi. İnce bir kan fıskiyesi profesörün gözünü ıskalayarak külahını vurdu. Bormental bir kaplan gibi kanayan yeri kıstırmaya atıldı torsiyon pensiyle ve kıstırdı. Oluk oluk terliyordu. Yüzü etlenmiş ve alacalı bir renk almıştı. Gözleri Filip Filipoviç'in elleriyle masadaki tabak arasında gidip geliyordu. Filip Filipoviç ise adamakıllı korkunçlaşmıştı. Burnundan boğuk sesler çıkıyor, damağı açığa vuracak şekilde ayrılıyordu dişleri. Zarı beyinden sıyırdı ve beyin yarımkürelerini kafatasından dışarı iterek daha derine ilerledi. Bu esnada Bormental'in rengi atmaya başladı. Bir eliyle Şarik'in göğsünü tuttu. Ve hırıltılı bir sesle:

"Nabzı hızla düşüyor..." dedi.

Filip Filipoviç hayvani bir bakış attı ona. Bir şeyler geveledi ağzında ve daha derine daldı. Bormental cam ampulü kütürdeterek kırdı, içindekileri şırıngasına çekti ve Şarik'in kalbine yakın bir yere batırdı sinsice.

"Türk eyerine doğru ilerliyorum!" diye bağırdı Filip Filipoviç ve kanlı kaygan eldivenleriyle Şarik'in sarı-gri arası beynini başından çıkardı. Bir anlığına gözlerini Şarik'in suratına dikti. Bormental içinde sarı sıvı bulunan ikinci ampulü kırdı hemen ve uzun şırıngasına çekti.

"Kalbine mi?" diye sordu ürkekçe.

"Ne soruyorsunuz?!" diye kükredi profesör öfkeyle, "Şimdiye kadar elinizde beş kere öldü zaten. Batırın! Akıl alır gibi değil!" Azılı haydutların yüzüne benzemişti yüzü bu sırada.

Doktor kolunu kaldırdı ve köpeğin kalbine saplayıverdi iğneyi. Ardından:

"Yaşıyor. Ama güçlükle," diye fısıldadı ürkekçe.

"Akıl yürütmenin sırası değil. Yok yaşıyor, yok yaşamıyor," diye tısladı korkunç Filip Filipoviç. "Eyerdeyim! Nasılsa ölecek... Ah, seni şeyt... *Kutsal kıyılarına Nil'in...* Hipofizi verin!"

Bormental ipçiğe asılı beyaz bir topağın muhafaza edildiği kavanozu uzattı. "Yemin ederim, Avrupa'da bir eşi daha yok bu adamın..." diye düşündü belli belirsiz. Filip Filipoviç bir eliyle sallanan topağı yakaladı, makas tutan diğeriyle de derinlerde, ayrılmış yarımkürelerin arasında bir yerde topağın bir benzerini kesti. Şarik'in topağını tabağa fırlattı, yenisiniyse bir iple birlikte beyne yerleştirdi, adeta mucizevi biçimde incelen ve esnekleşen kısa parmaklarının yardımıyla kehribar rengi iplikle oraya sabitledi. Bundan sonra Şarik'in başından ayraçları, pensleri çıkarıp attı, beyni kemikten kâsenin içine geri yerleştirdi, doğruldu ve artık daha sakin bir sesle sordu:

"Öldü, değil mi?"

"Filiform nabız."

"Bir adrenalin iğnesi daha!"

Profesör zarı beynin üstüne kapattı, testereyle kesip kaldırdığı kapağı tam yerine geri koydu, kafa derisini örttü ve gürledi:

"Dikin!"

Bormental beş dakikada üç iğne kırarak kafayı dikti.

Ve işte yastıkta kanla boyanmış bir arka planın üzerinde kafasında halka biçimli bir yarayla Şarik'in cansız, mecalsiz çehresi belirdi. Filip Filipoviç artık karnını iyice doyurmuş bir vampir gibi kenara çekildi, içindeki talk pudrasını bulut halinde havaya savurarak çıkarıp fırlattı eldivenlerden birini, diğerini ise parçalayıp yere attı ve duvardaki düğmeye basarak zili çaldı. Zina sırtı dönük vaziyette eşikte belirdi, Şarik'i ve kanı görmemeye çalışıyordu.

Rahip tozlu elleriyle takkesini çıkardı ve bağırdı:

"Bana hemen bir sigara getir, Zina. Ayrıca temiz çamaşır. Banyoyu da hazırla!"

Çenesini masanın kenarına yasladı. İki parmağıyla köpeğin sağ gözkapağını kaldırdı ve besbelli ölmekte olan göze baktı:

"Bak şu iblisin işine! Ölmedi! Ölür ama. Eh, Doktor Bormental, yazık köpeğe! Sevecendi ama kurnazdı da."

5

Doktor İvan Arnoldoviç Bormental'in defteri. Yazı kâğıdı formatında ince bir defter. Bormental'in el yazısıyla dolup taşmış. İlk iki sayfada özenli, küçük ve anlaşılır, sonraki sayfalarda çok sayıda mürekkep lekesiyle birlikte endişeli, büyüyüp genişleyen bir yazı.

22 Aralık 1924. Pazartesi.

Hastalığın Öyküsü

Laboratuvar köpeği, yaklaşık iki yaşında. Erkek. Cinsi: Sokak köpeği. Adı: Şarik. Tüyleri seyrek, topaklı, yanık rengi. Kuyruk pişmiş süt renginde. Sağ böğründe tamamen iyileşmiş bir yanık izi var. Profesörün evine gelene kadar beslenmesi kötü. Evde bir hafta geçirdikten sonra son derece semiz. Ağırlık: 8 kilogram (*ünlem işareti*).

Kalp, akciğerler, mide, vücut ısısı normal.

23 Aralık. Saat akşam sekiz buçukta Avrupa'da Profesör Preobrajenski yöntemiyle ilk ameliyat gerçekleştirildi: Kloroform narkozu altında Şarik'in testisleri alındı ve yerlerine ameliyattan 4 saat 4 dakika önce ölen 28 yaşında bir erkeğin Profesör Preobrajenski'nin yöntemine göre sterilize salin solüsyonunda saklanmış bedeninden alınan testisleri yerleştirildi (epididim ve spermatik kordonlarla birlikte.)

Hemen ardından kafatası üst kısmının trepanasyonu gerçekleştirilerek köpeğin hipofizi alındı ve yukarıda bahsedilen insandan alınan hipofizle değiştirildi.

8 santimetreküp kloroform, 1 şırınga kâfur, 2 şırınga adrenalin kullanıldı.

Ameliyat endikasyonu: Hipofiz ve testislerin kombine biçiminde nakledilmesi, hipofizin nakledilen bedene uyumu ve sonrasında insanlarda organizmanın gençleşmesine olan etkileriyle ilgili soruları açıklığa kavuşturmak için Preobrajenski tarafından tasarlanan deneyin gerçekleştirilmesi.

Ameliyatı Profesör F. F. Preobrajenski yaptı.

Yardımcılığını Doktor İ. A. Bormental üstlendi.

Ameliyattan sonraki gece: Nabızda yinelenen tehlikeli düşüşler. Ölüm beklentisi. Preobrajenski yöntemine göre büyük dozlarda kâfur enjeksiyonu.

*Aralığın 24'ü.** Sabah iyileşme. Soluk alıp verme iki kat sıklaştı. Vücut ısısı 42°. Kâfur, deri altına kafein.

25 Aralık. Tekrar kötüleşme. Nabız güçlükle hissediliyor. Uzuvlarda soğuma, gözbebekleri tepki vermiyor. Kalbe adrenalin ve Preobrajenski yöntemine göre kâfur enjeksiyonu. Damardan serum fizyolojik.

26 Aralık. Bir miktar iyileşme. Nabız 180, nefes 92. Vücut ısısı 41°. Kâfur, lavman ile besleme.

Aralığın 27'si. Nabız 152, nefes 50. Vücut ısısı 39,8. Gözbebekleri tepki veriyor. Deri altına kâfur.

28 Aralık. Dikkate değer iyileşme. Gün ortasında ani ter atma. Vücut ısısı 37,0. Ameliyat yaraları önceki durumda. Pansuman.

İştah belirdi. Sıvı beslenme.

29 Aralık. Alında ve böğürlerde ani tüy dökülmesi. Konsültasyon için deri hastalıkları kürsüsü profesörü Vasili Vasiliyeviç Bundarev ve Moskova Veterinerlik Model Ens-

* Ortodokslarda eski takvime göre Noel, yani İsa'nın doğumu bayramının arifesi. (ç.n.)

titüsü direktörü davet edildi. Literatürde böyle bir vakanın daha önce hiç tanımlanmadığını söylediler. Teşhis konulamadı. Vücut ısısı normal.

Kurşunkalemle tutulan notlar:

Akşam ilk havlama görüldü (Saat 8'i 15 geçe). Tını ve tonda keskin bir değişim (alçalma) dikkat çekiyor. "Hav, hav" yerine "a-o" diye havlama. Ses rengi bakımından belli belirsiz inlemeyi hatırlatıyor.

Aralığın 30'u. Tüy dökülmesi genel bir tüysüzleşme biçimini aldı. Tartı beklenmedik bir sonuç verdi: Kemiklerde büyüme (uzama) sayesinde ağırlık 30 kilo. Köpek eskisi gibi yatıyor.

Aralığın 31'i. Muazzam bir iştah.

Defterde mürekkep lekesi. Lekenin ardından alelacele bir el yazısıyla:

Gündüz saat 12'yi 12 dakika geçe köpek açık seçik "A-b-ı-r" kelimesiyle havladı!!

(*Defterde bir ara ve sonra belli ki heyecandan yanlış yazılmış*):

1 Aralık.

Üstü çizilmiş, düzeltilmiş:

1 Ocak 1925. Sabah fotoğrafı çekildi. Yüksek sesle ve sanki sevinçle tekrarlayarak "abır" diye havladığı açık seçik işitiliyor. Gündüz saat 3'te (*büyük harflerle*) gülmeye başladı(?). Bu durum hizmetçi Zina'nın düşüp bayılmasına sebep oldu.

Akşam üst üste sekiz kere "Abır-valg" kelimesini telaffuz etti, "abır!"

Kurşunkalemle yazılmış eğri büğrü bir yazıyla:

Profesör "Abır-valg" kelimesini çözdü. Yani "Glavrıba"!!! Korkunç bir ş...

2 Ocak. Gülümsediği bir sırada magnezyum yakılarak fotoğrafı çekildi.

Yataktan kalktı ve yarım saat süreyle gayet rahat arka ayakları üstünde durdu. Neredeyse benim boyumda.

Defterde araya eklenmiş bir yaprak:

Rus bilimi az kalsın büyük ve acı bir kayıp yaşayacaktı.

Profesör F. F. Preobrajenski'nin Hastalığının Öyküsü

Saat 1'i 13 dakika geçe Preobrajenski ciddi bir baygınlık geçirdi. Düşerken de başını masanın ayağına çarptı. Kediotu tentürü uygulandı.

Köpek (köpek denirse elbette) benim ve Zina'nın yanında Profesör Preobrajenski'nin anasına küfretti.

Notlara ara verilmiş.

*Ocağın 6'sı.** (*Bazen kurşunkalemle, bazen de mor mürekkeple.*)

Bugün kuyruğu düştükten sonra açık seçik "birahane" kelimesini telaffuz etti. Pikap çalışıyor. Ne olduğunu ancak şeytan bilir!!

Ne yapacağımı bilmez haldeyim!

Profesör hasta kabulünü bıraktı. Bu varlığın dolaştığı muayenehaneden saat beşten beri besbelli kaba küfürler işitiliyor, bir de şöyle bir söz: "Bize iki bira daha."

Ocağın 7'si. Pek çok kelime telaffuz ediyor: "Arabacı", "Araçta yer yok", "Akşam gazetesi", "Çocuklara en güzel hediye" ve Rusça kelime dağarcığında yer alan envai çeşit küfür.

Görünüşü bir acayip. Sadece başında, çenesinde ve göğsünde tüy kaldı. Geri kalan her yeri tüysüz, cildi gevşek. Cinsel organ bölgesinde erkeklik oluşumu. Kafatası ciddi oranda büyüdü, alnı basık ve alçak.

---

* Devrimden sonra kabul edilen yeni takvime göre Noel arifesi. (ç.n.)

Yemin ederim çıldıracağım!

Filip Filipoviç kendini hâlâ kötü hissediyor. Gözlemlerin çoğunu ben yapıyorum. (Pikap, fotoğraf.)

Şehirde söylentiler başladı.

Sayısız netice. Bugün gündüz vakti bütün ara sokak işsiz güçsüz insanlar ve kocakarılarla doluydu. Şu anda bile seyir meraklıları pencerelerin altında dikiliyorlar. Sabah gazetelerinde hayret verici bir yazı çıktı:

"Obuhov Sokağı'nda bir Marslının bulunduğu yönündeki söylentiler asılsızdır. Bu söylentiler Suharevka pazarcıları* tarafından yayılmaktadır ve sert biçimde cezalandırılacaklardır." Marslı da nereden çıktı şimdi? Bu bir kâbus!!

Akşam'da** daha iyisini yazmışlar. Buna göre, keman çalabilen bir çocuk dünyaya gelmiş. Hemen yanda da resim. Bir keman ve benim fotoğrafım, altında da şöyle bir yazı: "Anneye sezaryen yapan Prof. Preobrajenski." Pes doğrusu!.. Yeni kelime: *polis*.

Meğer işin aslı şöyleymiş: Darya Petrovna bana âşıkmış ve F. F.'nin albümünden bir fotoğrafımı yürütmüş. Ben muhabirleri kovduktan sonra bir tanesi mutfağa sızmış. Sonrası malum...

---

* Moskova'nın ünlü pazaryeri. Bolşevikler iktidarı ele geçirdikten sonra pazarı kapatmak istemiş, ancak Yeni Ekonomi Politikası'na (NEP) geçişle birlikte bu girişim ertelenmişti. 1930'da NEP'in sona ermesiyle birlikte pazar da nihai olarak kapatıldı. (ç.n.)

** *Veçernyaya Gazeta* (Akşam Gazetesi). Bolşeviklerin çıkardığı popüler Moskova gazetesi. Üçüncü sayfa haberleriyle meşhur olan gazete aynı zamanda Vladimir Mayakovski, Maksim Gorki, Mihail Şolohov ve Mihail Zoşçenko gibi yazarların yapıtlarının yayımlandığı bir mecraydı. (ç.n.)

Hasta kabul saatlerinde iş çığırından çıkıyor!! Bugün 82 telefon aldık. Bunun üzerine fişi çektik. Çocuksuz kadınlar çıldırdı, geldikçe geliyorlar.

Binkom tam kadro, başlarında da Şvonder. Neden, kendileri de bilmiyor.

Ocağın 8'i. Akşamın ilerleyen saatlerinde teşhis kondu. F. F. gerçek bir bilim insanı gibi hatasını kabul etti: Hipofizin değiştirilmesi gençleşmeye değil, insanlaşmaya (*üç kere altı çizilmiş*) sebep oluyor. Ama bu onun şaşırtıcı, hatta sarsıcı keşfinin önemini hiç de azaltmıyor.

Beriki bugün ilk kez dairede dolaştı. Koridordaki elektrikli lambaya bakarak güldü. Filip Filipoviç'in ve benim nezaretimde çalışma odasına geçti sonra. Arka (*üstü çizilmiş*) ayakları üzerinde rahatça durabiliyor, fena bir vücut yapısına sahip küçükçe bir adam görüntüsünde.

Çalışma odasında güldü. Gülümsemesi hiç hoş değil, yapay gibi. Sonra ensesini kaşıdı, arkasına baktı, bu sırada sarf ettiği yeni bir kelimeyi kaydettim: *Burjuvalar*. Küfretti. Küfürleri metodik, kesintisiz ve görünüşe göre tümüyle anlamsız. Biraz fonografik karakterde: Sanki bu varlık daha önce bir yerlerde küfürlü konuşmaları duymuş, farkında olmadan beynine kaydetmiş de şimdi yığınlar halinde geri kusuyor gibi. Ne diyorum ben, psikiyatr falan değilim ki!

Filip Filipoviç'e nedense acayip derecede eziyet veriyor bu küfürleri işitmek. Öyle anlar var ki, yeni olguların kendine hâkim ve mesafeli gözlemcisi konumundan çıkıp sabrını yitirir gibi oluyor. İşte yine böyle bir küfür anında birden sinirle bağırdı:

"Kes!"

Bunun hiçbir etkisi olmadı.

Çalışma odası gezisinden sonra Şarik'i elbirliğiyle zapt ettik ve muayenehaneye koyduk.

Sonrasında F. F. ile oturup konuştuk. Bu son derece akıllı ve kendinden emin insanı ilk kez ne yapacağını bilmez halde gördüğümü itiraf etmeliyim. Âdeti olduğu üzere kendi kendine şarkı söylerken "Şimdi ne yapacağız?" diye sordu. Sonra yine kendisi cevap verdi: "Moskşveya*, evet... *Sevilla'dan Granada'ya*... Moskşveya, sevgili doktor..." Hiçbir şey anlamadım. Bunun üzerine açıkladı: "Gidip ona çamaşır, pantolon ve ceket almanızı rica ediyorum, İvan Arnoldoviç."

Ocağın 9'u. Dağarcığı (ortalama) her beş dakikada bir yeni bir kelimeyle, bu sabahtan itibarense yeni cümleciklerle zenginleşiyor. Bilincinde donmuşlar da şimdi eriyor ve dışarı çıkıyorlar gibi. Dışarı çıkan kelime kullanımda kalıyor. Dün akşamdan beri pikap tarafından kaydedilenler şunlar: "İtmesene", "vur kafasına", "şerefsiz", "in basamaktan", "gösteririm sana", "Amerika'nın tanıması"**, "gaz ocağı".

10 Ocak. Giydirme işlemi gerçekleşti. Göyneği giydirirken hiç zorluk çıkarmadı, hatta bu sırada neşeyle güldü. Alt içliğiyse protestosunu hırıltılı çığlıklarla ifade ederek reddetti: "Sıraya girin, orospu çocukları, sıraya!" Giydirdik. Çoraplar büyük geldi.

Defterde anlaşıldığı kadarıyla köpek ayağının insan ayağına dönüşümünü gösteren bazı şematik resimler.

Ayak iskeletinin (tarsus) arka yarısı uzuyor. Parmakların uzayışı. Tırnaklar.

Tekrarlara dayalı sistematik tuvalet eğitimi.

Hizmetçinin morali tümüyle sıfırlanmış durumda.

Ancak varlığın kavrama becerisinin hakkını vermek gerek. İşler tamamen yolunda gidiyor.

---

* Rusça *Moskova Dikimevi* ifadesinin kısa söylenişi. (ç.n.)

** İngiltere ve Fransa gibi ülkeler Sovyetler Birliği'ni 1924-1925 yıllarında resmen tanıdı. Bulgakov'un *Köpek Kalbi*'ni yazdığı o dönemde ABD'nin de Sovyetler'i tanıyıp tanımayacağı basının ve sokağın gündemini meşgul eden sorulardan biriydi. Beklenen tanıma ancak 1933'te geldi. (ç.n.)

11 Ocak. Pantolonları tümüyle kabullendi. Filip Filipoviç'in pantolonuna dokunarak uzun neşeli bir cümle kurdu: "Ver de bir cigara yakalım, çizgili pantolonuna bakalım."

Başındaki tüyler zayıf ve ipek gibi yumuşak. Kolayca insan saçı zannedilebilir. Ama başının üst kısmındaki yanık rengi duruyor. Bugün kulaklarındaki son tüyler de döküldü. Muazzam bir iştah. Ringayı afiyetle yedi.

Akşam beşte önemli bir olay: Varlık ilk defa çevresindeki olgulardan kopuk sözler söylemek yerine bunlara tepki verdi. Profesör "Yemek artıklarını yere atma!" diye buyurunca beklenmedik bir yanıt aldı: "Bas git, yavşak!"

F. F. şoke oldu. Sonra kendine geldi ve şöyle dedi:

"Bir daha bana veya doktora küfretme cesaretini gösterirsen tokadı yersin."

Şarik'i tam bu anda fotoğrafladım. Yemin ederim, profesörün ne dediğini anlamıştı. Somurtkan bir gölge yerleşti yüzüne. Son derece hoşnutsuz bir bakış attı çatık kaşlarının altından ama ses etmedi.

Yaşasın! Anlıyor.

12 Ocak. Elleri cebe sokma hareketi. Küfür alışkanlığından vazgeçirmeye çalışıyoruz.

Islıkla *Oy, Elmacık*'ı* çaldı.

Diyalog kurabiliyor.

Birkaç varsayım ileri sürmekten kendimi alamıyorum. Şimdilik gençleştirme meselesinin canı cehenneme! Çok daha önemli başka bir şey var: Profesör Preobrajenski'nin şaşırtıcı deneyi insan beyninin sırlarından birini açığa çıkardı! Hipofizin gizemli işlevi aydınlandı artık! İnsanın dış görünüşünü hipofiz belirliyor! Hipofiz hormonlarını organizmadaki en önemli hormonlar olarak adlandırmak mümkün: Dış görünüş hormonları! Bilimde yeni bir alan açılıyor: Faust'un imbiğine başvurmadan *homunculus* yara-

* *Yabloçko.* İç savaşın anarşist ve komünist versiyonları da bulunan meşhur halk şarkısı. (ç.n.)

tıldı! Cerrahın neşteri yeni bir insan getirdi dünyaya! Profesör Preobrajenski, siz bir yaratıcısınız!! (*Mürekkep lekesi.*)

Konudan saptım galiba... Evet, diyalog kurabiliyor. Kanaatime göre, olay şu: Vücut tarafından kabul edilen hipofiz köpek beyninde konuşma merkezini harekete geçirdi ve kelimeler akmaya başladı. Bence, karşımızda tekrar oluşturulan değil, canlanan, açılıp saçılan bir beyin var. Ey, evrim teorisinin muhteşem kanıtı! Ey, köpekten kimyager Mendeleyev'e uzanan muazzam zincir!

Bir varsayımım da şu: Şarik'in beyni köpek döneminde yığınla kavram biriktirmiş. Kullanmaya başladığı ilk kelimelerin hepsi sokağa ait. Bunları duydu ve beyninde muhafaza etti. Şimdi sokaktan geçerken karşıma çıkan köpeklere saklı bir dehşetle bakıyorum. Tanrı bilir beyinlerinde ne gizlendiğini.

Şarik okudu! Okudu!!! (*Üç ünlem işareti.*) *Glavrıba* deyişinden tahmin etmiştim! Tersten okudu! Muammanın çözümü nerede, onu da biliyorum: Köpeklerin görme siniri çaprazında.

Moskova'da neler döndüğünü insanın aklı almıyor! Yedi Suharevka pazarcısını Bolşevikler yüzünden kıyamet gününün geldiği yönünde söylentiler yaymak suçundan içeri atmışlar. Darya Petrovna kesin bir tarih de verdi: 28 Kasım 1925'te, yani kutsal şehit keşiş Yeni Stefan gününde yerle gök kavuşacakmış!! Birtakım üçkâğıtçılar konuyla ilgili konferans bile veriyor. Şu hipofizle ortalığı öyle bir karıştırdık ki, şeytan diyor, arkana bakmadan kaç! Preobrajenski'nin ricası üzerine yanına taşındım, kabul odasında Şarik'le birlikte geceliyorum. Muayenehane kabul odasına çevrildi. Şvonder haklı çıktı. Binkom için için seviniyor halimize. Sürekli zıpladığı için dolaplarda sağlam cam kalmadı. Güçlükle vazgeçirdik bu huyundan.

Filip'e korkunç bir şeyler oluyor. Varsayımlarımdan ve zihnen Şarik'i çok yüksek bir birey haline getirme umudumdan söz ettiğimde hımladı ve şu cevabı verdi: "Öyle mi dersiniz?" Sesi uğursuzdu. Hata mı yaptım yoksa? İhtiyar bir şeyler düşünmüş. Ben hastalık öyküsüyle uğraşırken o da hipofizini aldığımız adamın öyküsünü inceliyor.

Defterde araya eklenmiş bir yaprak.

Klim Grigoryeviç Çugunkin*, 25 yaşında. Bekâr. Partili değil, ama sempatizan. Üç kere yargılanmış ve aklanmış: İlkinde kanıt yetersizliği sayesinde, ikincisinde sınıfsal kökeni kurtarmış, üçüncüsünde ise 15 yıl yemiş, şartlı salıverilmiş. Hırsızlık. Mesleği: Tavernalarda balalayka çalıyor.

Kısa boylu, fena bir vücut yapısı var. Karaciğeri büyümüş (alkol).

Ölüm nedeni: Preobrajenski Kapısı'nda *Dur İşareti* adlı birahanede kalbine aldığı bıçak darbesi.

İhtiyar tamamen Klim vakasına gömülmüş durumda. Mesele ne, anlamıyorum. Anatomopatolojide Çugunkin'in tüm vücudunu incelemeyi akıl edemediğiyle ilgili bir şeyler mırıldandı. Nedir mesele, anlamıyorum! Kimin hipofizi olduğu ne fark eder?

Ocağın 17'si. Birkaç gün yazmadım. Grip olmuşum.

Bu süre zarfında dış görünüş nihai olarak şekillendi.

a) Vücut yapısına göre tam bir insan;

b) ağırlık yaklaşık üç pud**,

c) kısa boylu,

d) başı küçük,

e) sigara içmeye başladı,

f) insanların yediği yemekleri yiyor,

---

* Rusça *çugun* (dökme demir) kelimesinden. (ç.n.)

** 1 pud 16,38 kilograma eşit. (ç.n.)

g) kendi başına giyiniyor,
h) rahatlıkla sohbet edebiliyor.

Al sana hipofiz! (*mürekkep lekesi.*)

Hastalık öyküsünü böylece bitiriyorum. Karşımızda yeni bir organizma var. Gözlemi baştan almak gerek.

Ek: Konuşmaların steno kaydı, pikapla yapılan ses kayıtları, fotoğraf çekimleri.

İmza: Profesör F. F. Preobrajenski'nin asistanı

Doktor Bormental.

6

Bir kış akşamıydı. Ocak sonu. Yemek öncesi, kabul öncesi vakitler. Kabul odasının kapı pervazında, üzerinde Filip Filipoviç'in el yazısı bulunan beyaz bir sayfa asılıydı:

"Evde çekirdek çitlenmesini yasaklıyorum.
F. Preobrajenski"

Hemen altında Bormental'in elinden çıkma mavi kurşunkalemle ve pasta gibi kocaman harflerle yazılmış bir yazı daha vardı:

"Akşam 5-sabah 7 arası müzik aleti çalınması yasaktır."

Ardından Zina'nın el yazısıyla:

"Döndüğünüzde Filip Filipoviç'e söyleyin, nereye gittiğini bilmiyorum. Fyodor'un dediğine göre Şvonder'leymiş."

Preobrajenski'nin el yazısı:

"Camcıyı daha ne kadar bekleyeceğim, yüz sene mi?"

Darya Petrovna'nın el yazısı (matbu harfler gibi):

"Zina dükkâna gitti, dedi ki, getirecekmiş."

Vişne rengi abajurlu lamba sayesinde yemek odası tümüyle akşam havasına bürünmüştü. Büfeden gelen ışık ikiye kırılarak düşüyordu. Zira aynalı camlar bir pahtan diğerine çarpı biçiminde yapıştırılmıştı. Filip Filipoviç masanın üzerine eğilmiş, dikkatle önünde açık

duran devasa gazete sayfasını okuyordu. Yüzünde türlü şimşekler çakıyor ve dişlerinin arasından kopuk, kısa, kuğurtulu kelimeler dökülüyordu. Okuduğu yazıda şöyle deniyordu:

"Hiç şüphe yok ki, bu onun (kokuşmuş burjuva toplumunda söyledikleri gibi) gayrimeşru oğludur. Sahte bilimci burjuvazimiz işte kendini böyle eğlendiriyor! Yedi odayı herkes işgal edebilir, ta ki, adaletin parlak kılıcı kızıl ışınlar saçarak tepesine inene dek!

Şv....r."

İki duvar ötede son derece inatçı vuruşlarla ve pervasız bir beceriyle balalayka çalınıyordu ve *Ay Parlar*'ın* ustalıklı varyasyonunun sesleri Filip Filipoviç'in zihninde okuduklarıyla karışarak nefret edilesi bir lapa halini alıyordu. Yazıyı bitirdikten sonra omzunun üzerinden tükürdü ve dişlerinin arasından otomatik şarkı söylemeye başladı:

"*Aaaay parlar... ay parlar... ay parlar...* Tü... yapıştı dilime... lanet melodi!"

Zili çaldı. Kapı perdesinin arasından uzattı yüzünü Zina.

"Söyle ona, saat 5 oldu. Kessin artık. Sonra da buraya çağır lütfen."

Filip Filipoviç masanın yanındaki koltukta oturuyordu. Sol el parmakları arasında puronun kahverengi izmariti sırıtıyordu. Kısa boylu, sevimsiz bir adam kapı perdesinin önünde pervaza yaslanmış vaziyette ayaklarını çatmış dikiliyordu. Sökülmüş ağaç kökleri gibi sert saçlar çıkmıştı kafasında, yüzündeyse tıraş edilmemiş tüyler. Alnı darlığıyla insanı şaşırtıyordu. Fırça gibi fırlak kara kaşlarının hemen üstünden gür saçlar başlıyordu.

Sol koltukaltı yırtık ceketi samanla kaplıydı. Çizgili pantolonunun sağ dizi delikti, sol dizinde ise leylak rengi bir

* *Svetit mesyats*. En bilinen balalayka melodilerinden biri. (ç.n)

leke vardı. Boynunda cırtlak mavi renkte bir kravat bağlıydı, kravatın üzerinde de sahte yakut bir iğne.

Kravatın rengi o kadar parlaktı ki, Filip Filipoviç zaman zaman yorgun gözlerini kapattığında zifiri karanlığın içinde kâh tavanda, kâh duvarda mavi taçlı yanan bir meşale görmeye başladı. Gözlerini açtığındaysa bir kere daha kör oluyordu, zira bu kez de beyaz tozluklu rugan ayakkabılar bir ışık yelpazesi halinde yerden gözlerine vuruyordu.

"Galoş giymiş gibi," diye düşündü Filip Filipoviç içinde nahoş bir hisle. İçini çekti. Burnundan solumaya başladı ve elinde tükenen purosuyla uğraştı bir süre. Kapının önündeki adam profesöre donuk gözlerle bakıyor ve küllerini üstüne başına saça saça sigarasını içiyordu.

Ahşap orman tavuğunun yanındaki duvar saati beşi vurdu. Filip Filipoviç konuşmaya başladığında saatin içinde bir şeyler hâlâ inlemeye devam ediyordu.

"Sanırım iki kere rica etmiştim mutfaktaki sekinin üstünde uyunmamasını. Özellikle de gündüz vakti!"

Adam sanki boğazına kemik takılmış gibi boğuk boğuk öksürdü ve cevap verdi:

"Mutfağın havası daha hoş."

Alışılmadık, boğuk, aynı zamanda küçük bir fıçı içindeymiş gibi yankılı bir sesi vardı.

Filip Filipoviç başını salladı ve sordu:

"Nerden çıktı bu meret? Kravatı diyorum."

Adam kendisine işaret eden parmağı takip etti, gözlerini şaşılaştırdı ve sündürdüğü dudaklarının üzerinden kravatına sevgiyle baktı.

"Niye *meret* olsun ki," diye girdi söze. "Bence güzel kravat. Darya Petrovna hediye etti."

"Darya Petrovna size iğrenç bir hediye vermiş. Ayakkabılar da öyle. Nedir bu abuk sabuk parlaklık? Nereden? Ne dedim ben? Eli yüzü düzgün ayakkabılar alın! Bu ne peki? Doktor Bormental seçmemiştir bunları umarım?"

"Rugan almasını ben söyledim. Neyim eksik başkalarından? Gidin bakın Kuznetskiy'e*, herkes rugan giyiyor."

Filip Filipoviç başını salladı ve kendinden emin bir şekilde konuşmaya başladı:

"Bundan sonra sekinin üstünde uyumak yok. Anlaşıldı mı? Ne bu arsızlık? Rahatsızlık verdiğinizin farkında değilsiniz sanırım. Orada kadınlar var."

Adamın yüzü karardı ve dudakları sündü.

"*Kadınlar*mış! Gören de hanımefendi falan sanır! Altı üstü hizmetçi. Ama maşallah ondaki fors kadın komiserlerde yok! Zinka şikâyet etti, değil mi?"

Filip Filipoviç sert bir bakış attı:

"Zinka değil, Zina diyeceksiniz! Anlaşıldı mı?"

Sessizlik.

"Size soruyorum, anlaşıldı mı?"

"Anlaşıldı."

"Çıkarın boynunuzdan o rezil şeyi. Siz... sen... Aynada kendinize bir bakın da neye benzediğinizi bir görün! Bir panayır soytarısı! İzmaritleri yere atmayın diye yüz kere söyledim. Dairede bundan sonra tek bir küfür bile duymak istemiyorum. Tükürmek de yok. İşte tükürük hokkası şurada! Pisuvarı daha dikkatli kullanın. Zina'yla her türlü konuşmaya bir son verin! Karanlıkta pusuya yatıp beklemenizden şikâyetçi. Uyarıyorum sizi! Gelen hastaya 'Köpek bilir'** cevabını kim verdi? Kendinizi meyhanede mi sandınız?"

"Beni çok sıkboğaz ediyorsun, babalık," dedi adam birden ağlamaklı bir sesle.

Filip Filipoviç'in yüzü kızardı, gözlüğü ışıldadı.

"Nereden *babalık* oluyormuşum? Nedir bu samimiyet? Bir daha duymayayım bu kelimeyi! Adım ve baba adımla hitap edin bana!"

---

* *Kuznetskiy Most*. Moskova'nın dükkânlarıyla ünlü, merkezi bir sokağı. (ç.n.)

** "Kim bilir" manasında Rusça bir deyim. (ç.n.)

Küstah bir ifade yerleşti küçük adamın yüzüne:

"Öf be!.. Yok tükürme, yok sigara içme... Oraya gitme... Ne bu ya, tramvayda mıyız? Neden yaşamama izin vermiyorsunuz? *Babalık* lafına da boşuna sinirleniyorsunuz! Ben mi istedim beni ameliyat etmenizi?" diye havladı adam öfkeyle. "İşe bak be! Hayvancağızı yakala, başını dilim dilim doğra, sonra da hor gör. Belki ameliyat için izin vermedim, ne belli? Ve... (küçük adam bir formülasyon arar gibi gözlerini tavana dikti) yakınlarım da vermedi. Sizi dava etme hakkına sahibim belki, değil mi?"

Filip Filipoviç'in gözleri fal taşı gibi açıldı ve purosunu elinden düşürdü. "Herifçioğluna bak!" düşüncesi geçti aklından.

"Nasıl yani," diye sordu gözlerini kısarak. "Sizi insana dönüştürdüğümüz için memnun değil misiniz yoksa? Belki de yeniden çöplüklerde koşuşturmayı tercih edersiniz? Kemeraltlarında donmayı? Bilseydim keşke!.."

"Sürekli yüzüme vuruyorsunuz, çöplük de çöplük. Ekmeğimi taştan çıkarıyordum ben! Ya bıçağınızın altında ölseydim? Buna ne buyurursunuz, yoldaş?"

"*Filip Filipoviç!*" diye bağırdı Filip Filipoviç sinirle, "Ben sizin yoldaşınız değilim! Rezillik bu!" Bir yandan da "Kâbus mu görüyorum?!" diye geçiriyordu aklından.

"Tabii ya... elbette," diye söze girdi adam alaycı bir tonda ve zafer kazanmış edasıyla uzattı ayağını. "Anlıyoruz, efendim! Bizden size yoldaş olur mu hiç! Ne mümkün! Üniversitelerde okumadık, on beş odalı, banyolu dairelerde oturmadık! Ama artık bunun bir önemi yok. Şimdi herkesin hakkı var..."

Filip Filipoviç bembeyaz bir yüzle dinledi adamın akıl yürütmesini. Beriki konuşmasına ara verdi ve elinde çiğnenmiş izmaritle birlikte göstere göstere kül tablasına yöneldi. Yalpa vurarak yürüyordu. "Al! al!" der gibi uzun uzun ezdi

tablada izmariti. Sigarayı söndürmüş yürürken aniden dişlerini gıcırdattı ve burnunu koltukaltına soktu.

"Pireleri parmaklarınızla yakalayın! Parmaklarınızla!" diye bağırdı öfkelenen Filip Filipoviç, "Nereden kapıyorsunuz bunları anlamıyorum?"

"Ne yani, hususi mi yetiştiriyorum?" diye gücendi adam. "Belli ki, pireler beni seviyor." Sonra parmaklarıyla yenin altındaki astarı kurcaladı ve kızıl renkte bir pamuk tutamını çıkarıp havaya tuttu.

Filip Filipoviç bakışlarını tavandaki şerit süslemelere dikti ve parmaklarını masada tıkırdatmaya başladı. Adam pireyi idam ettikten sonra uzaklaştı ve sandalyeye oturdu. Sonra da bileklerini serbest bırakıp kollarını ceket yakasına paralel tuttu. Gözleri kareli parkelere dikildi. Ayakkabılarını inceliyordu ve bundan büyük bir keyif aldığı belliydi. Filip Filipoviç keskin parıltılar saçan küt burunların olduğu yöne baktı, gözlerini kısıp konuşmaya başladı:

"Benimle konuşmak istediğiniz mesele neydi?"

"Mesele ne mi? Mesele basit. Bana evrak lazım, Filip Filipoviç."

Filip Filipoviç şöyle bir ürperdi.

"Hım... Hay şeytan... Evrak! Hakikaten... Hım... Evraksız olmaz mı acaba?" Ürkek ve üzgündü sesi.

"Tanrı aşkına," dedi adam kendinden emin. "Evraksız olur mu hiç? Kusura bakmayın ama bu kadarı da... Siz de biliyorsunuz, evrakı olmayan insanın var olması kesinlikle yasak. Birincisi, Binkom!"

"Binkomun ne ilgisi var bu işle?"

"Nasıl ne ilgisi var? Her gün karşıma çıkıyorlar, soruyorlar, ne zaman, diyorlar, muhterem yoldaş, ikametgâh kaydını yaptıracaksın?"

"Ya Rabbi!" diye feryat etti Filip Filipoviç hüzünle. "*Karşıma çıkıyorlar, soruyorlar*... Ne söylediğinizi tahmin

edebiliyorum onlara! Ben size merdivenlerde sürtmeyi yasaklamadım mı?"

"Neyim ben, mahpus mu?" diye şaştı adam; yakutu bile haklı olduğunun bilinciyle yanıyordu sanki. "Ayrıca ne demek *sürtmek?!* Sözleriniz çok kırıcı! Ben de herkes gibi geziyorum işte."

Rugan ayakkabıları parkenin üzerinde oynuyordu bu esnada.

Filip Filipoviç sustu, gözlerini başka tarafa çevirdi. "Ne olursa olsun kendime hâkim olmalıyım," diye düşündü. Büfeye gidip kendine bir bardak su doldurdu ve bir dikişte içti.

"Mükemmel efendim," diyerek daha sakin konuşmaya başladı. "Kelimelerin bir önemi yok. Evet, sizin şu pek latif Binkonı ne diyor?"

"Ne diyebilirler ki? Latif diyerek boşuna hakaret ediyorsunuz ayrıca. Çıkarları koruyorlar sadece."

"Kimin çıkarlarını acaba, sakıncası yoksa öğrenebilir miyim?"

"Belli kimin olduğu. Emekçi unsurun."

Filip Filipoviç'in gözleri büyüdü:

"Siz nereden emekçi oluyorsunuz?"

"Belli işte. Nepman* olmadığına göre."

"Peki, tamam. Devrimci çıkarlarınızı korumak için ne lazımmış komiteye?"

"Belli ne lazım olduğu: İkametgâh kaydının yapılması. Diyorlar ki, Moskova'da insanın ikametgâh kaydı olmadan yaşadığı nerede görülmüş? Bu bir. Asıl önemlisi askerlik kaydı. Kaçak konumuna düşmeye hiç niyetim yok. Sonra sendika, iş bulma kurumu..."

---

* Yeni Ekonomik Politika (NEP) döneminde serbest ticaretle uğraşan girişimcileri ifade etmek için kullanılan bir kısaltma. Nepman Sovyet yasalarına göre "emekçi unsur" sayılmadığından oy kullanmak gibi haklardan mahrumdu. 1931'de özel girişimciliğin yeniden yasaklanmasıyla birlikte nepmanlar da ortadan kalktı. (ç.n.)

"Sormamda sakınca yoksa, neyi temel alarak yapıyorum sizin kaydınızı? Şu masa örtüsünü mü? Veya kendi pasaportumu mu? Gerçekçi olmak, durumu göz önünde bulundurmak lazım! Unutmayın ki, siz... e... hım... nasıl denir, beklenmedik biçimde ortaya çıkmış bir laboratuvar canlısısınız..." Filip Filipoviç gitgide azalan bir güvenle konuşuyordu artık.

Adam zafer kazanmış komutan edasıyla susuyordu.

"Mükemmel efendim. Ne yapalım, en nihayetinde kaydınızı yapmak ve her şeyi şu Binkomunuzun planına göre ayarlamak gerek! İyi de sizin ne bir adınız var ne de bir soyadınız!"

"Haksızlık ediyorsunuz. Kendime gönül rahatlığıyla bir isim seçebilirim. Gazetede de bastırdım mı, bitti gitti!"

"Adınız ne olacak peki?"

Adam kravatını düzeltti ve yanıt verdi:

"Poligraf Poligrafoviç."*

"Maskaralığın lüzumu yok," dedi Filip Filipoviç kaşlarını çatarak. "Cidden soruyorum."

Adamın mini mini bıyıkları zehirli bir tebessümle burulduu.

"Bir şeyi anlamıyorum," diye girdi söze neşeli ve aklı başında bir sesle. "Bana gelince küfretmek yasak, tükürmek yasak. Ama sizden tek duyduğum, *aptal*, *maskara*. Resefesere'de** yalnızca profesörlerin küfretmeye hakkı var anlaşılan."

Filip Filipoviç'in yüzüne kan hücum etti. Kendine bir bardak su doldurmak istedi, ama bardağı düşürüp kırdı. Başka bir bardaktan kana kana içerken şöyle düşündü: "Böyle giderse bana ders vermeye kalkacak ve bunda da tümüyle haklı olacak. Kendime hâkim olamıyorum artık."

---

* Rusça *poligraf* (teksir makinesi) kelimesinden. (ç.n.)

** RSFSR. SSCB'yi meydana getiren cumhuriyetlerin en büyüğü olan *Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti*'nin kısaltması. (ç.n.)

Abartılı bir nezaketle gövdesini öne eğdi ve demirden bir iradeyle şöyle dedi:

"Ö-zür dilerim. Sinirlerim bozuk. İsminiz bana bir garip geldi. Sorması ayıp, çok aradınız mı acaba?"

"Binkomun tavsiyesi. Takvimi önüme koydular, seç dediler. Ben de seçtim."*

"Hiçbir takvimde olamaz böyle bir şey."

"İnsan hayret ediyor," diye hafifçe güldü adam. "Özellikle de bu takvim muayenehanenizde asılıyken."

Filip Filipoviç arkasındaki duvar kâğıdı üzerinde bir düğmeye uzandı oturduğu yerden. Zilin çalması üzerine Zina belirdi.

"Muayenehanedeki takvim."

Kısa bir süre geçti aradan. Zina takvimle döndüğünde Filip Filipoviç sordu:

"Nerede?"

"4 Mart'ta kutlanıyor."

"Gösterin... Hım... Lanet olsun... Sobaya at, Zina, derhal!"

Zina korkudan fal taşı gibi açılmış gözlerle elindeki takvimle uzaklaştı. Adamsa başını salladı ayıplarcasına.

"Soyadınızı da bağışlayın."

"Atalarımın soyadını kullanmayı düşünüyorum."

"Nasıl yani? Tam olarak hangi atalar bunlar?"

"Şarikov."

* * *

Binkom başkanı deri ceketli Şvonder çalışma odasındaki masanın önünde ayakta duruyordu. Doktor Bormental koltukta oturuyordu. Bu sırada doktorun ayazdan kızarmış yüzünde (henüz dönmüştü dışarıdan) en az Filip Filipoviç'inki kadar şaşkın bir ifade vardı.

---

* Rusların yeni doğan çocuklara kilise takviminden isim seçme âdetine atıf. (ç.n.)

"Nasıl yazılacak?" diye sordu sabırsızlanan Filip Filipoviç.

"Yani aslında," diye girdi söze Şvonder, "zor bir iş değil. Bir tasdikname yazın, profesör yurttaş. Şöyle mesela. İşbu tasdiknamenin hamili gerçekten de... hım... dairenizde meydana gelen... yurttaş Şarikov Poligraf Poligrafoviç..."

Kafası karışan Bormental kıpırdandı koltuğunda. Filip Filipoviç bıyıklarını oynattı.

"Hım... Hay şeytan... Bundan daha aptalca bir şey düşünemiyorum. Meydana falan gelmedi. Sadece... uzun lafın kısası..."

"Meydana gelmiş mi, gelmemiş mi, bizi ilgilendirmez," dedi Şvonder sakin ve içten içe sevinerek. "Sizin meseleniz bu... Temel olarak, deneyi yapan sizdiniz, profesör! Yurttaş Şarikov'u siz yarattınız!"

"Bu kadar basit işte," diye havladı Şarikov kitap dolabından. Aynanın derinliğinde yansıyan kravatını inceliyordu bir yandan da.

"Çok rica ediyorum sizden," diye hırladı Filip Filipoviç, "Konuşmaya müdahil olmayın! *Bu kadar basit işte* diye konuşmanız boşuna. Hiç de basit değil."

"Nasıl müdahil olmam," diye söylendi Şarikov alınarak. Şvonder hemen destek verdi:

"Affedersiniz, profesör, Yurttaş Şarikov kesinlikle haklı. Kendi hayatını ilgilendiren bir konuşmaya katılmak onun hakkı, özellikle de mesele evrakla ilgiliyken. Dünyada en önemli şey evraktır."

Tam bu anda kulakları sağır eden bir telefon sesi böldü konuşmalarını. Filip Filipoviç ahizeye "Evet!" dedi, ardından kıpkırmızı oldu ve bağırmaya başladı:

"Önemsiz işlerle beni alıkoymamanızı rica ediyorum! Size ne bundan?" ve ahizeyi sertçe çatala astı.

Mavi bir sevinç oturdu Şvonder'in yüzüne.

Filip Filipoviç kırmızı bir suratla bağırdı:

"Özetle, bitirelim şu işi."

Bloknotundan bir sayfa kopardı ve üzerine bir şeyler karaladı, sonra öfkeyle sesli okudu:

"*İşbu belgeyle tasdik ederim ki...* Şeytan bilir ne olduğunu... Hımm... *laboratuvar deneyi sırasında beyni ameliyat edilmek suretiyle elde edilen hamili insan evraka ihtiyaç duymaktadır...* Lanet olsun!.. Ben genelde karşıyım böyle aptalca evrakın verilmesine!.. İmza: *Profesör Preobrajenski.*"

"Çok acayip, profesör!" diyerek üstüne alındı Şvonder. "Nasıl aptalca dersiniz evraka! Binada evraksız birinin oturmasına müsaade edemem. Askerlik kaydı da yapılmamış üstelik. Ya birden emperyalist yırtıcılarla savaş çıkarsa?"

"Savaşa gitmem ben," diye birden dolaba havladı Şarikov kaşlarını çatarak.

Şvonder şaşkınlıktan dondu kaldı. Ama hızlı toparladı ve öğretmen edasıyla Şarikov'u eleştirdi:

"Siz, Yurttaş Şarikov, son derece bilinçsiz konuşuyorsunuz. Askerlik kaydını muhakkak yaptırmak gerek."

"Askerlik kaydını yaptırırım. Ama savaşmaya gelince... Nah!" diye yanıtladı düşmanca Şarikov. Bir yandan da kravatını düzeltiyordu.

Ne diyeceğini bilememe sırası Şvonder'e gelmişti. Preobrajenski hem öfke hem de üzüntüyle baktı Bormental'e: "Görüyorsunuz ya nasıl bir ahlak?" Bormental manidar bir ifadeyle başını salladı.

"Ameliyat sırasında ağır yaralandım," diye inledi suratı asılan Şarikov. "Bak ne hale getirdiler," dedi ve başını işaret etti. Çok taze bir ameliyat yarası uzanıyordu alnında enlemesine.

"Bireyci anarşist misiniz yoksa?" diye sordu Şvonder kaşlarını iyice yukarı kaldırarak.

"Beni çürüğe çıkarmaları lazım," diye cevapladı bu soruyu Şarikov.

"Peki, neyse. Şimdilik önemi yok," dedi şaşkınlığını üstünden atamayan Şvonder. "Gerçek olan tek bir şey var, profesörün tasdiknamesini polise göndereceğiz ve onlar da size evrak verecek."

"Hah, ne diyecektim... e..." diyerek ansızın sözünü kesti Filip Filipoviç; belli ki, içini kemiren bir düşünce vardı. "Binada boş odanız var mı acaba, varsa satın almaya hazırım."

Şvonder'in kahverengi gözlerinde sarı kıvılcımlar belirdi.

"Hayır, profesör, yok ne yazık ki. Yakın zamanda da olması beklenmiyor."

Filip Filipoviç dudaklarını sıktı ve bir şey demedi. Telefon bir kere daha deli gibi çalmaya başladı. Filip Filipoviç hiçbir şey sormadan sessizce ahizeyi çataldan çıkarıp attı. Ahize bir süre döndükten sonra mavi kabloda asılı kaldı. İrkilmişti herkes.

"İhtiyarın sinirleri laçka oldu," diye düşündü Bormental. Şvonder ise gözleri çakmak çakmak selam verdi ve çıktı.

Şarikov köselesini gıcırdata gıcırdata arkasından gitti.

Profesör, Bormental'le yalnız kaldı.

Filip Filipoviç kısa bir suskunluğun ardından hafifçe başını salladı ve konuşmaya başladı:

"İnanın, bu bir kâbus. Görüyor musunuz? Size yemin ederim, sevgili doktor, şu iki haftada yorulduğum kadar yorulmadım son on dört yılda! Görüyorsunuz ya herifçioğlunu..."

Uzaklarda bir yerden pes bir cam çatırtısı işitildi, sonra boğuk bir kadın çığlığı koptu ama hemen kesildi. Cin mi, peri mi belirsiz bir uğursuzluk koridordaki duvar kâğıtlarına çarptı, ardından muayenehaneye yönelerek burada bir şeyleri devirdi ve anında geri uçtu. Kapılar çarpılmaya başlandı ve Darya Petrovna'nın tiz çığlığı işitildi mutfaktan. Ardından Şarikov ulumaya başladı.

"Ya Rabbi! Gene ne oluyor?" diye bağırdı Filip Filipoviç kapılara atılırken.

"Kedi," diye düşündü Bormental ve profesörün ardından fırladı. Koridoru hızla geçip girişe daldılar. Oradan tuvalet ve banyoya giden koridora döndüler. Mutfaktan Zina sıçradı ve Filip Filipoviç'le burun buruna çarpıştı.

Filip Filipoviç çılgınlar gibi bağırmaya başladı:

"Kaç kere söyledim, evde kedi istemiyorum diye! Nerede o? İvan Arnoldoviç, kabul odasındaki hastaları sakinleştirin Tanrı aşkına!"

"Banyoda, banyoda oturuyor lanet iblis," diye bağırdı nefes nefese Zina.

Filip Filipoviç banyonun kapısına yüklendi, ancak kapı yol vermedi.

"Açın derhal!"

Cevaben kilitli banyonun duvarlarında bir şeyler sıçramaya başladı, taslar devrildi, Şarikov'un yabani sesi kapının ardından boğuk boğuk kükredi:

"Şuracıkta geberteceğim seni!"

Suyun borulardan ilerlediği ve gürültüyle akmaya başladığı işitildi. Filip Filipoviç tüm ağırlığını vererek kapıyı zorladı. Darya Petrovna sırılsıklam terlemiş vaziyette ve çarpılmış yüz ifadesiyle mutfağın eşiğinde göründü. Ardından tavanın hemen altında banyodan mutfağa doğru açılan yüksek camın üzerinde bir çatlak belirdi, sonra çatlak kurt misali ilerledi ve iki cam kırığı indi aşağı. Kırıkların ardından da boynunda mavi kurdelesiyle, devasa boyutlarda kaplan desenli bekçi kılıklı bir kedi düştü. Kedi doğruca masanın üzerindeki uzun tabağın içine düşmüş ve tabağı boydan boya ikiye ayırmıştı. Tabaktan yere yuvarlandı, ardından da üç ayağı üstünde döndü, dördüncü ayağını dans eder gibi çırptı ve ossaat arka merdivenlere açılan dar aralığa kaçtı. Aralık genişledi, kedinin yerini başörtülü ihtiyar bir yüz aldı. İhtiyarın beyaz puanlı eteği tamamen mutfaktaydı artık. İhtiyar işaret ve baş parmaklarıyla dişsiz ağzını sildi, şişmiş delici gözleriyle mutfağı taradı.

"İsa efendimiz!" dedi merakla.

Filip Filipoviç mutfağı adımladı, yüzü bembeyaz ve öfkeyle sordu ihtiyara:

"Ne istiyorsunuz?"

"Konuşan köpeği göresim vardı da," dedi ihtiyar yaltaklanarak, bir yandan da istavroz çıkarıyordu.

Filip Filipoviç'in beti benzi iyice attı. Olabildiğince yaklaştı ihtiyara ve boğulur gibi fısıldadı:

"Derhal çık mutfaktan."

İhtiyar topukları üzerinde kapıya doğru geriledi ve darılarak:

"Ayıp oluyor ama, profesör bey."

"Defol dedim," diye tekrarladı Filip Filipoviç ve gözleri baykuş misali yuvarlaklaştı. Arka kapıyı bizzat çarptı ihtiyarın arkasından, "Darya Petrovna, sizden rica etmemiş miydim ben?!"

"Filip Filipoviç," dedi Darya Petrovna umutsuzluk içinde çıplak ellerini yumruk yaparak. "Ben ne yapayım?.. Zorla giriyor millet. Hepsine yetişmek mümkün mü Tanrı aşkına!"

Boğuk boğuk ve öfkeyle gürlüyordu su banyoda. Ama insan sesi kesilmişti. Doktor Bormental içeri girdi.

"İvan Arnoldoviç, çok rica ediyorum... Hımm... Bekleyen kaç hasta var?"

"On bir."

"Hepsini yollayın. Bugün hasta kabul etmiyorum!"

Filip Filipoviç parmağıyla kapıyı tıklattı ve bağırdı:

"Derhal dışarı çıkın! Neden içeri kilitlediniz kendinizi?"

"Hu-hu," diye yanıtladı Şarik'in ağlamaklı ve cansız sesi.

"Ne halt et... Duymuyorum! Suyu kapatın!"

"Hau... uhu..."

"Kapatın suyu diyorum! Anlamıyorum ki, ne işler çevirdiğini?!" diye bağırdı zıvanadan çıkan Filip Filipoviç. Zina ve Darya Petrovna ağızları açık umutsuzca kapıya bakıyor-

lardı. Suyun gürültüsüne şüpheli bir çırpıntı sesi eklendi. Filip Filipoviç bir kez daha kapıyı yumrukladı.

"İşte orada!" diye bağırdı Darya Petrovna mutfaktan.

Filip Filipoviç işaret edilen yöne koştu. Tavanın altındaki kırık camda Poligraf Poligrafoviç'in yüzü belirdi ve mutfağa doğru sarktı. Yüzü yamulmuş, gözleri ağlamaklıydı, taze kanla kızaran bir çizik burnu boyunca uzanıyordu.

"Aklınızı mı kaçırdınız?" diye sordu Filip Filipoviç. "Neden dışarı çıkmıyorsunuz?"

Şarikov üzüntü ve korkuyla baktı arkasına ve cevap verdi:

"Kilitli kaldım!"

"E açın o zaman! Hiç mi kilit görmediniz?"

"Açılmıyor ki lanet olası," dedi Poligraf korkuyla.

"Hey Tanrım! Emniyete basmış!" diye bağırdı Zina ellerini iki yana açarak.

"Orada küçük bir düğme var," diye bağırdı Filip Filipoviç suyun sesini bastırmaya çalışarak, "Onu aşağı indirin... Aşağı indirin! Aşağı!"

Şarikov gözden kayboldu. Bir dakika sonra tekrar belirdi pencerede.

"İt iti görmez bu karanlıkta," diye korku içinde havladı pencereye doğru.

"Işığı yakın o zaman! İyice çıldırdı!"

"Azman kedi kırdı lanet olasıca lambayı," dedi Şarikov. "Ayaklarından yakalamaya çalıştım alçağı, bu sırada yanlışlıkla musluğu çevirmişim. Şimdi bulamıyorum."

Dışarıdaki üçlünün elleri iki yana açıldı. Öylece donup kaldılar.

Beş dakika sonra Bormental, Zina ve Darya Petrovna eşiğin önünde rulo halinde sarılmış ıslak halının üzerinde yan yana oturmuşlar, kaba etleriyle halıyı kapının altındaki boşluğa doğru bastırıyorlardı. Kapıcı Fyodor ise Darya Petrovna'nın düğün mumlarından birini yakmış, ahşap bir

merdivenle Şarikov'u dinledikleri pencereye tırmanıyordu. Büyük kareli gri bir pantolon içindeki poposu bir anlığına havada göründü Şarikov'un, ardından deliğin içinde kayboldu.

Suyun gürültüsü arasında bir şeyler bağırdı Şarikov:

"Du... hu-hu!"

Tazyikle beraber açıklıktan mutfağın tavanına birkaç kere sıçradı su, ardından akışı kesildi.

Fyodor'un sesi işitildi:

"Filip Filipoviç, yapacak bir şey yok, kapıyı açmamız lazım. Varsın aksın içeri. Sonra mutfaktan tahliye ederiz!"

"Açın!" diye bağırdı Filip Filipoviç kızgınlıkla.

Üçlü halının üstünden kalktı. Banyonun içinden kapının düğmesine basıldı ve su dalgası ossaat küçük koridora aktı. Dalga burada üçe ayrıldı: Doğrudan karşı taraftaki tuvalete, sağa mutfağa ve sola girişe. Zina suya bata çıka ilerledi ve girişe açılan kapıyı kapattı. Fyodor ayak bileklerine kadar suyun içinde nedense yüzünde bir gülümsemeyle çıktı banyodan. Muşambanın içinde gibi sırılsıklamdı.

"Güçbela kapattım. Tazyik çok şiddetliydi."

"Nerede o?" diye sordu Filip Filipoviç ve lanetler okuyarak tek ayağını kaldırdı.

"Çıkmaya korkuyor," diye açıkladı Fyodor yüzünde aptal bir sırıtışla.

Banyodan Şarikov'un ağlamaklı sesi işitildi:

"Dövecek misin yoksa beni, babalık?"

Filip Filipoviç'in buna yanıtı kısa oldu:

"Gerzek!"

Zina ve Darya Petrovna dizlerine kadar kıvırdıkları etekleri ve çıplak ayaklarıyla; kapıcıyla birlikte Şarikov da yine çıplak ayaklı, pantolon paçaları kıvrılmış ve ellerinde ıslak bezler olduğu halde mutfak zeminini paspaslıyor ve bezlerde biriken suları kirli kovalara ve lavaboya sıkıyorlardı. Sahipsiz kalan ocak uğulduyordu. Su kapıdan geçip

yankılı merdivenlere, doğrudan merdiven boşluğuna çıkıyor ve bodruma dökülüyordu.

Bormental ayak uçlarında yükselerek derin su birikintisinin içinde girişteki parkenin üstünde dikiliyor ve hafifçe araladığı zincirli kapıdan gelenlere laf anlatmaya çalışıyordu.

"Bugün hasta kabul etmiyoruz, profesör kendini iyi hissetmiyor. Lütfen, kapıdan uzaklaşın, tesisat patladı."

"Peki kabul ne zaman?" diye ısrar ediyordu kapının ardındaki ses. "Yalnızca bir dakikalığına görünsem yeter bana."

"Müsaade edemem," dedi Bormental ayak uçlarından topuklara geçerken. "Profesör yatıyor, tesisat da patladı. Yarın gelin lütfen. Zina'cım! Silmeye bu taraftan devam edin. Yoksa giriş kapısına akacak."

"Bezler emmiyor!"

"Şimdi alırız maşrapalarla!" diye yanıtladı bunu Fyodor. "Hemen şimdi!"

Ziller birbirini takip ediyordu, Bormental'in ayakları artık tümüyle suyun içindeydi.

"Ameliyat ne zaman?" diye soruyordu ısrarcı bir ses ve aralıktan girmeye çalışıyordu.

"Tesisat patladı."

"Olsun, galoşla girerim..."

Maviye çalan siluetler beliriyordu sürekli kapının ardında.

"Olmaz, yarın lütfen."

"Randevum vardı ama..."

"Yarın. Su borularıyla başımız belada."

Fyodor bir maşrapayla suyu temizlemeye çalışarak doktorun ayaklarının dibindeki gölün içinde debeleniyordu, yüzü çizilen Şarikov ise yeni bir yöntem geliştirmişti. Rulo haline getirdiği kocaman bir bezle karın üstü suyun içine yatmış girişten banyoya geri iteliyordu.

"Neden tüm daireye yayıyorsun, iblis?" diye sinirleniyordu Darya Petrovna, "Lavaboya dök!"

"Lavabonun sırası mı!" diye yanıt veriyordu Şarikov kollarıyla bulanık suyu yakalamaya çalışırken. "Girişe doğru akacak yoksa."

Koridordan küçük bir oturak çıktı gıcırtıyla, üzerinde de dengede durmak için şeritli mavi çoraplarıyla çaba sarf eden Filip Filipoviç.

"İvan Arnoldoviç, bırakın cevap vermeyi. Yatak odasına gelin. Ayakkabı vereyim size."

"Önemli değil, Filip Filipoviç, idare ediyorum ben!"

"Galoş giyersiniz üstüne de!"

"Gerçekten önemli değil, ıslandı zaten ıslanacağı kadar..."

Filip Filipoviç üzüldü:

"Hay Allah!"

"Amına da meymenetsiz hayvanmış," dedi birden Şarikov ve elinde bir çorba kâsesiyle çömelmiş halde ortaya çıktı.

Bormental kapıyı çarptı, kendini tutamadı ve gülmeye başladı. Filip Filipoviç'in burun delikleri genişledi, gözlüğü parladı.

"Kimden söz ediyorsunuz?" diye sordu Şarikov'a yukarıdan.

"Kediden söz ediyorum. Tam bir şerefsiz!" dedi Şarikov gözleri fıldır fıldır.

"Biliyor musunuz, Şarikov," dedi Filip Filipoviç derin bir nefes alarak. "Ömrümde sizden daha yüzsüz bir canlı görmedim."

Bormental kıkırdadı.

"Siz," diye devam etti Filip Filipoviç, "bir arsızdan başka bir şey değilsiniz! Ne cesaretle bunu söylersiniz! Her şeye siz sebep oldunuz ve şimdi de utanmadan... Yok ama! Bu kadar da olmaz artık!"

"Şarikov, söyler misiniz lütfen," diye konuşmaya başladı Bormental, "daha ne kadar koşacaksınız kedilerin peşinden? Kendinizden utanmanız lazım, rezillik bu!"

"Yabani!"

"Nerem yabani?" dedi Şarikov kaşlarını çatarak. "Hiç de bile yabani değilim. Dairede kediye tahammül edemiyorum. Nasıl etsem de bir şeyler yürütsem derdinde. Darya'nın kıymasını hüpletmiş. Dersini vermek istedim ben de."

"Asıl sizin dersinizi vermek lazım!" dedi Filip Filipoviç. "Aynada bir bakın yüzünüze."

"Az kalsın gözümü çıkarıyordu," diye yanıtladı Şarikov somurtarak, bir yandan da siyah ıslak eliyle gözünü yokluyordu.

Nemden kararan parkenin bir nebze kuruduğu, bütün aynaların buğulandığı ve kapı zilinin sustuğu sırada Filip Filipoviç kırmızı sahtiyan ayakkabılarıyla girişte ayakta duruyordu artık.

"Bu sizin, Fyodor..."

"Çok teşekkür ederiz..."

"Hemen üstünüzü değişin. Bir de şey... Darya Petrovna'ya söyleyin, size votka ikram etsin."

"Çok teşekkür ederim." Kısa bir tereddüdün ardından: "Bir mesele daha vardı, Filip Filipoviç... Kusura bakmayın, nasıl söylesem. Yedinci dairenin camı için... Yurttaş Şarikov taş atmış..."

"Kediye mi atmış?" diye sordu Filip Filipoviç yüzü bulut gibi kararırken.

"Öyle olsa iyi. Ev sahibine. Mahkemeye vereceğim diyor o da."

"Lanet!.."

"Şarikov aşçılarını kucaklamaya kalkmış, beriki de bunu kovalamış... Sonra münakaşa etmişler..."

"Tanrı aşkına, böyle bir şey olunca bana hemen haber verin. Ne kadar lazım?"

"Bir buçuk."

Filip Filipoviç üç adet parlak elli kapiklik çıkarıp Fyodor'a uzattı.

"Böyle bir adi için bir buçuk ruble ödüyoruz," diye boğuk bir ses işitildi kapıdan, "kendi başlattı üstelik..."

Filip Filipoviç geriye döndü, dudaklarını ısırdı ve sessizce Şarikov'un üstüne yürüyerek onu kabul odasına kadar sürükledi ve kapıyı üstüne kilitledi. Şarikov hemen kapıyı içeriden yumruklamaya başladı.

"Sakın!" diye haykırdı Filip Filipoviç açıkça hasta bir sesle.

"Hakkaten," dedi Fyodor üstü kapalı, "bu kadar yüzsüzünü ömrümde görmedim!"

Bormental yerden biter gibi çıktı ortaya.

"Filip Filipoviç, rica ediyorum, heyecanlanmayın!"

Enerjik hekim kabul odasının kapısını açtı. Sonra içeriden işitildi sesi:

"Nerede olduğunuzu sanıyorsunuz? Meyhanede mi?"

"İşte böyle!" dedi kararlı Fyodor, "İşte böyle! Bir tane de kulağına patlatmalı ki!.."

"Ne diyorsunuz, Fyodor," diye mırıldandı Filip Filipoviç üzgün bir sesle.

"Halinize acıdığından, Filip Filipoviç!"

7

"Hayır, hayır, yine hayır," dedi ısrarla Bormental. "Lütfen takın!"

"Ne var ya, ne var gene," diye söylendi hoşnutsuz Şarikov.

"Teşekkür ederim, doktor," dedi Filip Filipoviç müşfik bir sesle, "Ben bıkmıştım uyarmaktan."

"Takmazsanız yemenize müsaade etmem. Zina, alın mayonezi Şarikov'un elinden."

"Ne demek *alın*?" dedi canı sıkılan Şarikov. "Takıyorum şimdi."

Sol eliyle tabağı Zina'dan sakladı, sağ eliyle de peçeteyi yakasına sokuşturdu. Berber müşterisine benzemişti.

"Ve çatal kullanın lütfen," diye ilave etti Bormental.

Şarikov uzun uzun içini çekti ve yoğun sos içindeki mersinbalığı parçalarının peşine düştü.

"Biraz daha votka içsem," dedi sorar gibi.

"Yeterince içmediniz mi?" diye sordu Bormental. "Son zamanlarda aşırı yükleniyorsunuz votkaya."

"Votkaya mı acıdınız?" diye sordu Şarikov ve çatık kaşlarının altından baktı.

"Aptal aptal konuşmayın..." diye araya girdi Filip Filipoviç haşin bir sesle, ama Bormental sözünü kesti:

"Endişelenmeyin, Filip Filipoviç, ben hallederim. Siz, Şarikov, saçmalıyorsunuz, insanın canını en çok sıkan da şu

ki, ölçüp biçmeden ve her şeyi bilirmiş gibi konuşuyorsunuz. Votkaya acımıyorum elbette, dahası votka benim değil, Filip Filipoviç'in ikramı. Zararlı sadece. Bu birincisi. İkincisi, zaten votkasız da edebinizle oturmayı beceremiyorsunuz."

Bormental camı bantlanmış büfeyi işaret etti.

"Zinuşa, biraz daha balık alabilir miyim?"

Şarikov bu esnada karafakiye uzandı ve yan gözle Bormental'e bakarak kadehini doldurdu.

"Başkalarına da teklif etmelisiniz," dedi Bormental, "Şöyle: Önce Filip Filipoviç'e, ardından bana, son olarak da kendinize."

Şarikov'un ağzına belli belirsiz alaycı bir gülümseme yerleşti ve kadehlere votka doldurdu.

"Maşallah bizde de her şey geçit töreni gibi," diye girdi söze. "Peçete buraya, kravat şuraya, *affedersiniz*ler, *lütfen*ler, *mersi*'ler havada uçuşuyor. Sahicilik hak getire. Çarlık rejimindeki gibi eziyet ediyorsunuz kendinize."

"Neymiş bu *sahicilik*, sorabilir miyim sakıncası yoksa?"

Şarikov Filip Filipoviç'in sorusuna yanıt vermedi. Onun yerine kadeh kaldırdı:

"Dilerim ki, her şey..."

"Biz de size dileriz," dedi Bormental hafif alayla.

Şarikov votkayı boğazına döktü, yüzünü ekşitti, bir parça ekmeği burnuna götürdü, kokladı, ardından yuttu, bu esnada gözlerinde yaşlar birikmişti.

"Tecrübe," diye kestirip attı birden Filip Filipoviç başka bir âlemden seslenircesine.

Bormental şaşırdı:

"Pardon?"

"Tecrübe," diye yineledi Filip Filipoviç ve acı acı başını salladı. "Bir şey gelmez elden! Klim!.."

Bormental olağanüstü bir ilgiyle ve dikkatle baktı Filip Filipoviç'in gözlerine.

"Öyle mi sanıyorsunuz, Filip Filipoviç?"

"Sanmıyorum, bundan eminim."

"Yoksa..." diye başlayacak oldu Bormental, ama sonra Şarikov'a yan gözle bakınca devamını getirmemeyi tercih etti. Berikinin kuşkuyla yüzü asıldı.

"Später,"* dedi usulca Filip Filipoviç.

"Gut."**

Zina hindiyi getirdi. Bormental, Filip Filipoviç'e kırmızı şarap doldurdu ve Şarikov'a da teklif etti.

"İstemem. Ben en iyisi votka içeyim." Yüzü parlamaya başlamış, alnı terlemişti, keyfi yerindeydi. Şarabın ardından Filip Filipoviç'in de morali biraz düzeldi. Gözleri aydınlandı. Şarikov'a anlayışla bakıyordu, berikinin kara kafası yoğurdun içindeki sinek gibi oturuyordu peçetenin içinde. Bormental de gücünü toplamış, bir şeyler yapma isteği duyuyordu kendinde.

"Evet, efendim. İkimiz ne yapıyoruz bu akşam?" diye sordu Şarikov'a.

Beriki gözlerini kırpıştırdı:

"Sirke gidelim. En iyisi o."

"Her gün sirke mi gidilir?" diye sordu Filip Filipoviç gayet sevecen. "Bence çok sıkıcı bu. Sizin yerinizde olsam bir kere de tiyatroya giderim."

"Tiyatroya gitmem ben," dedi Şarikov düşmanca ve ağzının üstünde istavroz çıkardı.***

"Masa başında hıçkırmak başkalarının iştahını kaçırır," diye otomatik açıklamada bulundu Bormental. "Bağışlayın ama... neden hoşunuza gitmiyor tiyatro?"

Şarikov dürbünle bakar gibi boş kadehe baktı, biraz düşündü ve dudaklarını sündürdü.

"Yahu aptallıktan başka bir şey değil... Konuşuyorlar, konuşuyorlar... Sırf karşıdevrim!"

---

* (Alm.) Daha sonra. (y.h.n.)

** (Alm.) İyi. (y.h.n.)

*** Genellikle esnerken yerine getirilen bir Rus âdeti. (ç.n.)

Filip Filipoviç sandalyenin gotik arkalığına iyice yaslandı ve öyle bir kahkaha patlattı ki, ağzındaki altın diziler ışıl ışıl parladı. Bormental başını sallamakla yetindi.

"Bir şeyler okusanız keşke," diye önerdi. "Yoksa, anlıyorsunuz ya..."

"Okuyorum zaten, okuyorum..." dedi Şarikov. Sonra aniden yırtıcı hayvan gibi atıldı ve alelacele yarım bardak votka doldurdu kendine.

"Zina!" diye bağırdı Filip Filipoviç endişeli bir sesle. "Kaldır çocuğum, votkayı, içtik yeterince! Ne okuyorsunuz peki?" Kafasında bir anlığına şöyle bir sahne canlanmıştı: Issız bir ada, palmiye ve hayvan postu giymiş bir adam, başında da kalpak. "Robinson olsa gerek..."

"Şeyi... adını sen getir... Engels'le şeyin yazışmalarını... neydi iblisin adı... Kautski'nin."

Bormental'in beyaz bir et parçası takılı çatalı havada asılı kaldı, Filip Filipoviç ise şarabı döktü. Şarikov fırsattan istifade votkasını yuvarlamayı başardı.

Filip Filipoviç dirseklerini masaya dayadı, dikkatle Şarikov'a baktı ve sordu:

"Okuduklarınız hakkında ne düşündüğünüzü öğrenebilir miyim?"

Şarikov omuz silkti.

"Hemfikir değilim yahu."

"Kiminle? Engels'le mi, yoksa Kautski'yle mi?"

"İkisiyle de."

"İşte bu harika, vallahi de billahi de! *Kim derse, başkası da var!*.. Peki sizin öneriniz nedir?"

"Yahu önerecek ne var.. Yazıyorlar da yazıyorlar.. Kongre, Almanlar falan... İnsanın başı şişiyor! Alacaksın her şeyi, bölüştüreceksin işte..."

"Ben de aynen böyle düşünmüştüm!" diye haykırdı Filip Filipoviç avucunu masa örtüsüne vururken. "Benim aklımdan geçen de tam buydu işte!"

"Yöntemini de biliyor musunuz?" diye sordu ilgisi uyanan Bormental.

"Yahu ne yöntemi," diye açıklamaya girişti votkadan sonra dili çözülen Şarikov. "Olay basit. Elbette yani: Biri yedi odaya yayılmış, kırk pantolonu var, diğeriyse sokaklarda sürtüyor, çöp tenekelerinde yiyecek arıyor."

"Yedi oda derken, bana imada bulunuyorsunuz elbette, değil mi?" diye sordu gururla gözlerini kısan Filip Filipoviç. Şarikov büzüldü ve sustu.

"E peki, tamam o zaman, paylaşıma karşı değilim. Doktor, dün kaç hastayı geri çevirdiniz?"

"Otuz dokuz," diye yanıtladı anında Bormental.

"Hımm... Üç yüz doksan ruble. Günahı üçümüz üstlenelim madem. Hanımları, yani Zina'yı ve Darya Petrovna'yı saymıyorum. Borcunuz, Şarikov, yüz otuz ruble. Zahmet olmazsa alayım paraları."

"Kıyak iş vallahi," dedi Şarikov korkuyla. "Ne içinmiş o para?"

"Musluk ve de kedi için!" diye bağırdı birden Filip Filipoviç, alaycı sükûnetinden eser kalmamıştı artık.

"Filip Filipoviç!" diye haykırdı Bormental endişe içinde.

"Bir dakika! Sebep olduğunuz rezillik ve bu sayede hasta kabulünü engellediğiniz için! Bu kadarı da olmaz artık! İlkel insanlar gibi tüm dairede hoplayıp zıplıyor, muslukları kırıyorsunuz!.. Madam Pollasuher'in kedisini kim öldürdü? Kim..."

"Şarikov, evvelsi gün merdivenlerde bir hanımefendiyi ısırmışsınız!" diye saldırdı Bormental de.

"Gelişimin..." diye bağırdı Filip Filipoviç.

"O da suratıma vurdu ama!" diye ciyakladı Şarikov, "Hazine malı mı benim suratım?"

"Kadının göğüslerini çimdiklemişsiniz de ondan!" diye bağırmaya başladı Bormental kadehi devirerek. "Gelişimin..."

"Gelişimin en alt basamağında duruyorsunuz siz!" diye bağırdı Filip Filipoviç, Bormental'i bastırarak. "Henüz oluşumunu tamamlamamış, zihinsel bakımdan zayıf bir varlıksınız, davranışlarınız hayvani ve siz üniversite eğitimi almış iki insanın huzurunda tahammül edilmesi olanaksız bir laubalilikle her şeyin nasıl bölüştürüleceğine dair kozmik ölçekte ve yine kozmik ölçüde aptalca tavsiyeler verme cüretini kendinizde bulabiliyorsunuz, bunu yaparken de avuç avuç diş tozu yutuyorsunuz!.."

"Evvelsi gün," diye onayladı Bormental.

"Evet, efendim," diye kükredi Filip Filipoviç. "Burnunuzun iyice sürtülmesi lazım... Burun demişken, neden sildiniz sürdüğümüz çinko oksit kremi?.. Susacak ve size ne söyleniyorsa kulak vereceksiniz! Öğrenmek ve toplumun azıcık da olsa kabul edilebilir bir üyesi olmak için çabalamak gerek! Bu arada, hangi alçak verdi size o kitabı?"

"Size göre herkes alçak," diyebildi korka korka çift taraflı saldırı neticesinde sesi soluğu kesilen Şarikov.

"Tahmin ediyorum kimin verdiğini!" diye feryat etti Filip Filipoviç öfkeden kıpkırmızı kesilirken.

"Ne olmuş yani... Evet, Şvonder verdi. Alçak da değil ayrıca. Gelişeyim diye."

"Görüyorum Kautski'den sonra ne kadar geliştiğinizi," diye bağırdı yüzü sararan Filip Filipoviç tiz bir sesle. Ardından öfkeyle duvardaki düğmeye bastı, "Bugünkü hadiseden daha iyi hiçbir şey gösteremezdi bunu! Zina!"

Bormental bağırdı:

"Zina!"

İyice korkan Şarikov da:

"Zina!" diye haykırdı.

Zina koşarak geldi, yüzü bembeyazdı.

"Zina! Kabul odasında... Kabul odasında mı?"

"Kabul odasında," dedi Şarikov boyun eğerek. "Gübre yeşili."

"Yeşil kitap..."

"Tanrım, yakacaklar kitabı!" diye umutsuzca feryat etti Şarikov. "Kütüphane demirbaşı!!"

"Yazışmalar adı... Neydi?.. Engels'le şu iblisin... Doğru sobaya!"

Zina döndü ve hızla çıktı.

"Bana kalsa yemin ederim karşıma çıkan ilk dala asardım bu Şvonder'i," diye bağırdı Filip Filipoviç, ardından hiddetle hindi kanadına yumuldu. "Emsalsiz bir aşağılık oturuyor binada, çıban gibi. Gazetelerde iftira dolu yazılar yazdığı yetmiyor sanki..."

Şarikov kötü niyetli ve alaycı bakışlarla profesörü süzdü. Filip Filipoviç de bu bakışları cevapsız bırakmadı, sonra da sustu.

"Başımıza muhakkak bir iş gelecek bu dairede," şeklinde bir kehanet geçti birden Bormental'in aklından.

Zina yuvarlak bir tabağın içinde sağ yanı iyice kızarmış, sol yanı pembe kalmış şambabayla kahve demliğini getirdi.

"Ben bunu yemem," dedi hemen Şarikov düşmanca ve tehditkâr bir sesle.

"Ye diyen de yok zaten. Edebinizle oturun! Doktor, buyurun."

Yemek sessizlik içinde sona erdi. Şarikov cebinden ezilmiş bir sigara çıkardı ve tüttürmeye başladı. Kahvesini bitiren Filip Filipoviç saatine baktı ve düğmesine bastı, saat usul usul çaldı sekizi çeyrek geçeyi. Filip Filipoviç âdeti olduğu üzere sandalyenin gotik arkalığına yaslandı ve sehpanın üzerindeki gazetelere uzandı.

"Doktor, rica ediyorum, sirke gidin onunla. Yalnız, Tanrı aşkına, programda kedi var mıymış, bir bakıverin önce."

"Kim sokar ki bu şerefsizleri sirke?" dedi Şarikov kaşlarını çatıp başını sallayarak.

"Daha kimleri sokuyorlar, bir bilseniz," dedi Filip Filipoviç üstü kapalı. "Ne varmış programda?"

"Solomon'da," diye başladı okumaya Bormental, "dört tane... Yussems ve ölü nokta adamı."

"Yussems de ne ola?" diye sordu şüpheyle Filip Filipoviç.

"Tanrı bilir, ilk kez duyuyorum bu kelimeyi."*

"O zaman iyisi mi Nikitin'e bakın. Anlaşılır olması önemli."

"Nikitin'de... Nikintin'de... Hım... Filler ve insan çevikliğinin sınırları."

"Eveet. Fillere ne dersiniz, sevgili Şarikov?" diye sordu Filip Filipoviç itimatsız bir sesle.

Beriki gücendi.

"Ne yani, anlamam mı sanıyorsunuz? Kedi başka, filler başka. Yararlı hayvanlar."

"O zaman harika. Madem yararlı, gidin görün. İvan Arnoldoviç'in sözünden çıkmayın. Büfede birileriyle muhabbet etmeye de kalkmayın sakın. İvan Arnoldoviç, rica ederim, Şarikov'a bira teklif etmeyiniz."

On dakika sonra İvan Arnoldoviç ve Şarikov ördek şapkalarını ve yakası kalkık kumaş paltolarını giyip sirke doğru yola çıktılar. Daire sessizleşti. Filip Filipoviç çalışma odasına geçti. Ağır yeşil gölgelikli lambayı yaktı. Devasa oda ışıkla birlikte barışçıl bir havaya büründü. Filip Filipoviç odayı adımlamaya başladı.

Puronun ucu solgun yeşil bir ateşle sıcacık yandı uzunca bir süre. Profesör ellerini pantolon ceplerine sokmuştu. Kasvetli düşünceler saçları dökülmüş bilim adamı alnına eziyet ediyordu. Zaman zaman dudaklarını şaklatıyor, dişlerinin arasından *Kutsal Kıyılarına Nil'in*'i söylüyor ve bir şeyler mırıldanıyordu.

Nihayet puroyu kül tablasına bıraktı, boydan boya camlı dolaba yanaştı. Sonra tüm çalışma odası tavandan

---

* Yussems. O yıllarda Moskova'da gösteri yapan İspanyol bir akrobat grubu. Ölü nokta adamı. Yine o yıllarda sirklerde denge gösterisi yapan sanatçılara verilen ad. (ç.n.)

inen üç kuvvetli ateşle aydınlandı. Filip Filipoviç dolabın üçüncü cam rafından ensiz bir kavanoz çıkardı ve kaşlarını çatıp ateşin ışığında incelemeye koyuldu. Şarik'in beyninin derinliklerinden çıkarılan küçük beyaz topak yoğun berrak sıvının içinde dibe çökmeden yüzüyordu. Bazen omuz silkerek, bazen dudaklarını büzerek, bazen de hımlayarak gözleriyle yutarcasına bakıyordu Filip Filipoviç, Preçistenka'daki dairede hayatı altüst eden ve insanı hayrete düşüren hadiselerin sebebini batmayan bu beyaz topağın içinde görmek istiyordu sanki.

Tecrübeli bilim insanı aradığı şeyi görmüştü belki de. En azından hipofizi enine boyuna inceledikten sonra kavanozu dolaba sakladı, dolabı kilitledi ve anahtarı yeleğinin cebine koydu. Ardından divanın derisine iyice gömüldü, başını içeri çekti ve ellerini ceket ceplerinin en derin yerine soktu. Uzun süre ikinci puroyu yakmaya çalıştı, ucunu tamamen çiğneyip ezdi. Sonra nihayet tümüyle tek başına, yeşil ışıkla boyanmış, kır saçlı bir Faust gibi otururken haykırdı:

"Tanrı şahidimdir, sanırım yapacağım bunu!"

Kimse buna yanıt vermedi. Dairede her türlü ses çoktan susmuştu. Obuhov Sokağı'ndaki trafik herkesin de bildiği gibi saat on birde sona erer. Gideceği yere geç kalmış bir yayanın uzaklardan gelen ayak sesleri işitiliyordu nadiren. Bu sesler de perdenin ardında bir süre çınlıyor, ardından sönüp gidiyordu. Minik bir cebin içinde Filip Filipoviç'in parmaklarının altında usul usul çalan saatin sesi işitildi çalışma odasında. Profesör sabırsızlıkla Doktor Bormental ve Şarikov'un sirkten dönüşünü bekliyordu.

8

"Yapacağım bunu" derken neyi kastettiği belirsizdi Filip Filipoviç'in. Bir sonraki hafta boyunca sözünü etmeye değer herhangi bir işe kalkışmadı ve belki de onun hareketsizliğinden ötürü türlü türlü hadiseyle dolup taştı dairedeki hayat.

Kedili ve sulu maceradan altı gün sonra Binkomdan sonradan kadın olduğu anlaşılan delikanlı Şarikov'u görmeye geldi ve ona evrakını teslim etti. Şarikov evrakı hemen ceketinin cebine koydu ve yine bundan hemen sonra Doktor Bormental'e seslendi:

"Bormental!"

"Hayır, siz bana adım ve baba adımla hitap edin lütfen!" dedi Bormental yüzünün şekli değişirken.

Bu altı gün içinde cerrahın, kendi yetiştirmesiyle sekiz kere kavga etmeyi başardığını ve Obuhov odalarında boğucu bir atmosferin hüküm sürdüğünü belirtmek gerek.

"Peki, siz de bana adım ve baba adımla hitap edin o zaman," şeklinde gayet mantıklı bir yanıt verdi buna Şarikov.

"Hayır!" diye gürledi Filip Filipoviç kapıdan. "Benim evimde size o ad ve baba adıyla hitap edilmesine müsaade etmiyorum. Samimiyet çerçevesinde yalnızca *Şarikov* denmesi hoşunuza gitmiyorsa, ben ve Doktor Bormental size bundan sonra *Şarikov Bey* diyebiliriz."

"Ben bey değilim. Beyler Paris'te," diye havladı Şarikov.

"Şvonder'in işi!" diye bağırdı Filip Filipoviç. "Öyle olsun. O alçakla hesaplaşacağım! Ben içinde yaşadığım sürece beylerden başkası olmayacak evimde! Aksi takdirde ya ben ya da siz, buradan gideceğiz, muhtemelen de siz! Bugünden tezi yok gazetelere ilan vereceğim ve emin olun, size bir oda bulacağım!"

Şarikov'un yanıtı çok net oldu:

"Evet ya, ben de burayı terk edecek kadar aptalım zaten."

"Nasıl?" diye sordu yüzü alabildiğine değişen Filip Filipoviç, öyle ki Bormental hemen koştu ve endişeyle koluna yapıştı.

"Arsızlığın lüzumu yok, Mösyö Şarikov," diye iyice yükseltti sesini Bormental. Şarikov geri çekildi, cebinden biri yeşil, biri sarı, biri de beyaz üç kâğıt çıkardı. Parmaklarıyla kâğıtlara vurarak:

"İşte. Konut yoldaşlığı üyeliğim. Beş numaralı dairede sorumlu kiracı Preobrajenski'nin yanında kesinkes bana düşen oturum alanı on altı arşın kare." Şarikov biraz düşündü ve Bormental'in zihninde otomatikman yeni olarak işaretlediği iki kelime ilave etti: "Lütuf buyurunuz."

Filip Filipoviç altdudağını ısırdı ve ihtiyatsız bir cümle sarf etti:

"Yemin ediyorum, bu Şvonder'i eninde sonunda kurşuna dizeceğim."

Şarikov büyük bir dikkatle zihnine kaydetti bu kelimeleri, gözlerinden anlaşılıyordu bu.

"Filip Filipoviç, *vorsichtig*,"* diye uyaracak oldu Bormental.

"Ama siz de biliyorsunuz... Böylesi bir alçaklıkla karşı karşıyayken!.." diye bağırdı Filip Filipoviç Rusça. "Şunu aklınıza yazın, Şarikov, bey... Eğer bir kere daha arsızlık

* (Alm.) Dikkat. (y.h.n.)

etme cüretini gösterirseniz yemek yüzü göremezsiniz bu evde. On altı arşın. Hay hay. Ama bu kurbağa kılıklı kâğıtta sizi beslemek zorunda olduğum yazmıyor."

Şarikov korktu bunun üzerine. Ağzı açık kalmıştı.

"Yemeksiz nasıl yaşarım," diye söylenmeye başladı. "Nerede ziftleneceğim peki ben?"

"O zaman edepli davranın," diye bağırdı iki hekim tek bir ağızdan.

Şarikov adamakıllı suskunlaştı ve o gün kimsenin canını yakmadı, kendisi hariç: Bormental'in kısa süren yokluğunu fırsat bilip usturasını ele geçirmiş ve yüzünü öyle bir doğramıştı ki, Filip Filipoviç ve Doktor Bormental dikiş atmak zorunda kalmıştı, Şarikov da gözyaşları içinde uzun uzun ulumuştu.

Ertesi gece profesörün çalışma odasında yeşil yarı karanlıkta iki kişi baş başa oturuyordu: Filip Filipoviç ile sadık ve ayrılmaz dostu Bormental. Evde herkes uyuyordu. Filip Filipoviç'in üzerinde lacivert sabahlığı ve kırmızı ayakkabıları vardı, Bormental ise gömlek ve askılı pantolon giymişti. Doktorların arasında yuvarlak masanın üzerinde şişkince bir albümün yanında bir konyak şişesi, limon tabağı ve puro kutusu duruyordu. İki bilim insanı tüm odayı puro dumanıyla doldurmuş son hadiseleri tartışıyordu hararetle: O akşam Şarikov, Filip Filipoviç'in çalışma odasında kâğıt ağırlığının altında duran on rublelik iki banknotu cebine indirmiş, sonra da ortadan kaybolmuştu. Eve ancak geç bir saatte zilzurna sarhoş dönmüştü. Yetmezmiş gibi, girişteki merdivenlerde gürültü çıkaran ve o gece Şarikov'un misafiri olmayı arzu ettiklerini bildiren iki meçhul şahsı da yanında getirmişti. Söz konusu şahıslar ancak iç çamaşırlarının üzerine baharlık bir palto atmış, sahneye tanıklık etmekte olan Fyodor'un kırk beş numaralı polis karakoluna telefon etmesi üzerine ayrılmışlardı. Şahıslar Fyodor'un ahizeyi asmasıyla birlikte tabanları yağlamışlardı. Girişte konsolun

üstünde duran malahit kül tablası, Filip Filipoviç'in kunduz kürkü şapkası ve üzerinde altın yaldızla "Stajyer hekimlerden kıymetli ve saygıdeğer Filip Filipoviç'e minnetle" ve ardından Roma rakamıyla *XXV* yazılı asasının şahısların gidişinin ardından nereye kaybolduğu ise bilinmiyordu.

"Kim bunlar?" diye Şarikov'un üstüne yürümüştü Filip Filipoviç yumruklarını sıkarak.

Beriki güçlükle ayakta durarak ve kürk mantolara yapışarak şahısları tanımadığını, rastgele orospu çocukları değil, iyi adamlar olduklarını mırıldanmıştı.

"Hayret vallahi, ikisi de şarhoştu, nasıl becerdiler bu işi?!" diye şaşırmıştı Filip Filipoviç jübile hediyesinin bir zamanlar durduğu yere bakarak.

"İşin uzmanı adamlar," diye açıklamıştı Fyodor cebinde bir rubleyle uyumaya giderken.

Şarikov iki onluğu aldığını kesinkes inkâr etmiş ve bunu yaparken de dairede bir tek kendisinin yaşamadığı yönünde üstü kapalı bir şeyler söylemişti.

"Aha! Belki de Doktor Bormental yürütmüştür banknotları, öyle mi?" diye sormuştu Filip Filipoviç sakin ama korkunç bir sesle.

Şarikov sallanmış, donuklaşan ve ifadesini yitiren gözlerini iyice açıp başka bir varsayım ileri sürmüştü:

"Belki de Zinka almıştır..."

"Neeee?!" diye bağırmıştı hayalet gibi kapıda beliriveren ve avucuyla hırkasının açık yerlerini kapatmaya çalışan Zina, "Bunu nasıl?.."

Filip Filipoviç'in boynu kıpkırmızı olmuştu.

"Sakin ol, Zinuşa," demişti elini kıza uzatarak. "Endişelenme, çözeceğiz her şeyi."

Anında Zina'nın gözünden yaşlar boşanmış, dudakları sünmüş ve avucu köprücük kemiğinin üzerinde titremeye başlamıştı.

"Zina! Ayıp ama! Kimsenin böyle bir şey düşündüğü yok. Off, adam değil, yüz karası!" demişti Bormental ne yapacağını bilmez bir halde.

"Eh be, Zina, aptal mısın sen yavrum, Tanrım sen affet!" diye başlamıştı Filip Filipoviç.

Ama tam bu sırada Zina'nın ağlaması kendiliğinden kesilmişti. Herkes susmuştu. Zira Şarikov fenalaşmıştı. Düşüp başını duvara vururken "i" değil, "e" değil, "ieee" gibisinden bir ses çıkarmıştı! Beti benzi atmış ve çenesi hummalı gibi titremeye başlamıştı.

"Muayenehanedeki kovayı getirin şu alçağa!"

Ve hepsi birden rahatsızlanan Şarikov'un etrafında fır dönmeye başlamıştı. Yatağa götürdükleri esnada Bormental'in kollarında sallana sallana, ağzından güçbela çıkan kelimelerle yumuşak ve melodik küfürler savurmuştu.

Bütün bu olanlar yaklaşık bir saat önce cereyan etmişti. Şimdiyse saat gecenin üçüydü, ancak ikisi çalışma odasında konyağın da etkisiyle hâlâ ayaktaydı. O kadar çok puro içmişlerdi ki, duman artık savrulmak yerine yoğun katmanlar halinde hareket ediyordu.

Doktor Bormental doğruldu, soluk bir yüzle ama oldukça kararlı gözlerle kaldırdı kızböceği belli kadehini.

"Filip Filipoviç!" dedi hislenerek. "Yarı aç bir öğrenci olarak size geldiğimde bana kürsüde bir yer vererek kucak açışınızı asla unutmayacağım. İnanın, Filip Filipoviç, siz benim için bir profesörden, bir öğretmenden çok daha fazlasısınız... Size saygım sonsuzdur... Müsaade edin, öpeyim sizi, Filip Filipoviç."

"Olur, cancağızım..." diye mırıldandı Filip Filipoviç şaşkınlıkla ve o da ayağa kalktı. Bormental profesörü kucakladı ve puro içmekten iyice sararmış gür bıyıklarını öptü.

"Yemin ederim, Filip Fili..."

"Çok duygulandım, çok duygulandım... Teşekkür ederim size," dedi Filip Filipoviç. "Cancağızım, bazen ameliyat

sırasında size bağırıyorum. Bağışlayın n'olur ihtiyarlıktan ileri gelen bu asabiyeti. Aslında o kadar yalnızım ki... *Sevilla'dan Granada'ya!..*"

"Filip Filipoviç, hiç utanmıyor musunuz?.." diye içtenlikle haykırdı iyice coşan Bormental. "Beni kırmak istemiyorsanız, lütfen bir daha bu şekilde konuşmayın."

"Teşekkür ederim size... *Kutsal kıyılarına Nil'in!..* Teşekkürler. Yetenekli bir doktor olarak ben de sizi çok sevdim."

"Filip Filipoviç, bakın söylüyorum size," diye haykırdı Bormental tutkuyla, bu sırada yerinden kalkıp koridora açılan kapıyı sıkıca kapatmıştı. Geri döndükten sonra fısıltıyla devam etti: "Tek çıkar yol bu. Elbette, ben size tavsiye verecek konumda değilim ama, Filip Filipoviç, bakın şu halinize, tükenmiş vaziyettesiniz, bu şekilde çalışmanın imkânı yok!"

"Kesinlikle yok!" diye onayladı Filip Filipoviç iç çekerek.

"Kabul edilemez bir durum bu," dedi Bormental fısıltıyla. "Geçen sefer benim için korktuğunuzu söylemiştiniz, bununla beni ne kadar duygulandırdığınızı ah bir bilseydiniz, sevgili profesör. Ama çocuk değilim ben ve işlerin ne denli korkunç bir boyuta varabileceğinin kendim de pekâlâ farkındayım. Ne var ki, başka bir çıkış yolunun olmadığından son derece eminim."

Filip Filipoviç ayağa kalktı, lütfen dercesine ellerini sallayıp ünledi:

"Kanıma girmeyin, sözünü dahi etmeyin hatta." Profesör dumanları dalgalandıra dalgalandıra odayı adımlamaya başladı. "Dinlemeyeceğim söylediklerinizi. Yakalanırsak ne olur, anlıyor musunuz? Bizim sizinle 'sınıfsal kökenden' yırtmamıza imkân yok, ilk sabıkamız olacak olmasına rağmen üstelik. Kökeniniz uygun değil sanırım, yanlış mı cancağızım?"

"Daha neler... Babam Wilno'da tahkikat hâkimiydi," diye yanıt verdi Bormental gururla ve konyak kadehini başına dikti.

"Alın işte, gördünüz mü? Çok fena bir soyağacı bu, daha beterini düşünemiyorum. Aa, pardon, benimki daha kötü. Babam katedral başrahibiydi. Mersi... *Sevilla'dan Granada'ya. Sessiz alacakaranlığında gecelerin...* Lanet, dolandı yine dilime!"

"Filip Filipoviç, siz dünya çapında bir bilim insanısınız, ifademi bağışlayın, bir orospu çocuğu yüzünden... dokunabilirler mi size, Tanrı aşkına?"

"İşte bu yüzden kabul etmiyorum," diye itiraz etti Filip Filipoviç düşünceli. Gözleri cam dolabın üstünde sabitlenmişti.

"Ama neden?!"

"*Siz* dünya çapında bir bilim insanı olmadığınız için desem?"

"Ne gezer..."

"İşte. Meslektaşını felaket anında yalnız bırakıp dünya çapındaki şöhretine sığınmak, kusura bakmayın... Ben Moskova'da okudum, Şarikov gibi değilim!" Filip Filipoviç gururla kaldırdı omuzlarını, bu haliyle kadim Fransız kralların benzemişti.

"Filip Filipoviç, eh!.." dedi Bormental üzüntüyle. "Ne yapmak lazım o zaman? Katlanmak mı? Bu serseri adam olana dek bekleyecek misiniz?"

Filip Filipoviç bir el hareketiyle durdurdu Bormental'i. Kendine konyak doldurdu, bir yudum aldı, limonu emdi ve konuşmaya başladı:

"İvan Arnoldoviç, sizce anatomiden ve fizyolojiden anlıyor muyum ben, mesela insan beyninden? Ne dersiniz?"

"Filip Filipoviç, bu nasıl soru?" diye yanıtladı Bormental heyecanla ve ellerini iki yana açtı.

"Peki, tamam. Alçakgönüllülük numarası yapmayalım. Bu alanda Moskova'da fikrine başvurulacak son insan olmadığımı düşünüyorum ben de."

"Bense ilk insan olduğunuzu düşünüyorum, üstelik sadece Moskova'da değil, Londra'da da, Oxford'da da!" diye hiddetle sözünü kesti Bormental.

"Peki, tamam, öyle olsun. Şimdi bakın, müstakbel profesör Bormental: Bunu kimse başaramaz. Bitti. Nedenini sormayın. Bana atıfta bulunun. Preobrajenski söylemişti deyin. Finita! Klim!" diye aniden haykırdı Filip Filipoviç tören havasında. Dolap bir çın sesiyle yanıt verdi profesöre. "Klim!" diye tekrarladı, "Bakın ne diyeceğim, Bormental, okulumun ilk öğrencisi sizsiniz, ayrıca bugün ikna olduğum üzere dostumsunuz da. O yüzden dostum olarak size bir sır vereceğim, bununla beni rezil etmeyeceğinizi biliyorum elbette: İhtiyar eşek Preobrajenski bu ameliyatta fena tökezledi, tıpkı bir üçüncü sınıf öğrencisi gibi hem de. Doğru, ortada bir keşif var, siz de biliyorsunuz ne olduğunu." Filip Filipoviç tam bu sırada iki eliyle birden, belli ki Moskova'yı kastederek, üzüntüyle pencerenin perdesini gösterdi. "Yalnızca şunu aklınızda tutun, İvan Arnoldoviç, bu keşfin yegâne sonucu şimdi bu Şarikov'un işte şurada oturuyor olması olacak." Bunu derken Preobrajenski kendi sert ve felce yatkın ensesine bir şaplak indirdi, "Rahat olun, efendim! Eğer beni," diye tadını çıkara çıkara devam etti Filip Filipoviç, "şuracağa yatırıp kıtır kıtır doğrasalardı, yemin ederim, hemen beş tane onluğu sayardım ellerine... *Sevilla'dan Granada'ya*... Hay dilimi eşekarısı... Beş yılım hipofiz eşelemekle geçti benim... Nasıl bir işin altından kalktım biliyor musunuz, akıl alır gibi değil. Şimdi insanın sorası geliyor, neden diye? Fevkalade bir günde dünyanın en tatlı köpeğini alıp insanın tüylerini diken diken eden böyle bir musibete dönüştürmek için mi?"

"İstisnai bir durum..."

"Tamamen katılıyorum. İşte, doktor, görüyorsunuz, araştırmacı ihtiyatlı davranmak ve doğayla paralel ilerlemek

yerine meseleyi hızlandırıp örtüyü kaldırdığında ne oluyor! Al sana Şarikov, ölür müsün, öldürür müsün!"

"Filip Filipoviç, peki ya Spinoza'nın beyni olsaydı?"

"Evet!" diye kükredi Filip Filipoviç, "Evet! Talihsiz köpek bıçağının altında ölmezse tabii. Siz de gördünüz, ne tür bir ameliyat olduğunu. Tek kelimeyle ifade etmek gerekirse, ben, Filip Preobrajenski, ömrümde bundan daha zor bir şey yapmadım. Spinoza'nın veya ona benzer başka bir ifritin hipofizini aşılayıp köpekten olağanüstü yüksek bir canlı yaratmak mümkün ama insanın aklına şöyle bir soru geliyor, ne halt etmeye? Açıklayın bana lütfen, herhangi bir köylü karısı ne zaman isterse doğurabilecekken, yapay yöntemle Spinozalar üretmenin manası ne?.. İşte bakın, Holmogori'dan Madam Lomonosova ve meşhur çocuğu.* Doktor, insanoğlu bu konuda kendi başının çaresine bakıyor ve evrimsel düzen içerisinde her yıl yığınla musibetin içinden sebatla seçmek suretiyle yerküreyi süsleyen onlarca dâhiyi meydana getiriyor. Şarikov'un hastalık öyküsünde yaptığınız çıkarımı neden bir kenara attığını şimdi anlıyorsunuz ya doktor. Sizin yere göğe sığdıramadığınız keşfimi iblisler yesin. Bu keşfin ederi bir adet delik kuruş, fazlası değil... Tartışmaya kalkmayın sakın, İvan Arnoldoviç, anladım her şeyi. Ben asla boş konuşmam, bunu en iyi siz bilirsiniz. Teorik olarak ilginç, kabul. Fizyologlar bayılacak... Moskova çıldırıyor... Peki ya pratik açıdan? Kim var şimdi karşınızda?" Preobrajenski parmağıyla Şarikov'un uyuduğu muayenehane tarafını gösterdi.

"İstisnai bir hergele."

"Ama kim o? Klim! Klim!" diye bağırdı profesör, "Klim Çugunkin! (Bormental'in ağzı açık kaldı.) İşte buyurun: iki sabıka kaydı, alkolizm, *alacaksın her şeyi, bölüştüreceksin*, kaybolan şapka ve iki onluk (Filip Filipoviç jübile

* Mihail Lomonosov (1711-1765). Ünlü Rus bilim insanı ve ansiklopedist, Moskova Üniversitesi'nin kurucularından. (ç.n.)

asasını hatırladı ve kıpkırmızı kesildi), hödük ve domuz... Asayı bulacağım ama. Özetle, hipofiz insana belirli bir çehre kazandıran kapalı bir kutu. Belirli! *Sevilla'dan Granada'ya...*" diyerek gözlerini devirdi ve hiddetle bağırdı Filip Filipoviç. "Genel değil! Minyatür bir beyin adeta! Ve benim işime kesinlikle yaramaz, alsın domuzlar yesin! Ben bambaşka bir şey için emek harcamıştım, öjenik için, insan türünün iyileştirilmesi için. Sonra kalktım gençleştirme işine el attım! Para için yaptığımı düşünmüyorsunuz ya? Hayır, ben bilim insanıyım..."

"Büyük bir bilim insanısınız hem de, işte siz busunuz," dedi Bormental konyağını yudumlarken. Gözlerine kan oturmuştu.

"Bundan iki yıl evvel hipofizden ilk kez cinsel hormon ekstresi elde etmeyi başarınca küçük bir deney yapmak istedim. Ve bunun yerine ne oldu yüce Tanrım! Hipofizdeki bu hormonlar, ya Rabbi... Doktor, kör bir umutsuzlukla karşı karşıyayım, yemin ediyorum, ne yapacağımı bilmiyorum..."

Bormental birden kollarını sıvadı, gözlerini burnunun ucuna dikerek şunları söyledi:

"O zaman beni dinleyin, sevgili öğretmenim, siz istemiyorsanız ben riski üzerime alabilir ve ona arsenik yedirebilirim. Onun da babamın tahkikat hâkimi olmasının da canı cehenneme. En nihayetinde sizin kendi deney varlığınız."

Filip Filipoviç söndü, pelteleşti, koltuğa yığıldı ve şöyle dedi:

"Hayır, bunu yapmanıza izin veremem, canım evladım. Altmış yaşındayım. Size tavsiyede bulunabilirim yani. Asla suça bulaşmayın, kime karşı olursa olsun. Yaşlandığınızda elleriniz temiz olsun."

"Tanrı aşkına, Filip Filipoviç, şu Şvonder denen adam daha da işlemeyecek mi onu, ne hale gelecek o zaman? Tanrım, yeni yeni anlıyorum bu Şarikov'un neye dönüşeceğini!"

"Aha! Şimdi anladınız işte. Bense ameliyatın ertesi günü anlamıştım. Şvonder'e gelince. Bu meseledeki en büyük aptal o. Şarikov'un kendisi için benim için olduğundan daha korkunç bir tehlike arz ettiğinin farkında değil. Şu anda onu bana karşı kışkırtmak için elinden geleni ardına koymuyor. Zamanı gelince başka biri de Şarikov'u ona karşı kışkırtırsa kendisinden geriye sadece kemiklerinin kalacağını düşünmüyor hiç!"

"Elbette, kedilere neler yaptığını gördük! Adamda köpek kalbi var!"

"Yoo yoo hayır," dedi Filip Filipoviç iyice uzatarak. "Çok büyük bir hata yapıyorsunuz, doktor. Tanrı aşkına köpeğin günahını almayın. Kediler geçici... İki-üç haftada çözülebilecek bir disiplin meselesi. Sizi temin ederim. Aradan bir ay daha geçsin, kedilere saldırmayı bırakacaktır."

"Peki o zaman şimdi neden?.."

"Çok basit, sevgili İvan Arnoldoviç. Nasıl sorarsınız böyle bir şeyi? Hipofiz de havada asılı durmuyor en nihayetinde. Öyle ya da böyle köpek beynine aşılanmış. Biraz zaman verin, uyum sağlayacaktır. Şimdi Şarikov yalnızca köpeklik kalıntılarını dışa vuruyor. Emin olun, kediler yaptıkları arasında en iyisi. Şunu anlayın ki, asıl korkunç olan artık köpek kalbi değil, insan kalbi taşıması. Yani doğada var olanlar arasında en rezilini."

Son haddine dek uyarılan Bormental kuvvetli ince ellerini yumruk yaptı, omuzları kıpırdadı ve sertçe:

"Bu kadar. Onu öldüreceğim."

"Yasaklıyorum," diye yanıt verdi Filip Filipoviç kesin bir dille.

"Yapmayın Tanrı aşkına..."

Filip Filipoviç birden kulaklarını dikti ve parmağını kaldırdı.

"Bekleyin... Ayak sesleri duydum."

İkisi birden dinledi ama daire sessizdi.

"Bana öyle geldi herhalde," dedi Filip Filipoviç ve hararetle Almanca konuşmaya başladı. Birkaç kere Rusça "cezai suç" kelimesi geçti konuşması sırasında.

"Bir dakika," diyerek birden kulaklarını dikti Bormental ve ardından kapıya yürüdü. Açık seçik duyuldu ayak sesleri ve bu sesler çalışma odasına yaklaşıyordu. Bundan başka bir insan sesi mırıldıyordu. Bormental'in kapıyı açmasıyla hayretler içinde geri adım atması bir oldu. Tamamen afallayan Filip Filipoviç de dondu kaldı koltuğunda.

Koridorun aydınlanmış dörtgeninde üstünde sadece bir gecelikle Darya Petrovna belirmişti, yüzü savaşa gider gibi alev alevdi. Hem doktorun hem de profesörün gözlerini kamaştırmıştı karşılarında duran güçlü bedenin zenginliği ve tamamen çıplaklığı, korkudan ikisine de böyle gelmişti. Darya Petrovna kudretli kollarıyla bir şeyi ardından sürüklüyordu ve bu *bir şey* bir yerlere dayanma gayreti içinde poposu üstü yere oturuyor ve siyah tüylerle kaplı küçük ayakları parkeye dolaşıyordu. Elbette ki bu *bir şeyin* tümüyle kendinden geçmiş, hâlâ sarhoşluğun etkisindeki, saçı başı dağılmış, üstünde sadece bir gömlekle duran Şarikov olduğu anlaşıldı.

Heybetli ve çıplak Darya Petrovna, Şarikov'u patates çuvalı gibi silkeledi ve şöyle dedi:

"Buyurun, profesör bey, odamızın davetsiz misafiri Telgraf Telgrafoviç'e bakın doya doya. Hadi ben bir zamanlar evli bir kadındım. Ama Zina masum bir kızcağız. Bereket, tam zamanında uyandım."

Darya Petrovna konuşmasını bitirince çıplaklığının farkına vararak utandı. Bir çığlık atıp elleriyle göğsünü kapattı ve ortadan kayboldu.

"Darya Petrovna, affedin beni, Tanrı aşkına!" diye arkasından bağırdı toparlanan Filip Filipoviç. Yüzü kıpkırmızıydı.

Bormental kollarını daha da yukarı sıvadı ve Şarikov'a yöneldi. Filip Filipoviç gözlerine bakınca dehşete düştü.

"Doktor, ne yapıyorsunuz! Yasaklıyorum..."

Bormental sağ eliyle Şarikov'u ensesinden yakaladı ve öyle bir silkeledi ki, göyneğin arka kumaşı yırtıldı, ön tarafta ise boyun kısmına yakın bir düğme kopup fırladı.

Filip Filipoviç atılarak aralarına girdi ve cılız Şarikov'u cerrahın kerpeten gibi inatçı ellerinden kurtarmaya çabaladı.

"Bana vurmaya hakkınız yok," diye bağırdı boğuldu boğulacak haldeki Şarikov, bir yandan da yere oturup ayılmaya çalışıyordu.

"Doktor!" diye bağırdı Filip Filipoviç.

Bormental biraz kendine gelir gibi oldu ve Şarikov'u serbest bıraktı. Bunun üzerine beriki hemen sızlanmaya başladı.

"Peki, tamam. Sabahı bekleyelim. Hele bir ayılsın, gösteririm ben ona eğlence neymiş."

Hemen ardından Şarikov'u koltuğunun altına aldığı gibi kabul odasına yatırmaya götürdü. Şarikov tepinmeyi denedi bu sırada, ama ayaklarına söz geçiremedi.

Filip Filipoviç ayaklarını uzattı, lacivert sabahlığı iki yana açıldı, kollarını ve gözlerini tavandaki lambaya doğru kaldırdı:

"Hadi bakalım..."

9

Bormental'in Şarikov'a vaat ettiği eğlence gerçekleşmedi, çünkü Poligraf Poligrafoviç ertesi sabah ortadan kayboldu. Bormental çok öfkelendi ve umutsuzluğa kapıldı, giriş kapısının anahtarını saklamayı akıl edemediği için "Ah eşek kafam!" diyerek kendine kızdı, bunun affedilmez bir hata olduğunu haykırdı ve son olarak Şarikov'un otobüs altında kalmasını diledi.* Filip Filipoviç çalışma odasında parmaklarını saçlarına geçirmiş oturuyordu:

"Sokakta ne işler çevireceğini tahmin edebiliyorum... Tahmin edebiliyorum... *Sevilla'dan Granada'ya*... Ya Rabbim."

"Binkomda olabilir," dedi öfkeyle Bormental ve koştu.

Binkomda komite başkanı Şvonder'le ağız münakaşasına girdi. Münakaşa berikinin oturup Hamovniki Semti halk mahkemesine bir dilekçe yazmaya girişmesine kadar sürdü. Bir yandan da Profesör Preobrajenski'nin ev hayvanının bekçisi olmadığını söylüyordu bağıra çağıra. Dahası dün itibarıyla ev hayvanı Poligraf'ın güya kooperatife ders kitabı satın almak için Binkomdan yedi ruble alması üzerine bir hergele olduğu anlaşılmıştı.

* Bulgakov 1924 Ağustos'unda, yani *Köpek Kalbi*'ni yazmaya başlamadan sadece birkaç ay önce günlüğüne düştüğü bir notta Moskova'da düzenli otobüs seferlerinin başladığını yazıyor. (ç.n.)

Bu mesele sayesinde üç ruble kazanan Fyodor tüm binayı baştan aşağı aramıştı. Şarikov'un izine hiçbir yerde rastlanamadı.

Öğrenebildikleri tek şey Poligraf'ın kasket, atkı ve palto giyip şafak vakti binadan ayrıldığı oldu. Ayrıca büfeden bir üvez votkasını, Doktor Bormental'in eldivenlerini ve kendine ait tüm evrakı yanında götürmüştü. Darya Petrovna ve Zina coşkun sevinçlerini ve Şarikov'un bir daha geri dönmeyeceği yolundaki umutlarını gizleme gereği duymadılar. Şarikov gidişinin arifesinde Darya Petrovna'dan üç buçuk ruble borç almıştı.

"Hak etmişsiniz!" diye kükredi Filip Filipoviç yumruklarını titreterek.

Telefon bütün gün çaldı, ertesi gün de aynı şekilde, doktorlar normalin çok üstünde bir sayıda hasta kabul ettiler, üçüncü güne doğru bir soru belirdi önlerinde: Acaba dev Moskova kazanında Şarikov'u aramaları için polise haber vermek gerekiyor muydu?

Polis sözcüğü henüz telaffuz edilmişti ki, bir kamyon havlaması Obuhov Sokağı'nın hürmetli sessizliğini parçaladı, evin pencereleri sarsıldı. Ardından kendinden emin bir zil sesi işitildi kapıda ve Poligraf Poligrafoviç belirdi girişte. Hem profesör hem de doktor karşılamak için çıktılar. Poligraf olağanüstü bir vakarla girdi içeri, tam bir sessizlik içinde kasketini çıkardı, paltosunu askılığa astı, görünüşü yeniydi. Üstüne tam oturmayan ve başkasından alındığı belli olan bir deri ceket vardı sırtında, yine deriden yırtık pırtık bir pantolon ve dize kadar çıkan bağcıklı yüksek İngiliz çizmeleri giymişti. Preobrajenski ve Bormental adeta aynı yerden komut almışlar gibi kollarını göğüslerinin üstünde kavuşturdular ve kapı pervazının önünde Poligraf Poligrafoviç'in ağzından çıkacak ilk açıklamaları beklemeye koyuldular. Beriki ise sert saçlarını sıvazladı, öksürdü, etrafını süzüş şeklinden Poligraf'ın utancını laubaliliğe başvurarak gizlemek arzusunda olduğu hemen anlaşılıyordu.

"Filip Filipoviç, ben," diye söze girdi nihayet, "resmi göreve başladım."

Anlamı belirsiz kuru bir ses çıktı her iki doktorun da boğazından ve şöyle bir kıpırdandılar. Kendine ilk gelen Preobrajenski oldu, elini uzattı:

"Kâğıdı verin."

Şöyle yazıyordu: "İşbu kâğıdın hamili Yoldaş Poligraf Poligrafoviç gerçekten de M.K.H.* birimine bağlı Moskova şehrini sokak hayvanlarından (kediler vb.) temizleme alt biriminin yöneticisi olmuştur."

"Demek öyle," dedi Filip Filipoviç güçlükle. "Kim yerleştirdi peki sizi bu işe? Ya da boş verin, tahmin ediyorum kim olduğunu..."

"Evet, Şvonder."

"Sormama müsaade buyurunuz, üstünüzden yayılan bu iğrenç koku da ne?"

Şarikov düşünceli bir tavırla ceketini kokladı.

"Evet, kokuyor, n'olmuş yani? Belli işte. Meslek icabı. Dün kedileri boğduk da boğduk, boğduk da boğduk."

Filip Filipoviç irkildi ve Bormental'e baktı. Doktorun gözleri Şarikov'un yüzüne doğrultulmuş iki kara namluyu andırıyordu. Bir şey demeden doğruca Şarikov'un üstüne yürüdü ve kolayca, kendinden emin bir şekilde gırtlağını yakaladı.

"İmdat," diye cırladı Şarikov.

"Doktor?!"

"Kötü bir şey yapmayacağım, Filip Filipoviç, endişeniz olmasın," dedi Bormental demirden bir sesle ve bağırdı: "Zina, Darya Petrovna!"

Çağrılanlar girişte belirdi.

"Hadi bakalım, tekrar edin," dedi Bormental ve Şarikov'un boğazını kürk paltoya doğru biraz bastırdı, "*Beni affedin...*"

---

* Rusça *Moskova komünal ekonomi* kelimelerinin ilk harflerinden oluşan kısaltma. (ç.n)

"Peki, tamam, tekrarlıyorum," diyebildi boğuk bir sesle tamamen dağılmış vaziyetteki Şarikov, derken içine bir nefes çekti, kurtulmaya ve "imdat" diye bağırmaya çalıştı ama çığlık dışarı çıkmaya fırsat bulamadı ve kafası iyice kürk paltonun içine gömüldü.

"Doktor, yalvarırım size!"

Şarikov boyun eğdiğini ve söylenenleri tekrarlayacağını bildirir şekilde başını salladı.

"*...beni affedin, pek muhterem Darya Petrovna ve Zinaida...*"

"Prokofyevna," diye fısıldadı korkuyla Zina.

"Prokofyevna..." diye tekrarladı hırıldayarak nefes almaya çalışan Şarikov.

"*...gece vakti sarhoş vaziyette büyük bir terbiyesizlik...*"

"...sarhoş..."

"*...etme cüretini gösterdiğim için...*"

"...gösterdiğim..."

"*Bir daha asla...*"

"Bir d..."

"Bırakın, bırakın gitsin, İvan Arnoldoviç," diye yalvardı aynı anda iki kadın. "Boğacaksınız!"

Bormental Şarikov'u serbest bıraktı:

"Kamyon bekliyor mu sizi?"

"Hayır," dedi saygıyla Poligraf, "getirdi sadece."

"Zina, gönderin arabayı. Şimdi şunu iyi yazın aklınıza: Filip Filipoviç'in dairesine geri mi döndünüz?"

"Başka nereye gidebilirim ki?" dedi ürkek bir sesle Şarikov, gözleri fıldır fıldırdı.

"Mükemmel, efendim. Bundan sonra sesiniz soluğunuz çıkmayacak, ayak altında dolaşmayacaksınız. Aksi takdirde yaptığınız her terbiyesizlik için karşınızda beni bulursunuz! Anlaşıldı mı?"

"Anlaşıldı."

Filip Filipoviç, Şarikov'a uygulanan şiddet boyunca sessizliğini korumuştu. Pervazın önünde bir zavallı gibi iyice

büzülmüş, gözlerini parkeye dikerek tırnaklarını kemirmişti. Sonra birden gözlerini Şarikov'a doğru kaldırdı ve boğuk bir sesle otomatik sordu:

"Şeyleri ne yapıyorsunuz peki... ölü kedileri?"

"Palto atölyesine vereceğiz. Onlar da işçi kredisiyle* sincap diye satacak."

Bunun üzerine bir sessizlik çöktü dairenin üzerine ve bu sessizlik iki gün devam etti. Poligraf Poligrafoviç sabah olunca gürleyen kamyona binip ayrıldı evden, akşam tekrar ortaya çıktı, Filip Filipoviç ve Bormental'le birlikte sessizce yemek yedi. Bormental ve Şarikov aynı yerde, kabul odasında uyumalarına rağmen birbirleriyle konuşmuyorlardı, böylece ilk sıkılan Bormental oldu.

İki gün sonra zayıf, gözleri sürmeli, krem rengi külotlu çorap giymiş bir küçük hanım peyda oldu dairede; evin muhteşemliği karşısında kendini çok mahcup hissetmişti. Sırtında aşınmış paltosuyla Şarikov'un ardından yürüyordu. Girişte profesörle çarpıştılar.

Beriki şaşırdı, durdu, gözlerini kıstı ve sordu:

"Kim olduğunuzu öğrenebilir miyim?.."

"Nikâh kıyacağım onunla. Bu bizim daktilo. Benimle oturacak. Bormental'i kabul odasından tahliye etmemiz gerekecek, kendi dairesi var nasıl olsa," diye açıkladı Şarikov asık suratla ve son derece düşmanca.

Filip Filipoviç gözlerini kırpıştırdı, yüzü kızaran küçük hanıma bakarak düşündü bir süre ve oldukça nazik bir sesle:

"Bir dakikalığına çalışma odama gelmenizi rica ediyorum," diyerek içeri davet etti.

"Ben de geliyorum," dedi şüphelenen Şarikov çabucak.

Ve işte tam bu sırada yerden biter gibi aniden Bormental çıktı ortaya, kararlı olduğu her halinden belliydi.

---

* Sovyetler Birliği'nde NEP döneminde sıkça kullanılan, işçilerin çalıştığı kurumlar ve giyim mağazaları arasında anlaşmaya dayalı, kalite açısından kötü şöhretli nakitsiz ödeme sistemi. (ç.n.)

"Kusura bakmayın, profesör hanımefendiyle yalnız sohbet edecek, biz sizinle burada bekleyeceğiz."

"İstemiyorum," dedi Şarikov öfkeyle, korkudan kıpkırmızı kesilen küçük hanımın ve Filip Filipoviç'in arkasından gitmeye yeltendi.

"Affederseniz ama hayır." Bormental Şarikov'u bileğinden yakaladı ve birlikte muayenehanenin yolunu tuttular.

Beş dakika boyunca çalışma odasından hiçbir şey duyulmadı. Ama sonra birden küçük hanımın sağır hıçkırıkları işitildi.

Filip Filipoviç masanın önünde ayakta duruyordu, küçük hanımsa yüzüne kirli dantelli bir mendil tutmuş ağlıyordu.

"Savaşta yaralandım demişti alçak," diyerek hüngür hüngür ağlıyordu küçük hanım.

"Yalan söylüyor!" dedi Filip Filipoviç geri adım atmadan. Başını salladı ve devam etti: "Hakikaten üzüldüm sizin için. Böyle de olmaz ama. Hemen ilk karşınıza çıkanla. Sırf işyerindeki konumuna bakarak... Rezillik bu, çocuğum... Bakın ne diyeceğim..."

Yazı masasının çekmecesini açtı ve oradan üç adet onluk banknot çıkardı.

"Zehir içeceğim," diye ağlıyordu küçük hanım. "Yemekhanede her gün kokmuş et yemekten bıktım artık... Tehdit ediyor, Kızıl Ordu kumandanı olduğunu söylüyor... Lüks bir dairede oturacaksın benimle diyor... Her gün ananas... İnce ruhluyum, diyor, yalnızca kedilerden nefret ederim... Hatıra niyetine yüzüğümü aldı bir de..."

"Ya, ne demezsin, çok ince ruhludur, çok. *Sevilla'dan Granada'ya*... Dayanmak gerek. O kadar gençsiniz ki."

"Gerçekten tam bu kemeraltında mı buldunuz?"

"Alın parayı, borç olarak," diye kükredi Filip Filipoviç.

Sonra kapı tören havasıyla açıldı ve Filip Filipoviç'in daveti üzerine Bormental, Şarikov'u getirdi. Berikinin gözleri fıldır fıldır dönüyordu, kafasındaki tüyler fırça gibi dikleşmişti.

"Adi herif!" dedi küçük hanım gözleri çakmak çakmak, ağlamaktan sürmesi akmış, pudralı burnunun üstünde çizgiler meydana gelmişti.

"Alnınızdaki yaranın nasıl olduğunu açıklar mısınız küçük hanıma zahmet olmazsa?" dedi tatlı dille Filip Filipoviç.

Şarikov utanmazlığı iyice ele alarak havladı:

"Kolçak cephelerinde yaralandım."

Küçük hanım kalktı ve hüngür hüngür ağlayarak çıktı.

"Kesin ağlamayı!" diye arkasından bağırdı Filip Filipoviç. "Bekleyin!" sonra Şarikov'a dönerek, "Yüzük lütfen."

Beriki boyun eğerek çıkardı parmağından zümrüt taşlı altın kaplama yüzüğü.

"Peki, tamam," dedi birden öfkeyle. "Bunu hatırlatırım sana. Yarın kadrodan çıkartayım da gör gününü!"

"Korkmayın!" diye bağırdı Bormental arkasından. "Bir şey yapmasına müsaade etmem." Döndü ve Şarikov'a öyle bir baktı ki, beriki birkaç adım geriledi, sonra da ensesini dolaba çarptı.

"Soyadı ne bu kızın?.. Soyadını soruyorum!!" diye kükredi birden Bormental; yabani, korkunç bir şekil almıştı.

"Vasnetsova," diye yanıt verdi Şarikov, bir yandan da gözleriyle kaçacak delik arıyordu.

"Her gün," dedi Bormental Şarikov'un yakasını toplarken, "temizleme birimine bizzat gelip kontrol edeceğim, Yurttaş Vasnetsova işten çıkarılmış mı diye. Hele bir duyayım çıkardığınızı, sizi şuracıkta kendi ellerimle vururum! Kollayın kendinizi, Şarikov, açıkça söylüyorum işte!"

Şarikov gözünü ayırmadan Bormental'in burnuna bakıyordu.

"Tabanca bizde de bulunur..." diye mırıldandı Poligraf, ama son derece silik bir sesle. Sonra da birden fırsatını bulup kapıya koştu.

"Kollayın kendinizi!" diye arkasından uçtu Bormental'in çığlığı.

Gece ve ertesi günün ilk yarısında dairede fırtına öncesi bulutlar toplanmıştı ama herkes susuyordu. Ve işte ertesi gün, sabahtan içine kötü bir his doğan Poligraf Poligrafoviç asık suratla kamyona bindi ve görev yerine gitti. Profesör Preobrajenski ise olağan mesai saatlerinin tamamen dışında bir zamanda eski hastalarından birini, askeri üniforma giyen iriyarı ve şişmanca bir adamı kabul etti. Adam görüşmek için çok ısrar etmiş, sonunda da istediğini almıştı. Çalışma odasına girerken kibarca bir topuk selamı verdi.

"Ağrılarınız mı nüksetti, cancağızım?" diye sordu iyice süzülen Filip Filipoviç. "Oturun lütfen."

"Mersi. Hayır, profesör," diye yanıt verdi misafir miğferini masanın köşesine koyarken. "Çok müteşekkirim size. Hımm... Başka bir mesele için geldim yanınıza, Filip Filipoviç... Size karşı beslediğim büyük saygıdan ötürü... Hım. Uyarmak için... Belli ki saçma sapan bir şey. Adam hergelenin teki işte."

Hasta elini evrak çantasına soktu ve içinden bir kâğıt çıkardı.

"Bereket, doğrudan bana rapor ettiler..."

Filip Filipoviç normal gözlüğünün üstünden kelebek gözlüğünü de yerleştirdi burnuna ve okumaya koyuldu. Uzun süre kendi kendine mırıldandı, saniye saniye değişiyordu yüz ifadesi.

"...ayrıca Binkom başkanı Yoldaş Şvonder'i ölümle tehdit etti, ki bundan ateşli silah bulundurduğu anlaşılıyor. Ve karşıdevrimci konuşmalar yapıyor, hatta Engels'i bile sobada yakması için sosyal hizmetçisi Prokofyev Bunin'den olma Zinaida'ya emir verdi. İkametgâh kaydı olmadan gizlice yanında yaşayan yardımcısı Arnold Bormental'den olma İvan'la birlikte apaçık bir Menşevik oldu-

ğu bellidir. Temizleme alt birimi yöneticisi P. P. Şarikov'un imzasını onaylıyorum: Binkom başkanı Şvonder, sekreter Pestruhin."

"Bu bende kalabilir mi acaba?" diye sordu Filip Filipoviç, yüzünde lekeler belirmişti. "Ya da, affedin, yasal işlem başlatmak için lazımdır belki de?"

"Kusura bakmayın ama, profesör," dedi buna çok alınan hasta ve burun deliklerini şişirdi. "Bize gerçekten de çok tepeden bakıyorsunuz. Ben..." diyecek oldu hindi gibi kabararak.

"Özür dilerim, özür dilerim, cancağızım," diye mırıldandı Filip Filipoviç. "Affedin, sizi kırmak istemedim."

"Kâğıt okumasını biliriz, Filip Filipoviç!"

"Cancağızım, sinirlenmeyin, beni o kadar yıprattı ki..."

"Düşünüyorum da..." Hasta tamamen yatışmıştı. "Ne musibet adam! Bir kere görmek isterdim doğrusu. Moskova'da hakkınızda ne efsaneler anlatılıyor, bir bilseniz."

Filip Filipoviç umutsuzca el salladı yalnızca. Hasta bu esnada profesörün kamburunun çıktığını fark etti, hatta son zamanlarda saçları daha da ağarmıştı.

* * *

Suç olgunlaştı ve genelde olduğu üzere bir taş gibi yere düştü. Poligraf Poligrafoviç yüreğinde bir ağırlıkla döndü eve kamyonla. Filip Filipoviç'in sesi muayenehaneye davet etti onu. Şaşıran Şarikov belli belirsiz bir korkuyla önce Bormental'in yüzündeki namlulara baktı, ardından Filip Filipoviç'e. Asistanın çevresinde bulutlar dolanıyordu ve sigara tutan sol eli doğum masasının parlak kolunun üstünde hafifçe titriyordu. Filip Filipoviç hayra alamet olmayan bir sükûnetle şöyle dedi:

"Pantolon, palto, ne lazımsa alın ve hemen şimdi bu evden defolun."

"Nasıl yani?" dedi hakikaten şaşıran Şarikov.

"Hemen bugün defolun daireden," diye monoton bir sesle tekrarladı Filip Filipoviç, bir yandan da gözlerini kısmış tırnaklarını inceliyordu.

Bir uğursuzluk, bir ifrit gelip Poligraf Poligrafoviç'in içine çöreklenmişti. Belli ki, ölüm çoktan başında nöbet bekliyor, felek arkasında dikiliyordu. Kaçınılmaz olanın kollarına kendisi atıldı. Öfkeyle ve kesik kesik havladı:

"Ne oluyor burada? Ne yani, size karşı hakkımı arayamam mı sanıyorsunuz? Burada on altı arşının üstünde oturuyorum ve oturmaya devam edeceğim!"

"Defolun daireden," diye fısıldadı Filip Filipoviç boğulur gibi.

Şarikov kendi ölümünü kendi davet etti. Isırıklarla dolu, tahammül edilemez bir kedi kokusu yayan sol elini kaldırdı ve Filip Filipoviç'e hareket çekti. Sonra sağ eliyle cebinden revolveri çıkardı ve tehlike arz eden Bormental'e doğrulttu. Bormental'in sigarası bir yıldız gibi kaydı. Birkaç saniye sonra dehşet içindeki Filip Filipoviç dolapla divan arasında kırık camların üstünde sıçrayarak salınıyordu. Temizleme alt birimi yöneticisi divanın üstünde kolları yana açılmış hırıldayarak yatıyordu, Cerrah Bormental ise göğsünün üstüne yerleşmiş, küçük beyaz bir yastıkla onu boğuyordu.

Birkaç dakika sonra Doktor Bormental kendine yabancı bir çehreyle girişe yürüdü ve kapı zilinin yanına bir not yapıştırdı:

"Profesörün rahatsızlığı nedeniyle bugün hasta kabulü yapılmayacaktır. Zile basıp rahatsız edilmemesi rica olunur."

Parlak bir çakıyla zilin kablosunu kesti, çizilen yüzüne ve belli belirsiz titreyen ellerine baktı aynada. Ardından mutfağın kapısında belirdi ve orada pusmuş bekleyen Zina ve Darya Petrovna'ya şunu söyledi:

"Profesör daireden bir yere ayrılmamanızı rica ediyor."

"Peki," dediler ürkek bir sesle Zina ve Darya Petrovna.

"Arka kapıyı kilitleyip anahtarı alacağım izninizle," dedi Bormental kapının ardındaki gölgeye sığınıp yüzünü eliyle kapatarak. "Geçici bir önlem bu. Size güvensizlikten değil. Birileri gelir, siz de karşı koyamayıp açmak zorunda kalırsınız. Bizse meşgulüz, kesinlikle rahatsız edilmememiz lazım."

"Peki," diye yanıt verdi kadınlar, yüzleri anında bembeyaz olmuştu.

Bormental arka kapıyı kilitledi, anahtarı aldı, ön kapıyı kilitledi, koridordan girişe açılan kapıyı kilitledi. Sonra da adımları muayenehanenin önünde kayboldu.

Sessizlik tüm köşelere doğru sürünerek sardı daireyi. Akşamın tekinsiz, tetikte bekleyen loşluğu sızmıştı eve, tek kelimeyle kör karanlık.

Gerçi avlunun öte tarafındaki komşular Preobrajenski'nin dairesinde muayenehanenin avluya bakan pencerelerinde sanki o akşam bütün ışıkların yandığını söylediler, hatta profesörün beyaz külahını da görür gibi olmuşlardı... Doğrulamak zordu bunu. Aslında Zina da her şey bittiğinde Bormental ve profesör muayenehaneden çıktıktan sonra İvan Arnoldoviç'in çalışma odasındaki şöminenin önünde ödünü patlattığını kaçırmıştı ağzından. Sözüm ona çalışma odasında çömelmiş, profesörün hastalarının hastalık öykülerinin tutulduğu yığından mavi kaplı defterini yakıyordu şöminede. Doktorun yüzü yemyeşildi sanki ve her ama her tarafı çizikler içindeydi. Ve Filip Filipoviç de o akşam hiç kendine benzemiyordu. Bir de demişti ki... ya da neyse, Preçistenka'daki dairede yaşayan bu masum kız yalan söylüyordu belki de...

Kesin olan bir şey var. Dairede o akşam mutlak ve korkunç bir sessizlik hâkimdi.

Öykünün Sonu

SONSÖZ

Profesör Preobrajenski'nin Obuhov Sokağı'ndaki dairesinin muayenehanesinde gerçekleşen çarpışmadan sonraki onuncu günün gecesi kapıda keskin bir zil sesi işitildi. Kapının ardından gelen sesler Zina'nın ödünü kopardı:

"Polis ve müfettiş. Kapıyı açın lütfen."

Ayak sesleri koşturdu, kapılar vuruldu, insanlar içeri girmeye başladı ve ışıklar içinde parlayan ve dolap camları yenilenen kabul odasında bir kalabalık meydana çıktı. Polis üniforması içinde iki kişi, siyah paltolu, evrak çantalı bir adam, sinsi bir mutluluk içindeki solgun yüzlü komite başkanı Şvonder, delikanlı kadın, kapıcı Fyodor, Zina, Darya Petrovna ve mahcubiyet içerisinde kravatsız boynunu kapatmaya çalışan yarı giyinik Bormental.

Çalışma odasının kapısı açıldı ve ardından Filip Filipoviç çıktı. Herkesin bildiği lacivert sabahlığı vardı üzerinde ve herkesin hemen fark edebileceği üzere, Filip Filipoviç şu son haftada epey kilo almıştı. Eski muktedir ve enerjik Filip Filipoviç tüm vakarıyla gece gelen konukların önünde belirdi ve sabahlığı için özür diledi.

"Çekinmenize gerek yok, profesör," dedi son derece mahcup bir sesle sivil giyimli adam. Sonra ezilip büzüldü ve konuşmaya başladı: "Pek nahoş bir sebepten ötürü buradayız... Daireniz için arama emri var ve..." adam Filip Filipoviç'in bıyıklarına doğru eğildi, "aramanın sonucuna bağlı olarak tutuklama emri."

Filip Filipoviç gözlerini kıstı ve sordu:

"Peki hangi suçlamayla, sormamda bir sakınca yoksa ve kimi?"

Adam yanağını kaşıdı ve evrak çantasından çıkardığı kâğıdı okumaya başladı:

"Preobrajenski, Bormental, Zinaida Bunina ve Darya İvanova M.K.H. temizleme alt birimi yöneticisi Poligraf Poligrafoviç Şarikov'u öldürmekle suçlanmaktadırlar."

Zina'nın hıçkırıkları adamın kelimelerini yuttu. Kalabalıkta bir hareketlenme oldu.

"Hiçbir şey anlamıyorum," dedi Filip Filipoviç kral gibi omzunu silkerek. "Hangi Şarikov'dan söz ediyorsunuz? Aa, pardon, köpeğimden sanırım... hani şu ameliyat ettiğim?"

"Affedersiniz, profesör, köpekten değil, o sırada insan olandan söz ediyoruz. Mesele de bu zaten."

"Yani konuşuyordu diye mi? Ama bu insan olduğu manasına gelmez ki! Neyse, önemi de yok zaten. Şarik yaşıyor, kimsenin onu öldürdüğü yok."

"Profesör," epey şaşırarak başladı konuşmaya siyahlı adam ve kaşını kaldırdı. "O halde kendisini göstermeniz gerekecek. Kayboluşunun üzerinden on gün geçti, eldeki verilerse, kusuruma bakmayın ama hiç iyi değil."

"Doktor Bormental, Şarik'i müfettişe gösterin lütfen," diye buyurdu Filip Filipoviç arama ve tutuklama emrini alırken.

Doktor Bormental bıyık altından gülerek çıktı. Geri dönüp ıslık çaldığında çalışma odası kapısının ardından acayip cinste bir köpek fırladı. Bazı yerleri tüysüzdü, bazı yerlerde ise tüy çıkmıştı. Eğitimli sirk hayvanı gibi arka patileri üstünde yürüyerek çıkmış, ardından dört ayak üstüne inmiş ve etrafı kolaçan etmişti. Kabul odasında bir ölüm sessizliği jöle misali katıldı kaldı. Sefil bir görünüme sahip, alnında kızıl bir yara bulunan köpek tekrar arka patileri üstünde doğruldu ve gülümseyerek koltuğa oturdu.

İkinci polis genişçe bir haç çıkardı hemen, geri çekilirken de Zina'nın iki ayağına birden bastı.

Siyahlı adam ağzı bir karış açık şöyle dedi:

"Nasıl olur?.. Temizleme bölümünde çalışmıştı ama..."

"Atamasını ben yapmadım," diye yanıt verdi Filip Filipoviç, "yanılmıyorsam Şvonder Bey tavsiye etmişti onu oraya."

"Hiçbir şey anlamıyorum," dedi siyah giyimli ne yapacağını bilmez bir halde ve ilk polise döndü: "Bu o mu?"

"O," diye yanıt verdi sesi soluğu kesilen polis, "şekil olarak o."

Fyodor'un sesi işitildi:

"Ta kendisi, şerefsiz yeniden tüylenmiş sadece."

"Konuşuyordu ama?.. He... He..."

"Şimdi de konuşuyor, ama giderek daha az, o yüzden fırsat varken değerlendirin, yakında hepten dilsizleşecek."

"Ama neden böyle oldu?" diye sordu sessizce siyah giyinen adam.

Filip Filipoviç omuz silkti.

"Bilim hayvanları insana çevirmenin bir yolunu bilmiyor henüz. Ben denedim ama gördüğünüz gibi başarısız oldum. Konuşmaya başladı, sonra da ilk haline geri döndü. Atavizm!"

"Küfürlü konuşmayın!" diye birden havladı köpek koltuktan ve ayağa kalktı.

Siyahlı adam ansızın bembeyaz kesildi, evrak çantasını düşürdü ve tam yana devrilmeye başlamıştı ki, polis yandan, Fyodor da arkadan yakaladılar onu. Bir hengâme koptu ve bu hengâmenin içinde üç cümle diğerlerinden daha açık seçik işitildi:

Filip Filipoviç'inki: "Kediotu! Bayılma bu."

Doktor Bormental'inki: "Eğer bir daha Profesör Preobrajenski'nin dairesine ayak basarsa Şvonder'i kendi ellerimle atacağım merdivenlerden!"

Ve Şvonder'inki: "Bu sözlerin protokole geçirilmesini rica ediyorum!"

* * *

Boruların gri akordiyonu ısı yayıyordu. Perdeler kesif Preçistenka gecesini gökteki tek yıldızıyla birlikte saklamıştı. Yüce varlık, vakur köpek hayırseveri koltuğunda oturuyordu. Köpek Şarik ise halının üstünde deri divana yaslanmış yatıyordu. Köpek sabahları mart sisi yüzünden kafatası dikişleri boyunca çepeçevre eziyet veren bir baş ağrısından mustaripti. Ancak bu ağrılar sıcaklığın etkisiyle akşama doğru geçiyordu. Ve işte şimdi de azaldıkça azalıyor, köpeğin aklında ahenkli ve sıcak düşünceler sökün ediyordu birbiri ardına.

"Çok şanslıyım, çok," diye düşündü uyuklarken. "Anlatılmaz derecede şanslıyım. İyice yerleştim bu daireye. Kökenimin temiz olmadığından da kesin eminim artık. Newfoundland olmadan olmazdı bu. Babaannem sürtükmüş demek ki, toprağı bol olsun kocakarının. Yerleştim. Gerçi başımı lime lime ettiler nedense ama çabuk geçer bu yaralar. Üzerinde durmaya gerek yok."

Dairenin derinliklerinden ilaç şişelerinin boğuk şıngırtısı işitiliyordu. Isırıklı muayenehanede dolapları topluyordu.

Kır saçlı büyücü ise oturmuş şarkı söylüyordu:

"*Kutsal kıyılarına Nil'in...*"

Köpek korkunç şeylere tanık oluyordu. Ağırbaşlı adam kaygan eldivenli ellerini damarlara daldırıyor, beyin parçaları çıkarıyordu. İnatçı adam sürekli bir şeyler elde etmeye çalışıyordu bu parçalarla, kesiyor, inceliyor, gözlerini kısıyor ve şarkı söylüyordu:

"*Kutsal kıyılarına Nil'in...*"

Ocak-Mart 1925
Moskova

Modern Klasikler Dizisi - 64

Bulgakov *Köpek Kalbi*'nde sokak köpeği Şarik'in öyküsünü anlatır. Dünya çapında bir bilim insanı olan Profesör Filipoviç, evine götürüp beslediği Şarik'i ameliyat ederek, er bezlerini ve hipofiz bezini adi bir suçlununkilerle değiştirir. Köpek arsız, yüzsüz, şehvet düşkünü ve kaba saba bir insana dönüşür. Şarik insan haliyle profesörün hayatını cehenneme çevirse de, Sovyet bürokrasisinde kendine bir konum edinebilecektir.

Komünistlerin küçük burjuva değerlerinin üstünde yeni bir Sovyet insanı yaratma ideallerini hicveden *Köpek Kalbi*, Bulgakov'un en çok tartışılan yapıtıdır.

MİHAİL AFANASYEVİÇ BULGAKOV (1891-1940): Mizah yeteneği ve keskin yergileriyle tanınan Sovyet yazar Kiev'de dünyaya geldi. Kiev Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden 1915'te mezun oldu. İç Savaş sırasında bir grup Beyaz Ordu subayının başından geçenleri anlatan ve 1925'te tefrika olarak yayımlanan *Beyaz Muhafız* adlı romanı resmi çevrelerden büyük tepki gördü. Bulgakov bu romanını *Turbin Günleri* adıyla oyunlaştırdı. 1926'da sahnelenen oyun büyük başarı kazandıysa da, çok geçmeden yasaklandı. 1925'te ayrıca yergili fantezilerin yer aldığı *Şeytanlıklar* adlı yapıtıyla, *Köpek Kalbi*'ni yayımladı. Sovyet yaşam tarzına yönelttiği sert eleştirilerin yetkililerin kabul edemeyeceği bir noktaya varmasıyla, 1930'a doğru yapıtlarının yayımlanması fiilen yasaklandı. Ölümüne dek edebiyat çevrelerince dışlanmasına karşın, başyapıt niteliğinde ürünler verdi. Moskova Sanat Tiyatrosu'nun perde arkasını acımasızca yeren *Bir Ölünün Notları: Teatral Bir Roman* (1969) ile Gogol tarzı bir fantezi olan *Usta ile Margarita* (1968-69) bu başyapıtlar arasındadır. Bulgakov'un yapıtları SSCB'de ancak 1962'den sonra yayımlanabilmiştir.

9 786053 325949

KDV dahil fiyatı
12 TL